

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

magisterské kombinované štúdium
2010 – 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Bc. Jozef Čižmár

Výchova k manželstvu a rodičovstvu

Praha 2012

Vedúci diplomovej práce:
PhDr. Eva Živčicová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master Combined Studies
2010 - 2012

DIPLOMA THESIS

Bc. Jozef Čižmár

Education for marriage and parenthood

Prague 2012

The Diploma Thesis Work Supervisor:
PhDr. Eva Živčicová, Ph.D.

Čestné vyhlásenie

Vyhlasujem, že predložená diplomová práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracoval samostatne. Všetkú literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpal, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím so sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe dňa 15. 3. 2012

.....

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem pod'akovanie PhDr. Eve Živčicovej, Ph.D. za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej diplomovej práce.

Anotácia

Teoretickými východiskami diplomovej práce sú názory, postoje, skúsenosti, a zistenia popredných slovenských, českých i zahraničných pedagógov a psychológov – osobností celoživotne sa zaoberajúcich výchovou k manželstvu a rodičovstvu, a to k vytváraniu správnych postojov, sprevádzajúcich ľudského jedinca počas celého ďalšieho života. Cieľom práce bolo zistiť názory a postoje adolescentov na manželstvo, rodičovstvo a sexuálnu výchovu. Predmetom prieskumu bolo oboznámiť sa s úrovňou výchovy k manželstvu a rodičovstvu na stredných školách, ako sú študenti oboznámený s problematikou a aký majú názor na zavedenie povinného predmetu sexuálna výchova na stredných školách.

Kľúčové pojmy

výchova k manželstvu a rodičovstvu, princípy, metódy a formy výchovy k manželstvu a rodičovstvu, vzťahy priateľské, medziľudské, láska medzi mužom a ženou, výber partnera, rodičovstvo, rodina, význam rodiny a jej funkcia manželstvo.

Annotation

Theoretical basis of the thesis are the opinions, attitudes, experiences and findings of prominent Slovak, Czech and foreign teachers and psychologists - personalities dealing with life-long education for marriage and parenthood, and to creating the right attitudes, human accompany the individual throughout the life of another. The aim was to ascertain the views and attitudes of adolescent marriage, parenthood and sexual education. Surveyed were familiar with the level of education for marriage and parenthood in secondary schools, as students are familiar with the problems and how they view the introduction of sex education a compulsory subject in secondary schools.

Key word

education for marriage and parenthood, principles, methods and forms of education for marriage and parenthood, friendship relations, human, love between husband and wife, partner selection, parenting, family, importance of family and the marriage function.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČASŤ	9
1. Výchova k manželstvu a rodičovstvu	9
1.1 Obsah výchovy k manželstvu a rodičovstvu	13
1.2 Ciele výchovy k manželstvu a rodičovstvu	15
1.3 Princípy, metódy a formy výchovy k manželstvu a rodičovstvu	17
1.4 Prostredie realizácie plnenia výchovy k manželstvu a rodičovstvu – rodinné a školské prostredie	26
2. Adolescencia	32
2.1 Priateľské väzby v období dospievania	33
2.2 Láska medzi mužom a ženou	35
2.3 Medziľudské vzťahy	37
2.4 Odlišnosti medzi mužom a ženou	38
3. Výber partnera	43
3.1 Kritéria výberu partnera	47
3.2 Vlastnosti dôležité pre harmonické partnerstvo	51
3.3 Rizikovní partneri	52
4. Rodičovstvo	55
4.1 Rodina	55
4.2 Výchova v rodine	57
4.3 Význam rodiny a jej funkcie	58
4.4 Úloha matky	60
4.5 Úloha otca	60
5. Manželstvo	62
5.1 Príprava na manželstvo	65
5.2 Čo očakávajú manželia jeden od druhého a od manželstva?	68
5.3 Čo očakáva manžel od manželky?	68
5.4 Čo očakáva manželka od svojho manžela?	70
PRIESKUMNÁ ČASŤ	71
1. Predmet, cieľ a úlohy prieskumu	71
1.1 Predmet prieskumu	71
1.2 Cieľ prieskumu	71
1.3 Úlohy prieskumu	71
2. Metodika a hypotézy prieskumu	72
2.1 Metodika prieskumu	72
2.2 Hypotézy prieskumu	72
3. Analýza výsledkov prieskumu	73
3.1 Prieskumná vzorka a realizácia prieskumu	73
3.2 Analýza a interpretácia výsledkov prieskumu	73
3.3 Overenie hypotéz	95

ZÁVER A ODPORÚČANIA PRE PRAX	97
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	100
ZOZNAM OBRÁZKOV A GRAFOV	103
ZOZNAM PRÍLOH	105
PRÍLOHY.....	II

ÚVOD

*Výchova je najväčší a najťažší problém,
aký možno uložiť človeku.*

I. Kant

Rodina je kolískou ľudstva, je kolískou výchovy. Zdravý duševný a telesný vývin dieťaťa, jeho šťastie v mnohom závisí od toho, v akej rodine vyrastá, v akej rodine žije. Šťastie dieťaťa je podmienené manželskou harmóniou jeho rodičov. Jeho korene siahajú až do ich detstva. Otázky partnerského vzťahu muža a ženy, manželstva a rodičovstva sa stávajú nielen osobnou záležitosťou, ale majú aj celospoločenský charakter. Do pozornosti by sa mali dostávať predovšetkým mladé rodiny, v ktorých sa kumulujú rôzne problémy, stretávajú sa staré tradície rodinného života s novými, ktoré sú podmienené výraznými spoločenskými premenami a ktoré ovplyvňujú funkcie rodiny, postavenie partnerov vo vzťahu k stabilite manželského spoluzitia. Rodinná výchova má cyklický charakter. Na jednej strane je súčasťou výchovy k rodičovstvu, na druhej strane je výchova k rodičovstvu súčasťou rodinnej výchovy, (rodič vychováva dieťa a zároveň ho vychováva aj ako budúceho rodiča). Od neho sa dieťa naučí, ako má vychovávať svoje deti. Výchova pre život v rodine je teda súčasťou rodinnej výchovy. Mimoriadne aktuálnym problémom posledných rokov je veľmi narušená stabilita manželstva, preto sa budeme v našej práci zaoberať otázkami výchovy k harmonickému a stabilnému manželstvu a zodpovednému rodičovstvu.

TEORETICKÁ ČASŤ

1. Výchova k manželstvu a rodičovstvu

Definovať túto oblasť výchovy je dosť zložité, nakoľko jej koncepcia sa neustále vyvíja a mení súčasne s rýchlymi spoločenskými zmenami. V zákonoch a vládnych uzneseniach, ktoré sa týmito otázkami zaoberajú, nenájdeme presné vymedzenie pojmu. Predpokladá sa, že jeho obsah je všeobecne známy a bližšie určenie výchovy k manželstvu a rodičovstvu môžeme iba dedukovať z jednotlivých konštatovaní.

Výchova k manželstvu a rodičovstvu je významnou súčasťou výchovy v rodine, v škole i v celej spoločnosti. Osobitne je významnou súčasťou mravnej výchovy. Je to dlhodobý proces formovania osobnosti človeka, a jeho prípravy na prevzatie optimálnej mužskej a ženskej role a plnenie budúceho partnerského a rodičovského poslania¹.

Výchova k manželstvu a rodičovstvu sa realizuje v rodinnej alebo inštitucionálnej výchove. Pod pojmom inštitucionálna výchova rozumieme školskú, mimoškolskú aj ústavnú výchovu, t.j. každú výchovu, ktorá sa uskutočňuje mimo rodiny².

Oblasti realizácie výchovy k manželstvu a rodičovstvu zahŕňa³:

- 1. oblasť sexuality a s ňou súvisiace otázky sexuálneho zdravia, sexuálneho správania a reprodukcie,**
- 2. oblasť párového spolužitia v partnerskom a manželskom vzťahu,**
- 3. oblasť rodinného spolužitia.**

¹ POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Výchova k rodičovstvu, manželstvu a etike intímnych vzťahov*. Nitra : SlovDidac, 1996. 237 s. ISBN 80-967339-8-2

² PARDEL, T. – BOROŠ, J.: *Základy všeobecnej psychológie*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1979. 562 s.

³ PREVENDÁROVÁ, J. a kol.: *Základy rodinnej a sexuálnej výchovy*. Bratislava : 1996. ISBN 80-08-01212-9

V odbornej a laickej verejnosti neraz zaznievajú diskusie na tému, či je potrebné zaviesť výchovu k manželstvu a rodičovstvu do škôl - veď predsa táto oblasť bola odjakživa doménou rodiny. Podľa Prevendárovej zodpovednosť za výchovu detí, a teda aj za výchovu v oblasti sexuality, partnerstva a rodičovstva, nesie v prvom rade rodina. Ona má byť tým základným kameňom, na ktorom je postavená výchova v škole. Pri poradenskej a terapeutickej práci s rodinami už dlhší čas môžeme pozorovať, že mnohé rodiny nedokážu dobre plniť svoje výchovné poslanie. Problematika sexuality, skrýva v sebe ohromný dynamický potenciál ovplyvňujúci človeka a jeho konanie, sa v komunikácii medzi rodičmi a deťmi vôbec neprejavuje ⁴.

Zodpovednosť za partnerstvo a rodičovstvo sa mnohokrát deklaruje len formálne, najmä ak deti nenachádzajú medzi dospelými vzor hodný nasledovania. V priebehu školskej dochádzky musia deti „prežúť“ obrovský balík informácií a premeniť ho na potrebné vedomosti, avšak citová a morálna stránka ich osobnosti neraz zostáva nerozvinutá. Výsledkom je množstvo nešťastných mladých ľudí, rozumovo vyspelých, inteligentných, napriek tomu však neschopných poradiť si s bežnými problémami života, nepripravených spolunažívať s inými⁵.

Výchova k manželstvu a rodičovstvu je významnou súčasťou výchovy v rodine, v škole i v celej spoločnosti. Osobitne je významnou súčasťou mravnej výchovy. Je to dlhodobý proces formovania osobnosti človeka, a jeho prípravy na prevzatie optimálnej mužskej a ženskej role a plnenie budúceho partnerského a rodičovského poslania.

Výchova pre život v rodine zahŕňa tieto druhy:

- 1. výchova k mravnému prežitiu predmanželského obdobia so zameraním na formovanie správnych heterosexuálnych vzťahov a správnu voľbu manželského partnera,**
- 2. výchova k rodičovstvu so zameraním na osvojovanie si mravných vlastností potrebných na plnenie zodpovedných a náročných rodičovských úloh,**

⁴ PREVENDÁROVÁ, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2000. 121 s. ISBN 80-08-02933-1

⁵ POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Výchova k rodičovstvu, manželstvu a etike intímnych vzťahov*. Nitra : SlovDidac, 1996. 237 s. ISBN 80-967339-8-2

3. získavanie poznatkov o rodinnej výchove nielen z praxe rodičov, ale aj z pedagogickej literatúry.

Výchova pre život v rodine sa uskutočňuje v úzkej spätosti s celkovou výchovou a realizuje sa vo všetkých zložkách výchovy.

Dotýka sa všetkých vekových kategórií od detí predškolského, mladšieho a staršieho školského veku, cez kategóriu mladistvých a mladých až po najstaršiu generáciu občanov ⁶.

Na základe uvedených informácií vyplýva, že výchovu k manželstvu a rodičovstvu možno teda chápať ako celoživotný proces, ktorý zahŕňa všetky skupiny a vrstvy obyvateľstva.

V rámci rozumovej výchovy oboznamujú rodičia dieťa s mravnými normami, ktoré sa týkajú osobného a rodinného života. Pomáhajú mu utvárať správne postoje a názory na partnerský, manželský a rodinný život. Rozumová výchova má ťažisko v rodine predovšetkým v období predškolského veku. S vekom dieťaťa význam rozumovej výchovy narastá. Nejde len o vlastné získavanie poznatkov, ale je potrebné, aby rozumová výchova dieťa čo najviac aktivizovala. Treba mu predkladať na riešenie rozličné úlohy a problémy, tým podporíme rozvoj všetkých myšlienkových operácií. Rodičia musia dieťa naučiť duševne pracovať a prácu si správne rozdeliť. Učenie a plnenie školských povinností nesmie chápať ako láskavosť prejavovanú rodičom, ale ako potrebu z hľadiska uplatnenia sa v živote. Prvoradou úlohou rozumovej výchovy je správna motivácia a utváranie vhodných podmienok na štúdium ⁷.

Mravná výchova je kľúčovou, dominantnou a zároveň najnáročnejšou zložkou výchovy.

⁶ POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Výchova k rodičovstvu, manželstvu a etike intímnych vzťahov*. Nitra : SlovDidac, 1996. 237 s. ISBN 80-967339-8-2

⁷ ROZINAJOVÁ, H.: *Matrimoniagogika, pedagogika rodinného života pre učiteľov*. Bratislava : 1992. ISBN 80-08-01768-6

Pomocou mravnej výchovy formujeme zároveň mravné názory:

- > ***na vzťah k ľuďom***
- > ***na vzťah k sebe samému***
- > ***na vzťah k práci***

Stelesnením mravnosti človeka je jeho správanie. Návyky a zvyky mravného správania sa získavajú cvičením. Postupne dospieva k morálnemu presvedčeniu, a tým upevňuje v sebe morálne vlastnosti. Špecifickosť mravnej výchovy spočíva predovšetkým v tom, že sa vo veľkej miere zakladá na pôsobení príkladu a napodobňovaní osôb, ktoré majú na vychovávaných veľký vplyv. Najväčší vplyv majú rodičia a ich osobný príklad. Oni sú jeho živým, najnázornejším príkladom a im sa chce predovšetkým podobat'⁸.

Je oveľa ľahšie dieťa niečomu učiť ako ho vychovávať. Všetko čo sa dieťa a neskôr dospelý človek naučil, má hodnotu len vtedy, ak to slúži aj pre dobro druhých.

Pracovná výchova – pracovitosť je tiež jedna z dôležitých vlastností ovplyvňujúcich kvalitu partnerského a rodinného života.

Rozvoj mravných, charakterových a vôľových vlastností a utváranie kladného vzťahu k práci. Pri pracovnej výchove v rodine treba dbať na to, aby rodičia vyjadrovali svoje požiadavky jasne, zrozumiteľné a primerane stručne. Príkaz alebo požiadavku nemožno klásť podráždeným tónom, alebo zvýšeným hlasom. Správnejšie je ak rodič vzbudí u dieťaťa záujem a usiluje sa správne motivovať vykonanie požadovanej úlohy. Obidvaja rodičia, ale aj ostatní, ktorí sa na výchove zúčastňujú, by mali byť vo výchove jednotný. Výchova k práci si vyžaduje viesť deti od malička k samostatnosti a zodpovednosti. Tu pomáha účinné rozdelenie úloh v rodine⁹.

⁸ HRONCOVÁ, J. – EMMEROVÁ, I.: *Sociálna pedagogika*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2004. ISBN 80-8083-028-2

⁹ PREVENDÁROVÁ, J. a kol.: *Základy rodinnej a sexuálnej výchovy*. Bratislava : 1996. ISBN 80-08-01212-9

Estetická výchova – formuje kultúrne správanie a reč, zúčastňuje sa na pestovaní vkusu. Prispieva ku skultúrnemu človeka a súčasne v ňom pestuje schopnosti, aby vedel krásu života vnímať a vytvárať. Je dôležitá pre harmonický a citovo bohatý rodinný život preto, že je zdrojom pestovania citov v najširšom zmysle slova. Jej úlohou je rozvíjať citové vzťahy ku všetkému, čo nás obklopuje – k ľuďom, spoločnosti, prostrediu okolo nás. City sú dôležitým komponentom manželského a rodinného života. Pri výchove pre život v rodine hrá dôležitú úlohu celková estetizácia vonkajšieho pôsobenia. Estetická výchova prispieva k zušľachteniu medziľudských vzťahov vôbec.

Telesná výchova – pomáha pestovať a udržiavať zdravie. Pomáha formovať vôľu a charakter. Z hľadiska výchovy pre život v rodine má veľký pedagogický význam. Je úzko spätá s mravnou, citovou, rozumovou pracovnou a estetickou výchovou. Je pre mládež veľmi prítlačivá a potrebná. Pomocou nej sa vytvárajú mnohé mravné a citové vlastnosti, vôľa, charakter a celá osobnosť budúceho rodiča.

Anatomicke – fyziologická hodnota telesnej výchovy ovplyvňuje rozvoj orgánov, ich funkcie, upevňuje zdravie a správne pohybové návyky, potrebné pre rodinný život. Môžeme povedať, že obsah výchovy pre život v rodine sa konkretizuje vo všetkých zložkách výchovy¹⁰.

1.1 Obsah výchovy k manželstvu a rodičovstvu

Výchova žiakov k manželstvu a rodičovstvu sa realizuje v úzkej spolupráci školy a rodiny. Pri realizácii výchovy k manželstvu a rodičovstvu je nevyhnutné brať do úvahy vekovú kategóriu žiakov a stupeň ich telesnej, duševnej a sociálnej vyspelosti, ako aj špecifické podmienky školy. Rozsah a rôznorodosť tém tvoriacich obsah výchovy k manželstvu a rodičovstvu je predpokladom, že túto zložku výchovy môžu realizovať všetci učitelia školy na vyučovaní i mimo neho na rôznych podujatiach i bežnom kontakte so žiakmi.

¹⁰ PREVENDÁROVÁ, J. a kol.: *Základy rodinnej a sexuálnej výchovy*. Bratislava : 1996. ISBN 80-08-01212-9

Obsah výchovy sa na každom stupni základnej školy a strednej školy realizuje vo vybraných vyučovacích predmetoch rôznymi metódami a formami práce.

Obsah výchovy k manželstvu a rodičovstvu na gymnáziách, stredných odborných učilištiach a stredných odborných školách je zameraný na nasledovné tematické celky¹¹:

Manželstvo a rodina (vlastnosti potrebné pre manželstvo, voľba životného partnera, harmonické manželstvo, názory na manželstvo, rozpad manželstva, príčiny, vplyv nevery na manželstvo, rodina a pod.),

Rodičovstvo (gravidita, narodenie dieťaťa, výchova dieťaťa v rodine, antikoncepcia, interrupcia, význam plánovaného rodičovstva),

Intímne vzťahy (sexuálna príťažlivosť, láska, vývoj vzťahov medzi ľuďmi, pohlavná zdržanlivosť, nepriaznivé dôsledky pohlavnej promiskuity, pohlavné choroby, AIDS, prevencia, nebezpečenstvo drogovej závislosti, homosexuálne a lesbické vzťahy).

Podľa Prevendárovej¹² sa z hľadiska obsahu výchova k manželstvu a rodičovstvu zameriava na:

- *intímny život jedincov bez partnerských vzťahov*
- *spolužitie v partnerskom, manželskom, predmanželskom či inom intímnom párovom vzťahu*
- *rodinné spolužitie*

¹¹ UČEBNÉ OSNOVY.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : 1998. ISBN 80-967734-9-6

¹² PREVENDÁROVÁ, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2000. 121 s. ISBN 80-08-02933-1

Formujú sa primerané postoje mládeže k druhému pohlaviu, učia sa porozumieť vzájomným vzťahom, zaujímajú sa o oblasť partnerskej komunikácie, vzťahmi medzi rodičom a dieťaťom, rozvíjajú si zručnosti v oblasti vedenia domácnosti, hospodárenia s financiami, formuje sa postoj k sexuálnemu životu ¹³.

1.2 Ciele výchovy k manželstvu a rodičovstvu

Pri určovaní cieľov vo výchove k manželstvu a rodičovstvu sa v literatúre aj praxi stretávame so značným pluralizmom a nejednotnosťou, súvisiacou s doposiaľ neujasnenou koncepciou tejto výchovy. Podľa nášho názoru ciele musia byť zamerané na formovanie osobnosti jedinca a nie na odstraňovanie negatívnych javov v spoločnosti, alebo zabezpečovanie jej pozitívneho vývoja. Cieľom nie je znížiť rozvodovosť, zabrániť predčasným manželstvám, neuváženej voľbe partnera a podobne. Rovnako nie je cieľom výchovy k manželstvu a rodičovstvu zabezpečiť priaznivý populačný vývoj, stabilizovať rozkolísané rodinné záväzky a tak ďalej, hoci takéto efekty správne uskutočňovaná výchova k manželstvu a rodičovstvu nepochybne má. Ciele výchovy k manželstvu a rodičovstvu môžeme formulovať dvojakým spôsobom, *všeobecne* alebo *konkrétne* ¹⁴.

Všeobecný cieľ – je zabezpečiť čo najplnší rozvoj osobnosti človeka v tom smere, aby bol schopný optimálne fungovať v partnerskom spoložití, ako aj pri plnení svojho rodičovského poslania.

Konkrétne, čiastkové ciele – kľúčovou podmienkou zvládnutia úlohy partnera a rodiča sú hlavne niektoré osobnostné vlastnosti, predovšetkým zrelosť osobnosti, jej charakterová a etická vyspelosť. ***Formovanie osobnostných vlastností*** potrebných pre optimálne fungovanie v partnerskom a rodinnom živote je teda jedným z čiastkových cieľov tejto výchovy. ***Formovanie svetonázoru*** je taktiež jedným z čiastkových cieľov.

¹³ POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Výchova k rodičovstvu, manželstvu a etike intímnych vzťahov*. Nitra : SlovDidac, 1996. 237 s. ISBN 80-967339-8-2

¹⁴ POLIAKOVÁ, E. – KONEČNÝ, P.: *Učiteľ a sexuálna výchova*. Nitra : SlovDidac, 1996. 121 s. ISBN 80-967339-7-4

Rozhoduje o tom, na aké miesto v hodnotovom systéme človek zatriedi také hodnoty, ako sú láska, rodičovstvo, rodina, deti. Podľa svetonázorovej orientácie človek si sám určuje čo je pre neho v živote podstatné, čo nepodstatné. Formovanie svetonázoru v procese výchovy významnou mierou prispieva k osobnostnej zrelosti a osobnostná zrelosť zasa spätne posilňuje zážitky sebarealizácie, spokojnosti, šťastia a životných perspektív v osobnom, partnerskom aj rodinnom živote. Jedným z dôležitých čiastkových cieľov výchovy k manželstvu a rodičovstvu je **formovanie vyšších citov**, od ktorých závisí duševná „bohatosť“ človeka, ovplyvňujúca nielen jeho samotného, ale aj najbližšie okolie, partnerský vzťah, manželstvo, rodinu. Vychovať človeka tak, aby mal *túžbu po ozajstnej láske, po dobrých medziľudských vzťahoch, po dobrej a usporiadanej rodine, aby pomáhal iným, bol užitočným, bol oporou niekomu, robil blízkym radosť, v láske nielen bral ale aj dával* – to sú neodmysliteľné ciele výchovy k manželstvu a rodičovstvu¹⁵.

Taktiež považujeme za dôležité podporovať **správny vzťah dieťaťa k rodičom**, lásku a úctu k nim, pretože práve ona je zdrojom jeho vlastnej sebaúcty i úcty k budúceму partnerovi, rovnako ako aj schopnosti opätovať jeho lásku. V motivácii správania a konania vo vzťahu k blízkym hrajú dôležitú rolu aj záujmy, ktoré formujeme už od útleho detstva. Je známe, že v dospelosti tí ľudia, ktorí majú dostatočne štruktúrovanú a vhodným smerom orientovanú záujmovú sféru, majú menej problémov v osobnom, ale aj partnerskom živote.

Dôležitým cieľom je **vytvárať reálne predstavy, názory a presvedčenia** o partnerskej láske, o podstate a zákonitostiach rodinného života, o zákonitostiach vzťahu medzi mužom a ženou. Ďalším cieľom je formovanie vôľových a sebaregulačných vlastností, reálneho sebahodnotenia, schopnosti sebakritiky a podobne. **Kladný postoj k sebe samému**, ako aj k vlastnej sexualite považujeme taktiež za významný cieľ tejto výchovy. Jednotu medzi názormi a presvedčením, správaním a konaním pomáhajú udržiavať **návyky a zvyky** primeraného správania, vzhľadom na spoločenské normy.

¹⁵ POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Výchova k rodičovstvu, manželstvu a etike intímnych vzťahov*. Nitra : SlovDidac, 1996. 237 s. ISBN 80-967339-8-2

Z hľadiska výchovy k manželstvu a rodičovstvu je dôležitý zvyk plniť si svoje povinnosti, konať samostatne, nesebecky, čestne, byť poriadkumilovný, udržiavať seba a svoje okolie v čistote atď. Tieto zvyky treba upevňovať v každodennom živote, aby sa stali trvalým zákonom správania a konania ¹⁶.

Pracovitosť je tiež jedna z dôležitých vlastností ovplyvňujúcich kvalitu partnerského a rodinného života, preto výchovu k práci považujeme za dôležitú súčasť výchovy k manželstvu a rodičovstvu. Telesná výchova zabezpečuje dobré zdravie, životný elán, pomáha utvárať povahové a vôľové črty osobnosti a jej súčasťou je i výchova k telesnej hygiene. Rovnako aj estetická výchova prispieva k zušľacht'ovaniu medziľudských vzťahov, z toho vyplýva, že výchova k manželstvu a rodičovstvu sa prakticky realizuje vo všetkých zložkách výchovy, ktoré sú v nej obsiahnuté. Tieto sa v celkovom procese výchovy navzájom prelínajú a dopĺňajú.

1.3 Princípy, metódy a formy výchovy k manželstvu a rodičovstvu

Vo výchove k manželstvu a rodičovstvu treba dodržiavať všeobecné výchovné princípy, zásady, ale aj špecifické zásady, ktoré vyplývajú zo špecifických cieľov výchovy k manželstvu a rodičovstvu. Možno sa zhodnúť, že pri výchove k manželstvu a rodičovstvu treba dodržiavať najmä nasledovné princípy ¹⁷ :

1. Princíp úzkej spolupráce rodičov a školy

Výchovu k manželstvu a rodičovstvu treba realizovať za úzkej spolupráce rodičov a školy. Na 1. stupni základnej školy spolupráca realizuje najmä triedny učiteľ, alebo učiteľ prvouky alebo prírodovedy, ktorý má informovať rodičov o cieľoch, obsahu, metódach výchovy k manželstvu a rodičovstvu, na druhom stupni základnej školy a stredných školách obdobne - triedny učiteľ, učitelia biológie, etickej výchovy i ďalší učitelia.

¹⁶ POLIAKOVÁ, E. – KONEČNÝ, P.: *Učiteľ a sexuálna výchova*. Nitra : SlovDidac, 1996. ISBN 80-967339-7-4

¹⁷ VIŠŇOVSKÝ, Ľ.: *Teória výchovy (vybrané kapitoly)*. Banská Bystrica : 1998. ISBN 80-8055-135-9

2. Princíp etickosti

Výchova k manželstvu a rodičovstvu je súčasťou mravnej výchovy detí a mládeže, preto osobitný dôraz kladieme na partnerské vzťahy, na vzťahy priateľstva, manželstva, rodičovstva, rozvíjanie schopností zodpovedného správania, zodpovednosti jedného za druhého, na výchovu úctu k žene, k žene – matke, k dieťaťu, k rodičom, k partnerom a pod. Základ dodržiavania tohto princípu spočíva na vyváženosti zložky informatívnej poznatkovej, biologicko-sexuálnej, so sférou etickou a pedagogicko-psychologickou s osobitným zreteľom na formovanie hodnotovej orientácie, postojov i mravného konania.

3. Princíp primeranosti a individuálneho prístupu

Zaväzuje učiteľov, vychovávateľov i rodičov vysvetľovať jednotlivé problémy primerane veku a schopnostiam detí a mládeže, ich biologickej, psychickej a sociálnej zrelosti. Je žiaduce prihliadať aj na skutočnosť z akej sociálnej skupiny, rodiny, deti pochádzajú, aký je systém výchovy v rodine, aké sú tradície a pod. Treba si tiež zapamätať - netreba sa obávať, že deťom vysvetlíme niektoré otázky príliš skoro, obávať sa treba, aby to nebolo príliš neskoro¹⁸.

4. Princíp vedeckosti a pravdivosti

Všetky informácie, ktoré učiteľ žiakom sprostredkúva musia zodpovedať súčasnej úrovni vedy, vedeckého poznania. Pritom v súlade s predchádzajúcim princípom učiteľ, ale i rodičia majú používať pojmy, vysvetlenia, primerané schopnosti dieťaťa a ich pochopiť, rozumieť im. Má pritom využívať aj individuálne skúsenosti detí. Všetko na čo sa nás dieťa pýta vysvetľujeme pravdivo. Ak ho oklameme stratíme autoritu.

¹⁸ VIŠŇOVSKÝ, E.: *Teória výchovy (vybrané kapitoly)*. Banská Bystrica : 1998. ISBN 80-8055-135-9

5. Princíp dôvery

Základom úspechu realizácie výchovy k manželstvu a rodičovstvu je ovzdušie dôvery. Schopnosť učiteľa, vychovávateľa, rodiča pochopiť dieťa, poznať jeho problémy, nevysmievať sa mu, ale dôverovať. To zaručuje, že dieťa sa svojmu učiteľovi dokáže zdôveriť, dá si poradiť. To zvyšuje účinnosť pôsobenia a v konečnom dôsledku je efektívnosť a formatívnosť pôsobenia na deti.

6. Princíp spontánnosti

Výchova k manželstvu a rodičovstvu môže byť účinná za predpokladu, že sám realizátor je presvedčený, že je potrebná, správna, ak k nej pristupuje s rovnakou samozrejmosťou ako k ostatným oblastiam.

7. Princíp imunizácie

Dieťa si často dobre pamätá najmä prvé vysvetlenie. Ak je pravdivé, ak obsahuje aj formatívne postoje, dieťa získava nielen informácie, ale zároveň sa pripravuje na schopnosť odolávať negatívnym vplyvom, stáva sa proti nim imúnnym.

8. Princíp koedukácie

Vo výchove k manželstvu a rodičovstvu sú problémy, ktoré vysvetľujeme priamo spolu chlapcom i dievčatám. Koedukácia umožňuje realizovať výcvik asertívneho správania, formovanie priateľských, partnerských vzťahov, vzájomného rešpektovania sa, ovplyvňuje správnosť vyjadrovania, úctu k opačnému pohlaviu a pod. Pravda sú problémy, témy, ktoré je lepšie vysvetľovať osobitne pre chlapcov a osobitne pre dievčatá.

9. Princíp aktivity žiaka

Učiteľ má pôsobiť tak, aby pozitívne motivoval aktivitu žiaka podieľať sa na získavaní informácií. Žiak má byť spolutvorcom získavania informácií.

Aktivita žiaka znamená vyššiu efektívnosť pri osvojovaní vedomostí, ich lepšie zapamätanie a transformáciu do postojov a napokon do konania. Tak sa výchova a vzdelávanie postupne mení na sebvýchovu a sebvzdelávanie ¹⁹.

10. Princíp komplexnosti vo výchove k manželstvu a rodičovstvu

Tento princíp vyžaduje potrebu komplexného pôsobenia na rozum, city i vôľovú stránku osobnosti dieťaťa, spájanie informatívnej a formatívnej stránky pôsobenia. Vyžaduje to, aby problémy uvedomelého manželstva a rodičovstva sa stali záležitosťou vedenia školy, triednych učiteľov, učiteľov biológie, etickej výchovy, občianskej náuky, ale aj ďalších učiteľov za aktívnej spolupráce s rodičmi. Pritom komplexnosť pôsobenia zvyšuje účinná spolupráca rodičov, učiteľov, lekárov, sexuológov, predstaviteľov cirkví, psychológov a ďalších zainteresovaných.

11. Princíp vedúcej osobnosti pedagóga

Na každej škole by mal byť učiteľ, ktorý otázkam výchovy k manželstvu a rodičovstvu, sexuálnej výchovy venuje osobitnú pozornosť, je koordinátorom pôsobenia. Spolupracuje so všetkými zainteresovanými, zaobstaráva odbornú a metodickú literatúru, sleduje najnovšie poznatky, jednoducho je vedúcim celého pracovného tímu, ktorý na škole realizuje výchovu k manželstvu a rodičovstvu, zároveň plní aj funkciu poradenskú a konzultačnú. Mal by mať preto dostatočné vzdelanie z pedagogiky, psychológie, etiky, biológie, sexuológie, zdravotvedy, didaktiky realizácie výchovy k manželstvu a rodičovstvu a pod. Mal by aj svojim správaním, vlastnosťami a pedagogickými zručnosťami byť vhodný pre sexuálnu výchovu žiakov v škole.

¹⁹ VIŠŇOVSKÝ, E.: *Teória výchovy (vybrané kapitoly)*. Banská Bystrica : 1998. ISBN 80-8055-135-9

Formy výchovy k manželstvu a rodičovstvu :

Formu možno charakterizovať ako „*spôsob organizácie určitej výchovnej jednotky, v rámci ktorej sa využívajú priemerné metódy a výchovné prostriedky*“²⁰.

Okrem organizačných foriem výchovy a vyučovania sa niekedy stretávame aj s pojmom realizačné formy výučby a výchovy, ktoré sa svojím ponímaním často približujú metódam.

1. Formy z hľadiska množstva účastníkov :

➤ *Individuálne formy*

Najväčšie uplatnenie majú v rodinnej výchove. V škole sa realizujú prostredníctvom učiteľov, ale aj výchovných poradcov alebo školských psychológov. Realizujú sa tiež prostredníctvom individuálneho poradenstva, ktoré je v kompetencii odborníkov z centier poradensko-psychologických služieb pre jednotlivca, pár a rodinu. Výhodou poradní je možnosť riešiť danú problematiku komplexne, v spolupráci s odborníkmi z rôznych oblastí - pedagóg, psychológ, sexuológ, psychiater, gynekológ, právnik a ďalší.

➤ *Skupinové a kolektívne formy*

O skupinových formách hovoríme vtedy, ak výchovná práca prebieha so skupinou, ktorá má viac než dvoch členov, ideálne je 12 až 15 členné zloženie skupiny. O kolektívnych formách hovoríme najčastejšie v súvislosti so školskou triedou, počet členov by nemal byť vyšší ako 30. Veľká väčšina foriem, ktoré sa bežne vo výchovnej praxi používajú, sú skupinovými a kolektívnymi formami.

➤ *Hromadné formy*

Majú charakter masovo-výchovného pôsobenia rôznych zainteresovaných spoločenských a záujmových organizácií tak, aby bolo výchovným pôsobením obsiahnuté čo najväčšie množstvo populácie.

²⁰ PREVENDÁROVÁ, J. a kol.: *Základy rodinnej a sexuálnej výchovy*. Bratislava : 1996. 83 s. ISBN 80-08-01212-9

Realizujú sa hlavne prostredníctvom masovo-komunikačných prostriedkov tlač, rozhlas, televízia. Ich nevýhodou je malá, resp. takmer žiadna možnosť spätnej väzby, keď komunikátor – sprostredkovateľ informácie nemá možnosť sa presvedčiť o tom, aký dopad má jeho pôsobenie²¹.

2. Formy z hľadiska periodicity podujatí delíme :

> *Jednorázové formy*

Sú najčastejšie koncipované ako prednášky alebo besedy. Vo všeobecnosti možno povedať, že jednorázové formy sú málo účinné, pretože neberú ohľad na skutočnosť, že výchova je dlhodobé, systematické a cieľavedomé pôsobenie na dieťa. Ojedinelé zásahy len sotva možno nazvať výchovnými, pretože nedávajú dieťaťu možnosť nové poznatky a skúsenosti systematizovať, nezohľadňujú jeho konkrétne životné a vývinové podmienky.

> *Cyklické formy*

Proces výchovy k manželstvu a rodičovstvu je proces dlhodobý, cieľavedomý a kontinuálny. Preto je potrebné klásť dôraz na využívanie cyklických foriem výchovy, ktoré umožňujú komplexne vymedziť tematické okruhy, pružne prispôbiť obsah aktuálnej potrebe, prípadne záujmu a problémom detí a mládeže. Pritom je potrebné rešpektovať zásady individuálneho prístupu k deťom a mládeži vzhľadom na ich fyzický vek a stupeň ich duševného a sociálneho vývoja. Cyklické formy možno využívať nielen v školách, ale aj v mimoškolskej činnosti, napr. v mládežníckych kluboch.

3. Formy podľa výchovného prostredia

> *Formy uplatňujúce sa v rodinnej výchove*

Výchova v rodine nie je a ani nemusí byť zvlášť formálne organizovaná. Dostatok príležitostí pre výchovu k manželstvu a rodičovstvu poskytuje každodenný styk rodiča s

²¹ PREVENDÁROVÁ, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2000. 121 s. ISBN 80-08-02933-1

dieťaťom, intímne rozhovory večer pred spaním a vo chvíľkach pohody, keď rodičia a deti majú na seba čas. Množstvo výchovných podnetov poskytuje akákoľvek spoločne organizovaná a realizovaná činnosť, spoločné vychádzky, výlety a pod.

➤ **Formy uplatňujúce sa v školskej výchove**

Klasifikujeme ich na formy ²²:

Triedne formy :

Vyučovacia hodina – mala by byť jednou zo základných organizačných foriem výchovy k manželstvu a rodičovstvu v škole. To by však bolo možné iba v prípade, ak by táto výchova bola samostatným vyučovacím predmetom. Súčasný stav akéhosi „rozptýlenia“ výchovy k manželstvu a rodičovstvu do rámca iných vyučovacích predmetov neposkytuje učiteľovi možnosť plne využívať túto organizačnú formu. Keďže vo väčšine škôl nie je zatiaľ výchove k manželstvu a rodičovstvu venovaný špeciálny vyučovací čas, v súčasnosti najväčší priestor poskytujú učiteľovi tzv. triednické hodiny. Učiteľ tu nie je obmedzovaný učebným plánom, má možnosť dôkladnejšie spoznať jednotlivých žiakov, pružne reagovať na ich aktuálne problémy a zaraďovať tie témy, o ktoré sa najviac zaujímajú. Vyučovacia hodina nemusí byť len teoretická, časť vyučovacej hodiny by mal učiteľ zamerať prakticky – tréningovo, kvôli získaniu potrebných zručností.

Mimotriedne formy :

- vychádzky a pobyt v prírode
- návšteva kultúrneho podujatia
- školské oslavy a tanečné zábavy
- rodičovské združenia

²² PREVENDÁROVÁ, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2000. 121 s. ISBN 80-08-02933-1

Metódy výchovy k manželstvu a rodičovstvu :

Pod pojmom metóda rozumieme „cieľavedomý postup, ktorý rešpektuje pedagogické zásady a pomocou ktorého sa dosahujú výchovné ciele“²³

V našej práci pod pojmom metóda rozumieme jednak :

výchovné metódy, využiteľné v rodinnej aj inštitucionálnej výchove k manželstvu a rodičovstvu,

vyučovacie metódy, ktoré možno využiť predovšetkým v školskej ale aj mimoškolskej a ústavnej výchove k manželstvu a rodičovstvu.

Metódy výchovy k manželstvu a rodičovstvu možno rozdeliť z hľadiska častosti ich používania v praxi na 2 základné skupiny²⁴:

Tradičné metódy:

a) metódy vysvetľovania a presvedčania – rozhovor, beseda, diskusia, prednáška, ktoré majú predovšetkým informatívny vyučovací a vedomosti sprostredkujúci charakter,

b) klasické fixačné metódy – metóda opakovania, navykania a cvičenia, ktorých úlohou je upevnenie nadobudnutých vedomostí a praktických zručností,

c) metóda napodobňovania – vzoru, príkladu, patrí tiež medzi klasické výchovné metódy, bez ktorých sa žiadne dlhodobjšie výchovné pôsobenie nezaobíde,

d) metódy hodnotenia správania a konania – povzbudenie, pochvala alebo trest, sú to tradičné metódy používania ako v rodine, tak aj v inštitucionálnej Výchove k manželstvu a rodičovstvu.

²³ VELIKANIČ, J.: *Pedagogika pre pedagogické fakulty vysokých škôl*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1978. 529 s.

²⁴ MOJŽÍŠEK, L.: *Vyučovací a diagnostické metody*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1975. 264 s.

Netradičné metódy :

Skupina netradičných metód sa na rozdiel od tradičných metód využíva vo výchovno-vzdelávacej praxi pomerne zriedka, pričom ich účinnosť sa zdá byť vyššia. Sú to metódy, ktoré žiakov aktivizujú a to nielen intelektovo ale aj verbálne a fyzicky, pohybovo. Tieto metódy zohľadňujú overený fakt, že základným spôsobom osvojovania si emocionálnej skúsenosti je prežívanie, vznik a prejav emocionálnej reakcie. Rovnako aj prežívanie citov je dôležitou podmienkou pri účinnom osvojení si a fixácii nových poznatkov. Metódy, ktoré uvádzame ako netradičné v oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu, vyvolávajú žiaduce zážitky a emócie, sú v súlade s potrebami a motívmi žiakov, zabezpečujú komunikáciu medzi učiteľom a žiakom a medzi žiakmi vzájomne, poskytujú im dôveru vo vlastné sily, realizujú túžbu po hre, sebarealizácii a sebavyjadrení. Pre oblasť výchovy k manželstvu a rodičovstvu pokladáme za zvlášť vhodné tieto metódy²⁵:

a) demonštračné metódy – metóda živej demonštrácie, akustickej demonštrácie, vizuálnej a audiovizuálnej demonštrácie

b) pracovné a manipulačné metódy – domáce práce, sebaobslužné práce

c) hrové metódy – inscenačné, rolové metódy

d) tréningové metódy (sociálno-psychologický tréning) – aktívne sociálne učenie, negatívny tréning, modelovanie

e) autoedukačné, autodidaktické a programovacie metódy – autodiskusná metóda, metóda samostatného pozorovania, metóda samostatnej práce s knihou, metóda využitia počítačových programov

f) problémové metódy – metóda otázkovo-diskusná, otázkovo-objavná, projektová, metóda riešenia problémov, projektívna metóda.

²⁵ MOJŽÍŠEK, L.: *Vyučovací a diagnostické metody*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1975. 264 s.

1.4 Prostredie realizácie plnenia výchovy k manželstvu a rodičovstvu – rodinné a školské prostredie

Prostredie v ktorom dieťa vyrastá, výrazne ovplyvňuje celý jeho vývin. „*Nijaký živý organizmus nemôže existovať izolovane od podmienok okolia, je teda otvoreným systémom. Keďže organizmus je v stálej interakcii s prostredím a okolím, v ktorom žije, môžeme hovoriť o systéme organizmus – prostredie*“²⁶.

RODINNÉ PROSTREDIE

Rodina zohráva primárnu úlohu pri vytváraní a formovaní vzťahov jedinca k sociálnemu prostrediu. Odovzdáva deťom základné hodnotové vzorce, normy a spôsoby správania, vzorce komunikácie, postoje k partnerom opačného pohlavia, názory na rodičovstvo, vzťah k vlastníctvu atď., čo má obrovský vplyv na dieťa ako na budúceho partnera, manžela, rodiča. Veľký význam majú z tohto hľadiska aj rozličné rodinné návyky, ovplyvňujúce v pozitívnom či negatívnom zmysle ich rodinný život v dospelosti²⁷.

Za posledné desaťročia sa v mnohých rodinách nebezpečne rozkolísali „váhy“ vnútornej stability a integrity, ako následok zmien doterajšieho životného štýlu, zmien v hodnotovej orientácii, vo finančných a celkových ekonomických podmienkach. Proces destabilizácie rodinného života sa netýka iba našej krajiny, ale viac-menej všetkých, ekonomicky aspoň priemerne vyspelých krajín sveta. Na závažné negatívne javy upozorňujú psychológovia, pedagógovia i sociológovia už niekoľko desaťročí²⁸.

²⁶ PARDEL, T. – BOROŠ, J.: *Základy všeobecnej psychológie* Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1979. 562 s.

²⁷ PODMANICKÝ, I. - GLASA, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Metodické centrum Bratislava, 1999. 96 s. ISBN 80-8752-070-4

²⁸ VIŠŇOVSKÝ, Ľ.: *Teória výchovy (vybrané kapitoly)*. Banská Bystrica : 1998. ISBN 80-8055-135-9

Ak zhrnieme poznatky viacerých psychologických a sociologických výskumov, môžeme konštatovať, že formovanie osobnosti dieťaťa a jeho sociálnych vzťahov závisí predovšetkým od nasledujúcich štyroch faktorov:

- **od kvality manželského spolužitia rodičov**
- **od vzťahu rodičov k deťom** – konkrétne od miery spoločného trávenia voľného času, miery požiadaviek a kontroly dieťaťa, ale najmä od proporcionality medzi prísnosťou a láskavosťou rodičov
- **od celkovej úrovne detstva** – v tom zmysle, ako bolo dieťaťom prežívané, resp. pociťované (šťastné alebo nešťastné)
- **od rodičovských vzorov** – hlavne vo sfére rozdelenia rodinných rolí

Z rodičov sa na deti prenášajú nielen formy správania, podvedomé reakcie, mnohé dobré aj zlé návyky, ale tiež podstatné črty modelu manželských vzťahov. Výskum realizovaný na výskumnej vzorke ženatých mužov a vydatých žien ukázal, že tie osoby, ktoré pozitívne hodnotili vlastné manželstvo, významne častejšie hodnotili rovnako kladne aj manželstvo svojich rodičov. Podobnú súvislosť možno pozorovať i pri nezhodách. Čím viac bolo manželstvo rodičov poznamenané rozpormi, tým častejšie sa aj v manželstvách detí prejavovali najrôznejšie konflikty ²⁹.

Spôsob výchovy v rodine významne ovplyvňuje aj budúce manželstvo dieťaťa. Väčšina autorov sa zhoduje v tom, že najlepšia je primeraná výchova, spájajúca nevyhnutnú náročnosť v požiadavkách na dieťa a dôslednú kontrolu ich plnenia s láskavým, hrejivým vzťahom zo strany rodičov, spoločným trávením voľného času, ale aj s určitou voľnosťou a demokratickosťou v prístupe. Výchovné pôsobenie rodičov je o to intenzívnejšie, čím vyššia a kvalitnejšia je úroveň emocionálnej atmosféry v rodine a vzájomná dôvera medzi rodičmi a deťmi. Od týchto faktorov do značnej miery závisí aj to, ako človek spätne hodnotí svoje detstvo.

²⁹ VIŠŇOVSKÝ, Ľ.: *Teória výchovy (vybrané kapitoly)*. Banská Bystrica : 1998. ISBN 80-8055-135-9

Z hľadiska štruktúry rodiny je veľmi dôležité pre dieťa, ako budúceho manželského partnera a rodiča, aby rodina bola úplná. Spolupráca otca a matky a ich vzájomná komunikácia učí dieťa priamo a názorne „zaobchádzať“ v budúcnosti so svojím partnerom³⁰.

ŠKOLSKÉ PROSTREDIE

Môžeme rozdeliť podľa jednotlivých druhov a stupňov škôl :

a) Predškolské zariadenia – výchovné pôsobenie je zamerané na formovanie úcty, pomoci a priateľských vzťahov medzi chlapcami a dievčatami, na rozvíjanie citových vzťahov k rodičom a rodine. V oblasti sexuálnej výchovy je zamerané na poznávanie medzi pohlavných rozdielov a objasňovanie nebezpečenstva zo strany sexuálnych úchylných osôb. Súčasťou výchovy k manželstvu a rodičovstvu v materských školách je aj pestovanie správnych hygienických návykov a dôraz na osobnú čistotu. K výchove k manželstvu a rodičovstvu v tomto období patria aj prvé elementárne, no pravdivé poznatky o vzniku ľudského života a narodení dieťaťa. Jej obsah je v materských školách organicky začlenený hlavne do mravnej, rozumovej a telesnej výchovy, avšak bez nejakých striktných pravidiel a obmedzení. Výchova k manželstvu a rodičovstvu sa realizuje kontinuálne počas celého obdobia dochádzky dieťaťa do zariadenia. Vcelku možno povedať, že táto výchova v predškolských zariadeniach si nevyžaduje nejakú špeciálnu prípravu.

b) Základné školy - ťažisko práce na 1. stupni základnej školy spočíva v zvládnutí základov čítania, písania a počítania a v zvládnutí elementárnych poznatkov o svete. Poznatky z prvouky, prírodovedy sa len zďaleka a okrajovo dotýkajú tém, ktoré by dieťa mladšieho školského veku taktiež malo poznať. Oblasť medziľudských priateľstiev, partnerských vzťahov z oblasti sexuality a rodinného života.

³⁰ PODMANICKÝ, I. - GLASA, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Metodické centrum Bratislava, 1999. 96 s. ISBN 80-8752-070-4

Poliaková a Fingerland (1983) zdôrazňuje, že so sexuálnou výchovou treba začať už v 1. ročníku základnej školy, okrem iného aj kvôli zachovaniu kontinuity výučby a výchovy z materskej školy, a približne v piatom ročníku, teda ešte pred vstupom do puberty urobiť zhŕňajúci záver. To preto, aby sme pubescentom ušetrili psychické zaťaženie, ktoré sa často dostavuje ako následok potrebnej, ale nárazovej a masívnej výchovy v 9. ročníku základnej školy, v ktorom je predmet „výchova k rodičovstvu“ povinný.

c) *Gymnázia a stredné školy* – Pre gymnázia bol schválený nepovinný predmet s názvom „základy rodinnej výchovy“, určený pre 1. a 2. ročník v rozsahu 2 hodín týždenne, ktorý sa na väčšine škôl pravdepodobne vôbec nevyučuje. Pre stredné odborné školy nadriadené orgány iba vydali odporúčanie, aby tento predmet riaditelia škôl zaradili do vyučovania.

Predmet obsahoval nasledujúce okruhy³¹ :

- medziľudské vzťahy
- biológia dospievania
- citové vzťahy medzi chlapcami a dievčatami
- starostlivosť o dieťa
- starostlivosť o domácnosť
- rodičovstvo

Zdá sa, že výchova k manželstvu a rodičovstvu na stredných školách a odborných učilištiach stagnuje, nerozvíja sa v takej miere, ako by bolo žiaduce.

³¹ PREVENDÁROVÁ, J. a kol.: *Základy rodinnej a sexuálnej výchovy*. Bratislava: 1996. 83 s. ISBN 80-08-01212-9

Je dôležité, aby škole záležalo na tom, aby sa výučba tohto predmetu stala samozrejmosťou, bežnou na všetkých školách, aby pochopili, že vzdelávanie týkajúce sa partnerských vzťahov, manželstva a rodičovstva je prinajmenšom rovnako dôležité, ako vzdelávanie v matematike alebo prírodopise a naopak, že nevzdelanosť a nedostatok výchovy v danej oblasti prináša so sebou mnohé problémy³².

d) Vysoké školstvo – o vzdelávaní budúcich učiteľov a vychovávateľov v oblasti partnerských vzťahov, manželstva a rodičovstva hovorí už dokument ministerstva školstva vydaný v roku 1972³³. Podľa tohto dokumentu sa výchova k manželstvu a rodičovstvu, respektíve jej metodika, má učiť na všetkých vysokých školách pedagogického smeru. Stalo sa tak prakticky až o dvadsať rokov neskôr.

Súčasný stav výchovy a vzdelávania žiakov v oblasti partnerských vzťahov, manželstva a rodičovstva, možno označiť prinajmenšom za nepriaznivý. V odbornej tlači sa stretávame s polemikami o tom, či táto výchova má byť samostatným vyučovacím predmetom, alebo má byť zaradená do rámca ostatných predmetov, či má byť povinná alebo nepovinná, či ju má realizovať učiteľ, alebo by bolo vhodnejšie zveriť ju iným odborníkom, napríklad lekárom, psychológom, sociológom a podobne.

Ak má byť výchova k manželstvu a rodičovstvu efektívna, treba ju uskutočňovať systematicky, dlhodobo a komplexne, čo považujeme za základné jej atribúty. Pod **systematickosťou** a **dlhodobosťou** rozumieme, že výchovu k manželstvu a rodičovstvu je potrebné realizovať kontinuálne od materskej školy, a samozrejme už dávno predtým v rodine, po vysokú školu, pri rešpektovaní didaktického princípu „špirálového učenia“, ktoré znamená, že určité témy sa opakujú na seba nadväzujúcich vývinových obdobiach, vždy upresnené a obohatené o nové poznatky, primerané veku a mentálnej úrovni žiakov. Pod komplexnosťou rozumieme, že výchova k manželstvu a rodičovstvu sa má uskutočňovať³⁴:

³² PODMANICKÝ, I. - GLASA, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Metodické centrum Bratislava, 1999. 96 s. ISBN 80-8752-070-4

³³ VÍTEK, K.: *Manželská a rodičovská výchova*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 149 s.

³⁴ PODMANICKÝ, I. - GLASA, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Metodické centrum Bratislava, 1999. 96 s. ISBN 80-8752-070-4

a) u všetkých žiakov, na všetkých druhoch a stupňoch škôl, špeciálne školy nevynímajúc

b) rovnako u chlapcov aj u dievčat, koedukovanou formou výučby

Doteraz bola výučba na školách viac-menej iba pre dievčatá, alebo sa realizovala izolovane, v samostatných blokoch zvlášť pre chlapcov a zvlášť pre dievčatá. Ani jeden zo spôsobov nepovažujeme za žiaduci. Preferovanie koedukovanej výučby a výchovy k manželstvu a rodičovstvu neznamená, že netreba rešpektovať heterosexuálne rozdiely, ale práve naopak – pri koedukovanej výchove možno na ne názorne upozorňovať a pracovať s nimi ³⁵.

c) pod komplexnosťou rozumieme aj to, že výchova k manželstvu a rodičovstvu musí rešpektovať tematickú a obsahovú multidimenzionálnosť, nemožno k nej pristupovať jednostranne biologicky alebo z iného jednostranného hľadiska.

³⁵ PREVENDÁROVÁ, J. a kol.: *Základy rodinnej a sexuálnej výchovy*. Bratislava: 1996. 83 s. ISBN 80-08-01212-9

2. Adolescencia

Obdobie adolescencie sa začína približne medzi 15 - 16 rokom života a končí sa dosiahnutím dospelosti, najčastejšie je to medzi 20 - 22 rokom života. Adolescencia je obdobím ušľachťovania a skončenia telesného a duševného vývinu. V správaní jednotlivcov sa výraznejšie začnú prejavovať individuálne osobnostné rozdiely. Adolescent si utvára svetonázor, stavia si životné ciele, pripravuje sa na budúce povolanie³⁶.

Rozvoj intelektuálnych schopností sa postupne ušľachťuje. Mladý človek je dychtivý po nových poznatkoch pri ich osvojovaní je kritický a usiluje sa zaujímať k udalostiam vlastné postoje a vyjadrovať o nich vlastné názory. V adolescencii vzrastá aj telesná energia, telesná výkonnosť a vytrvalosť, čo podmieňuje adolescentov k záujmom o šport. Rozvíjajú sa u nich aj kultúrno-umelecké záujmy. Adolescenti radi navštevujú filmové a divadelné predstavenia. Častá je účasť mládeže v rôznych záujmových krúžkoch. Čitateľské záujmy nestrácajú na intenzite. Oblíbená je dobrodružná literatúra, historická, poézia a pod. Z hudby prevláda záujem o modernú produkciu a jej jednotlivé žánre. Všeobecne môžeme o záujmoch adolescencii povedať, že sú reálnejšie, stabilnejšie, rozšírené o spoločensko-kultúrne a profesionálne záujmy, individuálne veľmi rozdielne. Vo vývine sociálnych a citových vzťahov k dospelým adolescent prijíma dospelých ako vzor, rád ich napodobňuje. Vysvetlenie, argumenty a poučenia od nich prijíma, ale neznáša mentorovanie, podceňovanie, iróniu a hrubé zaobchádzanie. Utvárajú sa ľúbostné vzťahy, vznikajú prvé lásky. Vo vzťahu k inému pohlaviu tiež dochádza k istým zmenám. Adolescent zaujíma už vážnejší postoj k sebe samému, k vlastnej osobe. Usiluje sa o sebapoznávanie na základe hodnotenia svojho konania v rôznych situáciách. V takejto súvislosti si chlapci a dievčatá vytvárajú svoj vlastný ideál³⁷.

Vlastnosti mravného ideálu sú potom vzorom a cieľom jeho seba výchovného úsilia. Aj v citovej oblasti už adolescent dosahuje určitú zrelosť a vyrovnanosť.

³⁶ ORVIN, G. H.: *Dospívání, kniha pro rodiče*. Praha : 2001. ISBN 80-247-0124-3

³⁷ PREVENDÁROVÁ, J. a kol.: *Základy rodinnej a sexuálnej výchovy*. Bratislava: 1996. 83 s. ISBN 80-08-01212-9

Emocionálne prejavy sa dostávajú viac pod racionálnu kontrolu, takže disharmónia je čoraz zriedkavejšia. Citová oblasť je stabilizovanejšia už v období puberty, ale celková vyrovnanosť a schopnosť zaujať zodpovedný postoj k životu sa objavuje až koncom dospievania ³⁸.

Adolescent v rozhodovaní je už rozvážnejší, vytrvalejší pri uskutočňovaní svojich cieľov. Vie prekonávať prekážky, pretože chce dokázať svoje schopnosti. Túžba po samostatnosti, po seba uplatnení ho vedie k zvýšenej vytrvalosti a usilovnosti. Pravda, keď mu spoločenské prostredie nevychádza v ústrety, keď ho stále len podceňuje, ironizuje, vie byť popudlivý, neochotný, vzdorovitý až agresívny. Mladý ľudia húževnato bojujú o svoje postavenie medzi dospelými, často aj neprimeranými spôsobmi. Tým sa vysvetľujú niektoré odchýlky v ich správaní, ako je výstredné obliekanie, silácke spôsoby, hrubé vyjadrovanie, pitie nadmerného množstva alkoholu, drogy a pod. Z uvedeného môžeme usúdiť, že dospievajúci prechádza ťažkým obdobím svojho života. Je to štádium mnohých zmien, v ktorom sa formujú, menia orientácie, postoje k sebe samému, k okoliu i životu. Jeho postoje sa menia skôr ako jeho správanie. Už nie je dieťaťom ale nie je ani dospelým ³⁹.

2.1 Priateľské väzby v období dospievania

V období adolescencie sa javí potreba nadväzovať vzťahy s mnohými ľuďmi. Mladý človek si začína utvárať svoju spoločnosť, ktorú spájajú spoločné záujmy, vzájomné sympatie, podobnosť osobných vlastností, spoločné podujatia. Prostredníctvom priateľov si adolescent uspokojuje prirodzenú potrebu sociálnych kontaktov. Formuje svoj názor na okolitý svet i na seba samého. Zvlášť v pubertálnom a v postpubertálnom období vznikajú silné priateľstvá, ktoré pretrvávajú až do dospelosti. Priateľské väzby sa vyznačujú pevnosťou a stálosťou. Rozširuje sa okruh priateľov a známych, ktorí majú na mladého človeka v tomto období veľký vplyv. Pri utváraní priateľstva významnú úlohu zohrávajú faktory: **vzájomná pomoc, vernosť a duševná spriaznenosť**. Psychologická hodnota priateľstva u adolescentov je školou

³⁸ ORVIN, G. H.: *Dospívání, kniha pro rodiče*. Praha : 2001. ISBN 80-247-0124-3

³⁹ PREVENDÁROVÁ, J. a kol.: *Základy rodinnej a sexuálnej výchovy*. Bratislava: 1996. 83 s. ISBN 80-08-01212-9

chápania druhého človeka. Chlapcov a dievčatá vo veku 15 - 16 rokov priťahujú staršie osoby, ktoré dychtivo počúvajú a pozorne sledujú ich správanie. Priateľstvo s dospelými je pre vzácnym a vytúženým snom. Avšak oveľa silnejšia je potreba priateľstva s vrstovníkmi, pretože prináša v priateľských väzbách rovnocenné vzťahy a postavenie. Podmienkou vytvorenia kamarátskych vzťahov je vzájomná dôvera a porozumenie vo všetkých, pre adolescenta dôležitých otázkach. Priateľstvo upevňuje hlboká emocionálna náklonnosť, vzájomné pochopenie. Takéto priateľstvá sú založené na princípe zhody a rovnosti ⁴⁰.

Z hľadiska pohlaví vzniká u dievčat potreba hlbokého priateľstva skôr ako u chlapcov. Dievčatá majú menej priateľov ako chlapci. Dievčenské priateľstvá sú emocionálnejšie, je však pozoruhodné, že za dôverníkov si vyberajú starších chlapcov. Naopak chlapci si za dôverníkov volia priateľov svojho pohlavia. Blízkosť priateľov, otvorenosť voči nim, ich pochopenie v adolescencii predstihuje všetky ostatné vzťahy. Pretože priateľstvo ich obohacuje o výmenu skúseností, vedie k bohatšiemu rozvoju života.

V tomto období dochádza aj k zmene vo vzťahu k dospelým. Predchádzajúci kritický postoj sa mení na pozitívnejší. Adolescent zlepšuje vzťah k rodičom, chce by v nich vidieť predovšetkým priateľov a poradcov, ktorí uznávajú osobnosť mladého človeka a rešpektujú slobodu rozhodovania ⁴¹.

Silným prvkom v období adolescencie je zamilovanosť a snaha získať erotickú skúsenosť. Je to čas prvých známostí schôdzok a zamilovanosti, ktoré je spojené s prejavmi nežnosti. Kontakty s druhým pohlavím už neprebiehajú len vo fantazijnej rovine, ale začínajú sa sexuálne realizovať.

Získavanie skúseností sa začína zvyčajne dvorením a bozkávaním sa. Na ňu nadväzujú s pribúdajúcimi rokmi rozličné formy telesného zbližovania.

⁴⁰ ROZINAJOVÁ, H.: *O láske, sexe, manželstve, rodičovstve*. Martin : 1990. ISBN 80-217-0113-7

⁴¹ PREVENDÁROVÁ, J. a kol.: *Základy rodinnej a sexuálnej výchovy*. Bratislava: 1996. 83 s. ISBN 80-08-01212-9

2.2 Láska medzi mužom a ženou

Láska k rodičom je prvý cit lásky. Láska medzi mužom a ženou má svoju predpremiéru v kamarátskom a priateľskom vzťahu v detstve. Už v puberte pociťuje chlapec i dievča akýsi vnútorný nepokoj, ktorý akosi nedefinovateľne blaží. Už tu sa hlási prvý vzťah k inému pohlaviu, prvé citové vzplanutia, ktoré mladý človek stráži ešte v sebe v prísnej tajnosti, ba niekedy si ani sám pred sebou nechce priznať, že by už išlo o lásku. Láska naplno rozkvitne až medzi dospelým mužom a dospelou ženou.

Vyrastá z náklonnosti dvoch ľudí rozličného pohlavia, z náklonnosti muža a ženy. Mohutná sila lásky je vlastná iba človeku, je to výsostne ľudský cit, pre ktorý je človek ochotný ísť cez rôzne úskalia, prekonávať mohutné prekážky a znášať aj bolesť⁴².

Láska sprevádza človeka celý život. Potrebuje ju pre osobné šťastie zdatný mladík, ale aj zohnutý starec, deva i žena. Láska spája v manželstve muža a ženu ako dva protipóly, ktoré sa z lásky rozhodnú spolu kráčať životom ako dve najbližšie bytosti, ochotné spoločne znášať starosti a deliť sa o radosti života, mať spolu deti. Potreba milovať a byť milovaný, mať deti bola a je vlastná človeku vždy a všade. Aj vzdelaný človek „21. storočia“ sa skláňa pred týmto darom života, takým plným paradoxov, veď láska je nežná i krutá, blaží i bolí. Aj dnešný človek je blažený, ak ho láska neobíde, a nešťastný, ak ju v živote nestretní⁴³.

Niekedy sa zamieňajú a nesprávne chápu pojmy láska, zamilovanosť, erotika, sex, pohlavnosť, všetky súvisia so vzťahom muža a ženy.

Láska sa odlišuje od zamilovanosti ako pokojný mohutný tok rieky od horskej bystriny. Zamilovanosť prebieha obyčajne búrlivo a netrvá dlho. Zamilovať sa možno často a viackrát. Ozajstnú lásku neprežívame tak často. Láska v sebe zahrňuje zamilovanosť, priateľstvo, vernosť a stálosť. Skrášľuje ľudský život. Umožňuje prežiť veľký pocit šťastia, pri sklamaní však spôsobuje vari najväčší záľ. Život prináša dosť úskalí, ktoré ohrozujú už vzniknutú lásku.

⁴² ROZINAJOVÁ, H.: *O láske, sexe, manželstve, rodičovstve*. Martin : 1990. ISBN 80-217-0113-7

⁴³ PODMANICKÝ, I. - GLASA, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Metodické centrum Bratislava, 1999. 96 s. ISBN 80-8752-070-4

Aj láska má vývoj - silnie i slabne, kvitne i hynie, je krehká i stála. Pri šetrnosti môže vydržať celý život. Láska si vyžaduje i obety a odriekanie, ochotu žiť životom toho druhého. Je mnoho ľudí, ktorí si pletú pohlavný život s láskou. Je veľa tých, čo majú značné pohlavné skúsenosti, ale ozajstnú lásku nepoznali. Svoje citové bohatstvo rozdrobili v chvíľkových dobrodružstvách a nakoniec zistili, že zostali v živote osamotení. Chytali všetko, bez výberu, až nakoniec im ostali iba prázdne dlane. Láska medzi mužom a ženou môže jestvovať aj bez pohlavného nažívania a naopak, pohlavné spojenie jedného muža a ženy sa môže uskutočniť aj bez lásky. V staršom veku je pohlavná schopnosť a žiadostivosť prevažne už nižšia ako v mladosti, to však neznamená, že by v tomto veku človek potreboval menej lásky ⁴⁴.

Sex je biologická túžba človeka. Neviaže sa na jedinú osobu. Mužský sex priťahuje nie určitá osoba, ale prírodou všeobecne daný ženský sex. Hovorievame napríklad, že žena má „sexappeal“. Myslíme tým všeobecne ženskú príťažlivosť. Sex smeruje síce k zachovaniu potomstva, ale jeho bezprostredným motívom je túžba po rozkoši (orgazme). Partner je iba prostriedkom. Čo prežíva on, o to sa sex nestará. Preto sex možno oklamať aj sebaukájaním ⁴⁵.

Eros sa líši od telesného sexu. Zameriava sa aj na duševnú stránku partnera. Nie je to už „ženské“ v najširšom zmysle slova, čo priťahuje muža, ale je to už určitá žena, žena určitého typu. Sex je zameraný na telo, eros sa prebúdzá určitými prejavmi odhaľujúcimi duševnú stránku. Eros predstavuje vzťah medzi partnermi, jeho zmysel je v ľúbostnom vzťahu. Eros je vlastný iba človeku, zvieratá ho nepoznajú. Sex u človeka by mal byť sprevádzaný erosom, lebo iba tak prežije človek najvyššie šťastie. Ťažiskom sexu je „ja“, ťažiskom erosu je „my“.

Pohlavný život u človeka nevystačí iba so sexom a erosom, lebo je vybudovaný na cite lásky. ***Pohlavný život bez lásky je u človeka nemorálny.***

⁴⁴ PODMANICKÝ, I. - GLASA, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Metodické centrum Bratislava, 1999. 96 s. ISBN 80-8752-070-4

⁴⁵ ROZINAJOVÁ, H.: *O láske, sexe, manželstve, rodičovstve*. Martin : 1990. ISBN 80-217-0113-7

Pohlavnosť nie je nízky pud, ale je to najvyšší pud človeka. Pohlavný pud u človeka však neslúži iba na rozmnožovanie. Pre mladého človeka je dôležité vedieť pri voľbe partnera pre manželstvo rozlíšiť, *čo je sex a čo je láska*. Manželstvo založené na sexe nemá dlhé trvanie ⁴⁶.

2.3 Medziľudské vzťahy

Človek ako spoločenská bytosť musí žiť medzi ľuďmi. Ak sa mu darí vychádzať s ľuďmi dobre, je šťastný. Aby ho však ostatní prijímali priateľsky, aby nepôsobil rušivo, musí poznať určité pravidlá medziľudského kontaktu. Niektorí ľudia nadväzujú kontakt s inými veľmi ľahko a úplne prirodzene, darí sa im aj v tejto oblasti. Každý by sa však mal o dobré kontakty s ľuďmi aj sám pričiniť. Nejedno, najmä mladý človek, len čo stretne príťažlivého človeka, zatúži po čarovnom prútiku, ktorý by mu zabezpečil jeho priazeň a náklonnosť. No dosť často sa stáva, že práve vtedy, keď nám na niekom veľmi záleží, prestane sa nám dariť. Zaleje nás rumenec, zrýchli sa tep, ani reč nie je taká plynulá ako inokedy. Ženám sa niekedy zdá, že muži to majú jednoduchšie, pretože iniciatíva v nadviazaní kontaktu je viac v ich rukách. No aj muž, najmä ak je menej skúsený, môže mať zábrany a pociťovať obavu, či ho žena neodmietne alebo dokonca nevysmeje. Niekedy sa nám môže zdať, že človek elegantný, telesne pekný to má ľahšie. To si obyčajne myslia najmä ženy o tej druhej ⁴⁷. Krása je však veľmi relatívna. A iba telesná krása sama na získanie trvalej sympatie nestačí. Aj na prvý pohľad pekná tvár môže byť pod vplyvom spôsobu života menej príťažlivá ako tvár hoci nesúmerná, ktorá môže vzbudiť sympatiu práve prívetivosťou, úprimnosťou. Veď vnútorný život človeka sa do istej miery odzrkadľuje aj na tvári a tak sympatickosť alebo nesympatickosť je vlastne výsledkom pozorovania celého vzhľadu a správania človeka. Náklonnosť človeka k človeku, úprimný priateľský vzťah sa predsa obyčajne nebuduje ani na telesnej kráse ani na peniazoch, ba ani na spoločenskom postavení, ale pramení vo vnútri človeka, v jeho osobnosti. Príťažlivosť je teda prvá fáza kladného vzťahu, ktorá vznikla z prvého dojmu. Na ňu nadväzuje sympatia ako ďalšia fáza ľudského kladného vzťahu. Nemenej dôležitá je aj otázka, ako si udržať získanú sympatiu.

⁴⁶ PODMANICKÝ, I. - GLASA, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Metodické centrum Bratislava, 1999. 96 s. ISBN 80-8752-070-4

⁴⁷ ORVIN, G. H.: *Dospívání, kniha pro rodiče*. Praha : 2001. ISBN 80-247-0124-3

Príťažlivosť vznikla už z prvého dojmu, z toho, či tá ktorá osoba patrí do nášho typu, ako je oblečená - výstredne, triezvo, moderne, nemoderne a podobne ⁴⁸.

Aby príťažlivosť prerástla na sympatiu, na to už nestačia iba tieto vonkajšie znaky, ale dôležitú úlohu hrá už aj celkový vzhľad, prejav, spôsoby, charakter, životné postoje. Aj na prvý pohľad nepríťažlivý človek môže sa nám neskôr stať sympatickým a naopak, príťažlivý i sympatický môže časom stratiť pre nás príťažlivosť i našu sympatiu. Ako si teda sympatiu získať a ako si ju udržať? Spôsobov je iste veľa. Namyslenosťou, nepriateľským ani povýšeneckým spôsobom si iste sympatiu ani nezískame, ani neudržíme. Každý človek túži byť milovaný a to je tá prvá brána, ktorú otvoríme úprimným záujmom, ohľaduplnosťou, pochopením, pozornosťou, taktnosťou. Nehovoríme stále o sebe, ale vieme a chceme počúvať a pochopiť aj iných.

Prvý kontakt medzi ľuďmi sa začína pozdravom, potom oslovením a až potom sa pristúpi ku vzájomnej konverzácii. Najbežnejším pozdravom je „dobrý deň“. Ak tieto dve slová napíše viac osôb, vyznejú z hľadiska vzťahu človeka k človeku rovnako. Ale ak ich vyslovia dve stretávajúce sa osoby, vyznejú z hľadiska vzájomného vzťahu rozlične. V týchto dvoch jednoduchých slovách môže zaznieť neha, priateľstvo, úcta, žartovnosť, ale aj povýšenie, odstup, nezáujem. Ak nás niekto pozdraví veselo, milo, teší nás, že nám je naklonený priateľsky. Možno by sme niekedy o tom aj zapochybovali, ale na vlastné oči vidíme, že človek, ktorý nás zdraví, javí sa priateľsky a nám to akosi nevdojak signalizuje, že sme mu sympatickí, že nás rád vidí. To nás, pochopiteľne, teší a súčasne aj v nás sa utvára spätný odraz, takže sympatiu opätujeme sympatiou. Keď nám niekto prejavuje priateľstvo a má záujem o nás, je nám to iste príjemné a práve pre tento vzťah k nám je nám iste sympatickejší ⁴⁹.

2.4 Odlišnosti medzi mužom a ženou

V prírode panuje dokonalá harmónia. Každé „prečo“ má svoje „preto“. Aj odlišnosť muža a ženy vychádza z prirodzených potrieb života. Je to vzácny dar prírody

⁴⁸ ORVIN, G. H.: *Dospívání, kniha pro rodiče*. Praha : 2001. ISBN 80-247-0124-3

⁴⁹ PODMANICKÝ, I. - GLASA, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Metodické centrum Bratislava, 1999. 96 s. ISBN 80-8752-070-4

ľudstvu. Práve odlišnosť muža a ženy robí život príťažlivým a krásnym. Aj v období pokroku a emancipácie znamená veľmi veľa, že muž a žena sú takí odlišní, rozdielni. To, pravdaže, neznamená, že by na základe tejto rozdielnosti bol jeden schopnejší alebo menejcenný ako druhý. Odlišnosť je nevyhnutná pre vytvorenie harmonického celku⁵⁰. Odlišnosť muža a ženy sa neprejavuje len v telesnom, ale aj v duševnom ohľade. Zamyslime sa nakrátko nad týmito odlišnosťami. Je veľmi dôležité poznať ich. Pomôže nám to vyvarovať sa rozličných životných omylov a mužom a ženám pomôže nájsť cestu k správnejšiemu vzájomnému prístupu a vzťahu.

Ženu neraz symbolicky nazývame „**srdcom**“ a muža „**rozumom**“. To neznamená, že žena je bez rozumu a muž bez srdca. Rovnako to platí aj o ženskej nehe a mužskej sile. Ženu príroda vyznačila materstvom a patrične ju na to aj pripravila takými vlastnosťami, ako je *obetavosť, trpezlivosť, starostlivosť, túžba pomáhať, liečiť, milovať*. Sú jej bohatstvom, prednosťou, silou. *Iba ženské srdce je schopné tej najväčšej a najhlbšej lásky - lásky materinskej*. Žena je schopná veľmi milovať, ale pre lásku aj veľa obetovať, dať všetko, čo má. Bohatstvo citu, ktorý žena potrebuje pre materstvo, nerobí ju menejcennou, je práve jej neobyčajnou prednosťou, dalo by sa povedať výsadou. Práve svojím citom a schopnosťou vidieť do hĺbky neraz akosi mimovoľne vie vycítiť, čo je správnejšie. Nie bez príčiny sa hovorí, že žena sa zorientuje rýchlejšie ako muž a že oboma nohami stojí na pôde skutočného života, akoby mala akýsi „*šiesty zmysel*“. Tento múdry dar prírody, vyplývajúci z odlišnosti muža a ženy, ponúka obom možnosť navzájom sa dopĺňať, rozličné vlastnosti si navzájom akoby vymieňať⁵¹.

Keby muž i žena mali rovnaké vlastnosti, nedoplňali by sa do jednotného celku, nepriťahovali by sa. Rovnaké záujmy, rovnaké vlastnosti, rovnaké úlohy i poslanie, to by znamenalo akýsi neustály boj. Lenže v manželstve nám vonkoncom nejde o konkurenciu, boj, ale o harmonické dopĺňanie sa. Nie je teda nič menejcenné v odlišnostiach muža a ženy. Sú potrebné, lebo tak si to vyžaduje prirodzené poslanie človeka.

⁵⁰ ORVIN, G. H.: *Dospívání, kniha pro rodiče*. Praha : 2001. ISBN 80-247-0124-3

⁵¹ PODMANICKÝ, I. - GLASA, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Metodické centrum Bratislava, 1999. 96 s. ISBN 80-8752-070-4

Preto predstava podaktorých mužov, akoby žena bola menejcenná práve pre určité vlastnosti, odlišujúce ju od muža, pre väčšiu mieru citu a podobne, vôbec nie sú opodstatnené. Niet pochyby o tom, že bez citu by sme žili ako roboty. Stratili by sme všetko krásne, čo máme v živote. Len nafúkanec môže teda povedať, že tie vlastnosti, ktoré má on, znamenajú čosi viac, a že teda ten druhý je menejcenný.

Stotožňujeme sa s názorom autora o odlišnostiach medzi mužom a ženou. V minulosti - ani nie takej dávnej - neboli takéto nadrad'ované pohľady na ženu zriedkavosťou. A sú na svete ešte krajiny, v ktorých je žena ešte aj dnes menejcenná, o jej osude rozhoduje iba muž. No v kultúrnej spoločnosti je žena rovnoprávnou partnerkou muža. Dnešné ženy dokazujú svoje schopnosti, realizujú sa nielen v rodinnom kruhu, ale aj na pracovisku a vo verejnom živote. S obdivom možno vidieť, ako dnešné ženy pracujú v náročnom povolaní rovnako dobre ako muži, vedú domácnosť, rodia a vychovávajú deti, zastávajú rozličné verejné funkcie - a ešte im zostáva dostatočne veľký priestor aj pre lásku. Odlišnosť muža a ženy ani pre jedného z nich neznamená teda menejcennosť, práve naopak - rovnocennosť, prirodzenú múdrosť a prednosť, ktorej sa netreba zbavovať a za ktorú sa netreba hanbiť. Žena sa musí usilovať zachovať si svojráz, stále viac si uvedomiť, že je s mužom rovnocenná, že je jeho partnerka ⁵².

Spomenuli sme, že v každej žene je hlboko zakorenené materstvo. Z toho možno vysvetliť, prečo dievča nepodlieha sile pohlavnej žiadostivosti natoľko ako mladý muž. Niet asi na svete ženy, ktorá by netúžila mať vlastné dieťa. Intímny život je pre ženu - darkyňu života niečím iným ako pre muža. Intímne spojenie poznačí ženu oveľa hlbšími stopami ako muža (nehovoriac už o tom, ak prídu následky nového života). Pohlavný pud sa u muža prejavuje silnejšie ako u ženy. U ženy ho spravídla sprevádza cit. Žena najskôr miluje, až potom sa chce aj oddať. U muža sa nezriedka pohlavný pud prejavuje a realizuje aj bez sprievodného citu lásky.

⁵²

ORVIN, G. H.: *Dospívání, kniha pro rodiče*. Praha : 2001. ISBN 80-247-0124-3

To, že u muža prevláda viac pohlavnosť, u ženy viac cit, láska, neznamená, že by muž nebol schopný lásky alebo že by ženinu lásku nesprevádzala aj pohlavná túžba. Len žena chce predovšetkým milovať a byť milovaná, obdivovaná.

Chlapec sa obyčajne usiluje získať dievča nie celkom otvorene. Najskôr mu iba dvorí, chce prebudiť v ňom lásku. Ak je dievčina zamilovaná, je náklonnejšia vyhovieť chlapcovej telesnej túžbe. Keď žena miluje, neraz stráca ostražitosť. Akosi nevidí, nepočuje, stáva sa voči mužovi dôvernejšou. No mladý muž si niekedy už vopred urobí plán, ako dosiahnuť svoj cieľ, to, o čo mu ide.

Preto by sa dievčatá mali oboznámiť so svojráznosťou chlapcov a podľa toho sa aj správať. Je nemálo chlapcov, pre ktorých intímny styk nepredstavuje prejav ozajstnej lásky, ako to väčšinou býva u dievčat, ale iba chvíľkový telesný zážitok, epizódu, po ktorej môžu obaja ísť ďalej svojou cestou bez akéhokoľvek záväzku. Nie div, že dievča nie raz prežije hlboké sklamanie. Obyčajne sa oddá chlapcovi v nádeji, že to je ten, za ktorého sa vydá - no nie jednému chlapcovi však manželstvo ani nezíde na rozum. Dievča to myslelo úprimne, chcelo sa stať jeho ženou, a nie iba hračkou na jeden večer. Nie sú zriedkavosťou muži, ktorí pohlavne nažívajú so ženami, voči ktorým necítia vôbec nič, okrem pohlavnej túžby. U ženy sa čosi podobné vyskytuje oveľa zriedkavejšie⁵³.

Túžba páčiť sa je v ženskej bytosti hlboko zakorenená. Muž chce ženu dobýjať, žena chce aby ju muž dobýjal, aby ju získaval.

Preto je flirt taký častý u dievčat i žien. Flirtujú s mužmi len tak, aby si overili svoju príťažlivosť, neraz bez ohľadu na to, či sa im muž páči, alebo nie, niekedy aj zo žartu. Muž to, prirodzene, nechápe ako flirt, ale ako záujem o svoju osobu. Nie je zriedkavosťou, že mladé dievčatá flirtujú aj so ženatými mužmi, pritom vedia, že nemajú záujem zbližiť sa s nimi. Majú iba radosť z toho, že sa im podarilo niekomu popliesť hlavu, vyvolať záujem, potešiť sa zo sily svojho vplyvu a svojej príťažlivosti.

⁵³ PODMANICKÝ, I. - GLASA, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Metodické centrum Bratislava, 1999. 96 s. ISBN 80-8752-070-4

Muž, ktorý takýto „záujem o seba“ spozoruje, chápe ho inak ako dievča a napriek tomu, že je už ženatý, neraz vyvinie úsilie typickým mužským spôsobom, čím môže nič netušiace, trochu dobrodružné, niekedy i naivné dievča hlboko raniť. S láskou sa neradno zahrávať! Ale nájde sa dievča, ktoré tomu uverí?

Muž a žena sú teda odlišní nielen telesne, ale aj duševne. Každý dobýja toho druhého svojimi zbraňami. Každý svojím prirodzeným spôsobom city prejavuje i opätuje. Ak muž alebo žena tieto odlišnosti, spôsoby prejavov toho druhého, neveľmi pozná, môže sa popáliť, lebo hľadá na celú vec iba svojimi očami.

Rojčenie, snenie a idealizovanie partnera sú prejavy príznačné viac pre dievčatá ako pre chlapcov. V zaľúbenosti nechcú vidieť nijaké chyby chlapca, radšej si ho vysnívajú, neraz i nereálne, podľa svojich predstáv a želania. Neraz sa usilujú ospravedlniť pred sebou aj jeho bohaté skúsenosti s inými partnerkami tým, že sa pred manželstvom vyburil a že teda bude o to vernejší v manželstve. Každý príde do manželstva taký, aký je⁵⁴.

⁵⁴

ORVIN, G. H.: *Dospívání, kniha pro rodiče*. Praha : 2001. ISBN 80-247-0124-3

3. Výber partnera

Partneri by mali byť podobní, aby si rozumeli, v niečom rozdielni, aby sa priťahovali a obaja odhodlaní spolu prekonávať prekážky, mať dobrú vôľu, aby to spolu nejako vydržali. Hovorí sa, že ak sa partneri dobre vyberú, majú spoločne vyhrané. Druhú polovicu musia stále dotvárať. Pri výbere veľmi záleží na tom, čo kto hľadá. Hľadať vášeň, neznamená hľadať partnerské šťastie ⁵⁵.

V minulosti pôsobili pri výbere partnera tradičné filtre – majetok, rasa, náboženstvo, úroveň vzdelania, triedna príslušnosť a až potom, keď partneri vyhovovali týmto vonkajším kritériám, mohlo sa uvažovať o vnútorných podmienkach zhody.

Prvé teórie výberu partnera súvisia s psychoanalýzou. V pozadí výberu partnera funguje nevedomá tendencia hľadať v partnerke vlastnú matku a v partnerovi svojho otca. Len výnimočne, podľa týchto teórií, ak je silný oidipovský komplex spojený so strachom z incestu, hľadá si syn úplný protiklad svojej matky.

Oidipovský komplex je názov prevzatý z gréckej mytológie. Oidipus, syn **tébskeho kráľa**, sa snaží vyhnúť veštbe, že zabije svojho otca a ožení sa s vlastnou matkou. Napriek jeho úsiliu veštba sa naplní. S. Freud využil aj ďalší obraz z gréckych tragédií a označil istý typ vzťahov medzi otcom a dcérou ako **Elektrín komplex**. Elektra sa pomstí matke za vraždu svojho otca. Podľa psychoanalýzy je pri výbere partnera tiež veľmi dôležité poradie medzi súrodencami. Za najnevhodnejšiu voľbu sa pokladá, ak si najmladší brat bratov zoberie najmladšiu sestru sestier. Nemožno uprieť istý vplyv komunikačných súrodeneckých vzorov na partnerské vzťahy, preto aj môže dobre vychádzať starší brat sestry s mladšou sestrou brata. Prvorodené deti sú v podstate vychovávané ináč než deti najmladšie alebo jedináčikovia. Má to určitý vplyv na partnerstvo ⁵⁶.

V šesťdesiatych rokoch vyvolala veľký rozruch teória komplementarity potrieb. Vznikol spor, či platí: „vrana k vrane sadá“, „rovný rovného si hľadá“, alebo

⁵⁵ BÚTOROVÁ, Z. a kol.: *Ona a on na Slovensku*. Bratislava : 1996. ISBN 80-88717-11-6

⁵⁶ POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Výchova k rodičovstvu, manželstvu a etike intímnych vzťahov*. Nitra : SlovDidac, 1996. 237 s. ISBN 80-967339-8-2

„protiklady sa priťahujú“. Teoretici, ktorí sa zaoberali výskumom hodnôt, tvrdili, že partneri sa vyberajú na základe vzájomného dopĺňania. Množstvo výskumov sa snažilo objasniť tento spor. Skončil kompromisom. Platia do istej miery obidva princípy ⁵⁷.

Medzi najdôležitejšie rozhodnutia v živote človeka patrí voľba partnera. Od nej vo veľkej miere závisí celoživotné šťastie. Každý človek chce byť šťastný. Ak si uvedomíme, aký veľký podiel na našom životnom šťastí alebo nešťastí má voľba partnera do manželstva, je len samozrejmé, že voľbu partnera musíme pokladať za neobvyčajne dôležité životné rozhodnutie. Musíme pri ňom starostlivo zvážiť, či partner, ktorého si dobrovoľne volíme za celoživotného druhu, má všetky predpoklady na to, aby sme po jeho boku mohli byť naozaj šťastní, a či táto voľba ponúka možnosť aspoň predpokladať, že prinesie šťastie nielen nám, ale aj našim deťom ⁵⁸.

Ak pri voľbe postupujeme z tohto hľadiska, na samom začiatku by sme si na partnerovi mali všimnúť predovšetkým trvalé hodnoty, to znamená neobmedzovať sa iba na jeho telesnú krásu, ktorá je veľmi krehká a zub času ju najviac nahľadáva ⁵⁹.

Výber partnera nie je ľahká vec. Niekedy môžeme až na samom konci života povedať, či sme volili dobre. Veď život v manželstve je neustále objavovanie toho druhého. A aj v tomto objavovaní je nemalý kus manželského šťastia. Bude toto objavovanie naozaj naším šťastím? Objavíme vždy a v plnej miere to, čo nás bude tešiť? Nie nadarmo sa hovorí, že : „*vyberá muž, ale konečné rozhodnutie urobí žena*“ tým, že súhlasí alebo nesúhlasí. Súhlas alebo nesúhlas by nemal vychádzať z uveličenia, že muž si vybral práve nás. Súhlas ženy má byť podopretý poznaním charakteru muža. Takého charakteru, o ktorom predpokladáme, že aj jeho ďalšie, postupné objavovanie a poznávanie na spoločnej ceste životom prinesie ozajstné manželské šťastie. Za veľmi škodlivé a nesprávne treba pokladať úvahy, že: „*ved' náš partner v manželstve sa polepší*“, že „*čo nie je, môže byť*“. Ružové okuliare, ktorými pozeráme na partnera, ospravedlňujeme ho, robíme si nádej, že sa v manželstve polepší alebo nebodaj úplne zmení, nám zakrátko zloží zo zaľúbených očí tvrdá realita manželského spolužitia.

⁵⁷ BARTÁK, V.: *Rozhovory pred manželstvom*. Bratislava : Vydavateľstvo politickej literatúry, 1967. 239 s.

⁵⁸ BÚTOROVÁ, Z. a kol.: *Ona a on na Slovensku*. Bratislava : 1996. ISBN 80-88717-11-6

⁵⁹ POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Výchova k rodičovstvu, manželstvu a etike intímnych vzťahov*. Nitra : SlovDidac, 1996. 237 s. ISBN 80-967339-8-2

Pri voľbe partnera, najmä u mladých ľudí, nemalú úlohu hrá telesná krásna. Pekný telesný vzhľad zakrýva mnohé charakterové a povahové chyby, odvádza pozornosť od vnútorných hodnôt. Na telesnej kráse nemá nik vlastnú zásluhu. Krása IQ neobyčajne krehká, navyše ťažko tu stanoviť nejaké všeobecné platné kritériá. Čo je pekné pre jedného, nemusí byť pekné aj pre druhého. Tú istú tváričku možno inak vnímať za slobodna a inak v manželstve. Už zaľúbenosť sama osebe má veľký podiel na tom, že sa nám niekto javí ako krásny. Za slobodna sa nám dievčina mohla vidieť ako veľmi krásna, jemná, nežná, no v manželstve, po škriepkach, scénach, urážkach, môže vyzerat' až odpudzujúco ošklivo. Chápanie krásy je teda nestále a bola by chyba stavať manželstvo na niečom, čo nemá trvácnosť, čo môže rýchle odletieť. Roky a choroby poznačia skoro každého a krása doslova utečie. Ale v manželstve treba spolu a šťastne žiť aj potom ⁶⁰.

Vlastnosti, ktoré robia lásku trvalou a udržiujú partnerov vo vernosti, majú korene v charaktere človeka. Tieto vlastnosti nepadajú do lona zadarmo, ako dar prírody. Treba sa k nim dopracovať pevnou vôľou, osobnou disciplinovanosťou. Aktívna a cieľavedomá účasť na ich utváraní robí tieto vlastnosti ešte trvalejšími a vzácnejšími. Na charakterného človeka sa vždy dá spoľahnúť. No s krásou ťažko rátať a vystačiť na celý život, najmä v situáciách, keď nás život podrobuje tvrdým skúškam ⁶¹.

Netreba to chápať tak, akoby sme sa pri výbere mali orientovať na partnera, ktorý nie je telesne krásny, lebo telesne nie pekný vždy neznamená pekný duševne a naopak - pekný a nedobrý. To by bolo veľmi jednoduché. Sú ľudia, ktorí sú pekní telesne aj duševne a naopak. Tieto úvahy sú iba akýmsi upozornením, že pri voľbe partnera si na prvom mieste treba všimnúť trvalejšie hodnoty - **vnútornú krásu človeka**. A jej spoľahlivým ukazovateľom sú činy a správanie partnera. Skôr ako povieme svoje „áno“, treba sa v tichosti zamyslieť nad partnerovou povahou, treba si predstaviť jeho reakcie v určitých životných situáciách - ako by sa asi zachoval, keby sme ochoreli, keď bude treba ošetrovať choré dieťa, keď príde finančná tieseň, pracovný neúspech atď. Na veľa podobných otázok treba hľadať odpoveď skôr, ako sa rozhodneme povedať „áno“ pre spoločný život.

⁶⁰ BÚTOROVÁ, Z. a kol.: *Ona a on na Slovensku*. Bratislava : 1996. ISBN 80-88717-11-6

⁶¹ POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Výchova k rodičovstvu, manželstvu a etike intímnych vzťahov*. Nitra : SlovDidac, 1996. 237 s. ISBN 80-967339-8-2

Kým sme mladí, pekní, zdraví, je len samozrejmé, že sa páčime a že tomu druhému je s nami dobre. Ale to všetko môže odísť. Aj naše stretania mali doteraz viac charakter zábavy, rozptýlenia, a to je tiež príjemné. No neskôr pribudnú mnohé povinnosti, starosti a zábavy bude oveľa menej ⁶².

Pri voľbe partnera nemožno zabúdať ani na prostredie, z ktorého partner pochádza, v ktorom vyrastal, ktoré ho formovalo, zanechalo na ňom pečať a bude naňho iste vplývať aj v manželstve. Rodina, z ktorej partner pochádza, ostane jeho rodinou aj naďalej. Ak sa otec správa panovačne voči matke, môže sa to zapáčiť aj jeho synovi, a ak je syn hrubý voči matke, ťažko očakávať, že bude jemný voči manželke.

Mladí ľudia sa nezriedka dopúšťajú chyby, že podceňujú význam partnerovho rodinného prostredia. Táto naoko „*nepodstatná*“ vec môže byť hrobárom manželského šťastia a neraz aj manželstva. Pri pohľade do rodinného prostredia partnera si treba všimnúť aj to, či nie sú niektorí príbuzní duševne chorí, podivní - a to nielen rodičia, ale aj starí rodičia, strýkovia, tety, lebo dedičnosť má rozsiahle korene. Zamlčať nejaké dedičné choroby pred partnerom je veľmi neseriózne. Ani výskyt pohlavných chorôb v rodine nemožno brať na ľahkú váhu ⁶³.

Nie jedného mladého človeka by možno aj prekvapila otázka, či je jeho partner napríklad pracovitý, ako sa díva na manželskú vernosť, rozvod, výchovu detí, pomoc v rodine, na spoločné financie. Pýtať sa na to v manželstve je neskoro. Pravda, mladý človek nemá ešte dosť životných skúseností, aby vnikol do zložitostí charakteru človeka, čo akého blízkeho, nie vždy je ľahké rozoznať podstatné od nepodstatného, trvácne od dočasného, pretváрку od pravdy - a navyše hodnotiť, posudzovať toho druhého v zaľúbenosti. Tu je namieste poradiť sa zavčas predovšetkým s vlastnými rodičmi. Oni dobre poznajú svoje dieťa a môžu lepšie a zodpovednejšie posúdiť, či sa vlastnosti partnera vhodne dopĺňajú s vlastnosťami ich potomka. Bolo by veľkým omylom túto radu chápať ako obmedzovanie práva slobodnej voľby partnera. Radu predsa nikdy neprijímame otrocky, ale vždy ju najskôr spracujeme vo svojom vnútri. Ona nás len má upozorniť na to, na čo by sme mohli v zaľúbenosti pozabudnúť.

⁶² BÚTOROVÁ, Z. a kol.: *Ona a on na Slovensku*. Bratislava : 1996. ISBN 80-88717-11-6

⁶³ POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Výchova k rodičovstvu, manželstvu a etike intímnych vzťahov*. Nitra : SlovDidac, 1996. 237 s. ISBN 80-967339-8-2

Podaktorí mladí ľudia svojich rodičov neraz chápu len ako zdroj poskytujúci materiálne potreby (byt, stravu, šaty). Nie je to nevďačnosť? Ved' kto iný ako rodič má toľko predpokladov na to, aby nám bol dobrým a úprimným priateľom a radcom na cestách života? Treba len chcieť dôverovať mu, vedieť oceniť jeho životnú skúsenosť, a to aj vtedy, keď má nižšie vzdelanie ako jeho deti. Úprimné vzťahy medzi rodičmi a deťmi sa však budujú a rozvíjajú od malička, doslova od prvých hodín života každého dieťaťa.

Voľba partnera je dôležitá, ale i zložitá náročná úloha. Žiť s niekým celý život v zhode, porozumení, priateľstve, v šťastí i nešťastí nie je ľahké a nedosahuje sa čírou náhodou, ale na podklade osobnej disciplíny, správnej výchovy a sebvýchovy obidvoch partnerov vstupujúcich do manželstva a zakladajúcich rodinu ⁶⁴.

3.1 Kritéria výberu partnera

Fyzický vzhľad

Čím je človek mladší, tým väčšiu úlohu v hodnotení partnera zohráva jeho telesný vzhľad. Ak povedzme chlapca pri nadväzovaní známostí zaujíma iba farba očí, vlasov alebo telesné proporcie a nevšima si ostatné kvality dievčaťa, býva po čase svojím výberom sklamaný. Krása totiž nezávisí len od dokonalosti tela. Podstatnejší je celkový estetický prejav človeka, jeho upravenosť, čistota, vnútorná príťažlivosť a šarm – teda determinanty takej krásy, ktorú môžeme získať prostredníctvom vlastného správania a konania ⁶⁵.

Vek

Podľa našich zistení manželstvá najčastejšie uzatvárajú mladí ľudia vo veku od 25 do 30 rokov. To je teda vek, ktorý je pre výber životného partnera rozhodujúci. Obdobie od začiatku dospievania do 20 roku života je zvyčajne obdobím hľadania, viacerých

⁶⁴ POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Výchova k rodičovstvu, manželstvu a etike intímnych vzťahov*. Nitra : SlovDidac, 1996. 237 s. ISBN 80-967339-8-2

⁶⁵ CHODAKOV, N. M.: *Mladým manželom*. Martin : Osveta, 1984. 163 s.

„chodení“ a rozchodov. Manželstvá uzatvárané v tomto čase sú z hľadiska možného rozpadu rizikovejšie. S klesajúcim vekom sa toto riziko priamoúmerne zvyšuje. Pokiaľ ide o vekový rozdiel medzi partnermi, jeho vplyv na úspešnosť manželstiev sa často podceňuje. Názory mladých ľudí na ideálny vekový rozdiel medzi partnermi väčšina uviedla, že muž má byť od partnerky starší o 2 až 5 rokov. Výskumy zaoberajúce sa úspešnosťou manželstiev sú k vekovým rozdielom podstatne tolerantnejšie. Naznačujú, že rovnako úspešné môžu byť aj manželstvá, v ktorých je žena staršia ako muž. Najbežnejším modelom sú dnes manželstvá, kde vekový rozdiel nepresahuje 5 rokov. To však neznamená, že netradičný vekový rozdiel (napr. 10 až 20 ročný) je zákonite prekážkou úspešnosti manželstva. Jeho úspešnosť závisí od očakávaní partnerov, od toho, ako sa dopĺňajú ich osobnosti, od podobnosti názorov, postojov a hodnotovej orientácie ⁶⁶.

Vzdelanie

Ani rozdiely vo vzdelanostnej úrovni partnerov nemusia byť prekážkou v ich vzájomnom porozumení. V minulosti mali muži spravidla vyššie vzdelanie ako ženy. Dnes existuje veľa dobrých partnerských zväzkov, kde je vzdelanostná úroveň približne rovnaká, prípadne u žien vyššia. Prirodzene, vzdelanie do istej miery ovplyvňuje celkové životné zameranie človeka a jeho hodnotovú orientáciu. Preto priveľké rozdiely v tejto oblasti môžu brániť manželskému súladu. Krajné rozdiely, a to nielen vzdelanostné, ale napríklad aj sociálne, ekonomické, hodnotové a kultúrne, sťažujú vzájomné porozumenie a zladenie názorov, potrieb, postojov a životných štýlov. To si treba uvedomiť najmä pri manželstvách s cudzincami ⁶⁷.

Spoločné ciele, zameranie, hodnotová orientácia

Súhru v oblasti hodnôt, spoločných životných cieľov, spoločného zamerania pokladáme popri vzájomnej láske a dôvere za jeden z najpodstatnejších faktorov podmieňujúcich dobrý výber partnera. Ťažko sa asi dohodne dvojica, v ktorej sa jeden bude usilovať predovšetkým usilovať o materiálne zabezpečenie rodiny a druhý bude túžiť po voľnom čase venovanom kultúrnemu rozvoju osobnosti, cestovaniu

⁶⁶ CHODAKOV, N. M.: *Mladým manželom*. Martin : Osveta, 1984. 163 s.

⁶⁷ FIŠER, J.: *Školní zdravotnictví*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1982. 190 s.

a poznávaníu. Preto je dôležité zamyslieť sa ešte pred uzavretím manželstva nad hierarchiou svojich osobných hodnôt, ako aj hodnôt partnera. Treba dôkladne zvažovať, čo si v živote ceníme, kam smerujeme, čo chceme a čo nechceme dosiahnuť, a vedieť sa o tom s partnerom úprimne porozprávať⁶⁸.

Spoločné záľuby

Neraz preceňujeme pozitívny vplyv spoločných záľub na vývoj vzťahu. Prirodzene, je dobré, ak partneri majú niektoré záľuby spoločné. Lenže spoločné záľuby samy osebe ešte nie sú zárukou spokojnosti. Jednoznačným prínosom pre manželstvo je však to, ak obaja partneri majú aktívne záľuby, teda nielen pasívne počúvanie hudby, pozeranie športu a podobne. Prostredníctvom aktívneho „koníčka“ možno voľný čas využiť na vzdelávanie aj na oddych. Pri svojej spoločnej záľube sa partneri nikdy nenudia. Dôležité je, aby boli schopní organizovať svoj voľný čas tak, aby sa mohli venovať záľubám a aby si odlišnosti v tomto smere dokázali navzájom tolerovať⁶⁹.

Výchova v pôvodnej rodine

Skúsenosti získané v rodine, v ktorej sme vyrástli, tvoria základnú výbavu do nášho ďalšieho života. Rodina ovplyvňuje osobnosť dieťaťa, jeho záujmy, životné ciele a vytvára v ňom určité predstavy o vzťahu medzi mužom a ženou. Výskumy prakticky z celého sveta potvrdzujú, že harmonické a spokojné manželstvo rodičov je dôležitým predpokladom spokojnosti ich detí v manželstve. Obraz o sebe i o partnerovi je výrazne ovplyvnený štýlom rodinného života v detstve. Tam, kde sa riešili veci na základe dohody, bude zrejme aj v novej rodine prevládať demokratický štýl spolužitia. Naopak tam, kde jeden z rodičov vládol „železnou rukou“, je veľký predpoklad, že podobný model spolužitia preberie ďalšia generácia. Ak totiž zlyhanie manželstva rodičov budú ich deti pokladať za významné varovanie, budú sa chcieť chybám, ktorých sa dopustili rodičia, a správať sa odlišne. Lenže „správať sa odlišne“ je oveľa náročnejšie než správať sa podľa vzoru rodičov, málokedy sa to podarí dokonale. Predovšetkým v záťažových a konfliktných situáciách má človek sklony reagovať tak, ako to roky vídal doma, v pôvodnej rodine.

⁶⁸ KRATOCHVÍL, S.: *Manželská terapie*. Praha : Portál, 2000. 255 s. ISBN 8071783323

⁶⁹ POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Výchova k rodičovstvu, manželstvu a etike intímnych vzťahov*. Nitra : SlovDidac, 1996. 237 s. ISBN 80-967339-8-2

Pri výbere partnera musíme prihliadať na to, z akej rodiny pochádza. Je dobré, ak obidvoch partnerov formovala rodina žijúca podobným štýlom, v podobnom kultúrnom a sociálnom prostredí. V opačnom prípade budú mať partneri veľa „práce“ so vzájomným prispôbovaním sa. Pokiaľ ide o konkrétne výchovné pôsobenie rodičov, je užitočné všímať si najmä to, či partnera rodičia priveľmi nerozmazávajú, či doma pomáha, alebo nie, či sa k vlastným rodičom správa s úctou a láskou, alebo si vôbec neváži. To sú orientačné ukazovatele, ktoré naznačia, aký vzťah bude mať v budúcnosti k práci a k vlastnej rodine ⁷⁰.

Každý človek sa v živote i v manželstve správa do istej miery tak, ako sa naučil v dlhotrvajúcej interakcii so svojím prostredím- vo svojom rodičovskom dome a iných sociálnych prostrediach. Rodičia svojím konaním, zmýšľaním, správaním a postojmi poskytujú svojim deťom dlhotrvajúce vzory a modely správania, ktoré sú buď kladné, spoločensky vyhovujúce a žiaduce, alebo nevhodné, antisocialne a pre vyvíjajúceho sa jednotlivca škodlivé.

Muži sa obyčajne tak správajú voči svojim manželkám ako sa správali ich otcovia k ich matkám. Ak mladí ľudia vyrastali v rodine, kde sa hašterili, vadili pre alkoholizmus, neveru alebo žiarlivosti, kde existovala kriminalita, zlý vzťah k práci, príživníctvo, lenivosť, vzájomná nedôvera, nezodpovednosť, je odôvodnená obava, že partner by si mohol osvojiť niektorú negatívnu vlastnosť zo svojho rodičovského domu, ktorá by sa mohla prejavíť aj v manželskom a rodinnom živote ⁷¹.

Šťastné manželstvo budujú vždy dvaja. Dobrá vôľa a úsilie iba jedného partnera nestačí.

⁷⁰ PREVENDÁROVÁ, J. a kol.: *Základy rodinnej a sexuálnej výchovy*. Bratislava: 1996. 83 s. ISBN 80-08-01212-9

⁷¹ POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Výchova k rodičovstvu, manželstvu a etike intímnych vzťahov*. Nitra : SlovDidac, 1996. 237 s. ISBN 80-967339-8-2

3.2 Vlastnosti dôležité pre harmonické partnerstvo

Podmienkou harmonického spolužitia je, aby si partneri dobre rozumeli v podstatných stránkach osobnosti. Neznamená to, že sa musia vo všetkom podobat' alebo, naopak, byť úplne protikladní. Pri niektorých vlastnostiach je vhodnejšia zhoda pováh, pri iných zasa vzájomné sa dopĺňanie sa.

Ak však jeden z partnerov má radšej spoločnosť a druhý je skôr uzavretý, obom to bráni spoločne prežívať voľný čas podľa svojich predstáv. Radšej by si mali vybrať v tomto smere podobného partnera. Ten kto rád rozhoduje, mal by si hľadať partnera, ktorý sa radšej necháva viesť a rozhodovanie ponecháva iným ľuďom. V opačnom prípade hrozí, že sa ich manželský život čoskoro zmení na bojisko. Vyvážený partnerský vzťah možno dosiahnuť voľbou takého partnera, ktorý je nám v istom smere podobný a v inom smere nás zasa vhodne dopĺňa. Vo všeobecnosti platí, že život s partnerom s podobnými vlastnosťami býva pokojnejší, napĺňa ľudskú túžbu po porozumení, hoci prináša menej podnetov a príležitostí na poznávanie a zmeny. Naopak život s úplne odlišným partnerom je plný, zmien a vzruchov, je však veľmi náročný na vzájomné prispôsobenie sa a tolerovanie odlišností ⁷².

Medzi charakterové črty osobnosti, ktoré významne vplývajú na kvalitu manželstva, patrí najmä dobrý vzťah k práci, k sebe samému i k ľuďom všeobecne. Dôležitá je tolerancia, úprimnosť, spoľahlivosť, zodpovednosť a zmysel pre spoločné trávenie voľného času. Okrem toho by obaja partneri mali dbať o svoj zovňajšok.

⁷² POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Výchova k rodičovstvu, manželstvu a etike intímnych vzťahov*. Nitra : SlovDidac, 1996. 237 s. ISBN 80-967339-8-2

3.3 Rizikovní partneri

Existujú ľudia, o ktorých môžeme povedať, že sú pre vzťah výrazne rizikovní, to znamená, že nevedia vytvoriť dobré manželstvo. Často majú problémy aj v práci a v iných medziľudských vzťahoch. Ide predovšetkým o tieto skupiny ľudí⁷³:

Ľudia závislí od alkoholu a iných drog: O probléme alkoholizmu majú ľudia všeobecne skreslenú predstavu. Sú presvedčení, že ich sa tento jav netýka ani týkať nemôže, hoci nie sú práve abstinenti. Niektorí ľudia začínajú piť preto, lebo im to chutí, iní preto, lebo alkohol znižuje úzkosť, zaháňa nudu, umožňuje zabudnúť na problémy, prípadne dodáva pocit „mužnosti“ a sily. Sprvoti človek následky svojho pitia ešte zvláda, k pocitu spokojnosti však potrebuje novú dávku. Dávka sa postupne zvyšuje niekedy celkom nebadane, človek „hrubne“ stáva sa agresívnym lenivým. Na výčitky okolia reaguje zlostne, inokedy si dáva predsavzatia, že skončí s pitím, no zároveň ich porušuje. Rovnako, ale oveľa intenzívnejšie, sa prejavuje závislosť od iných drog. Predsavzatia, sľuby, výčitky a hádky sa stávajú každodennou realitou života alkoholika či toxikomana.

Chorobne žiarliví ľudia: Ak pristihnete svojho partnera v objatí iného človeka a začnete žiarliť, ide o normálnu reakciu. Ak však niekto žiarli prakticky bez dôvodu a stále, nastávajú problémy. Sliedenie, kontrolovanie a podozrievanie s cieľom zistiť, či partner nemyslí na niekoho iného, svedčí o chorobnej žiarlivosti. Žiarlivému človeku jeho podozrenie nevyhovoríme. To čo označujeme za chorobnú žiarlivosť, možno len veľmi ťažko liečiť. V čase zamilovanosti môžu byť prejavy žiarlivosti v podstate znesiteľné, mnohý ich dokonca chápu ako dôkaz lásky.

Asociáli (spoločensky neprispôsobiví) ľudia: Spoznáme ich najmä poľa toho, že trpia nechutou k práci. Vyžadujú, aby sa o nich niekto staral. Svoju lenivosť zakrývajú rôznymi výhovorkami. Sú ľahkomyselní a nezodpovední.

⁷³ ROZINAJOVÁ, H.: *Matrimoniagogika, pedagogika rodinného života pre učiteľov*. Bratislava : 1992. ISBN 80-08-01768-6

Do tejto kategórie patria aj nadmerne agresívny ľudia, ale aj takí, ktorí sa dopúšťajú častých klamstiev, krádeží či inej trestnej činnosti.

Sebeckí ľudia: Vždy im ide predovšetkým o vlastné výhody, o vlastný zisk, o to aby sa mali dobre. Voči ostatným ľuďom sú necitliví, hoci k svojmu partnerovi sa spočiatku môžu správať milo ⁷⁴.

Hysterickí ľudia: Sú to ľudia, ktorí všetko búrlivo prežívajú. Neznášajú pokoj a bežný životný stereotyp, naopak, potrebujú aby sa okolo nich stále niečo dialo. Neustále podliehajú svojim meniacim sa náladám. Na začiatku známosti sa prejavujú ako jemní, obetaví a usilovní partneri. Chcú, aby ich niekto ustavične chválil a obdivoval, čo im partner spočiatku spĺňa. Problémy nastávajú vtedy, keď sa im zdá, že vzťah zovšednieva. Pokojné harmonické manželstvo je pre nich neznesiteľné. Dávajú prednosť búrlivým hádkam, rôznym úskokom a obvineniam, ktorými deptajú partnera a neurotizujú deti.

Ľudia hľadajúci veľkú lásku: Podobajú sa hysterickým jedincom, lebo sú rovnako citovo nestáli a nezrelí. Spočiatku pôsobia veľmi dobrým dojmom. Môžeme s nimi prežívať skutočne veľkú lásku, ale len krátky čas. Zlyhajú práve vtedy, keď by sa vzťah mal premeniť na hlboké priateľstvo s eroticko-sexuálnou zložkou. Nevedia žiť bez prudkých citov a romantickej zamilovanosti, kde každý deň po boku milovanej bytosti je sviatkom. Takýto typ človeka môžeme pred svadbou poznať iba vtedy, ak sa do manželstva nebudeme príliš ponáhľať. Vzťah musí najprv dozrieť, prekonať prvú fázu zamilovanosti, aby sa ukázalo, aký je trvácný.

Zúrivci a nespokojní: Poznáme ich podľa toho, že často bývajú podráždení, stále sa na niekoho a niečo sťažujú. Majú pocit, že svet im ubližuje. Nedbajú na oprávnené požiadavky iných, vybuchnú pre každú maličkosť. Partnera postupne čoraz väčšími ponižujú, urážajú a napádajú rôznymi nezmyselnými obvineniami. Terčom ich agresivity bývajú aj ich vlastné deti.

Ľudia priveľmi závislí od rodičov: Zostávajú večnými deťmi svojich rodičov a túto fyzickú a citovú väzbu nie sú schopní uvoľniť ani po svadbe.

⁷⁴

MOŽNÝ, I.: *Moderní rodina mýty a skutečnosti*. Brno : 1990. ISBN 80-7029-018-8

Aj naďalej väčšinu času trávia vo svojom pôvodnom domove. S rodičmi prežívajú svoje radosti a starosti, radia sa s nimi aj o manželských záležitostiach. Nakoniec rodičia rozhodujú o mladej rodine. V období „chodenia“ poznáme človeka závislého od svojich rodičov podľa toho, že nemá na nič vlastný názor. Buď býva nerozhodný, alebo sa vo svojich tvrdeniach stále odvoláva na názor rodičov ⁷⁵.

Pedantní ľudia: Sú to jedinci, ktorí si vytvorili určitý systém pravidiel a poriadku a neúprosne trvajú na tom, aby ho dodržali všetci členovia rodiny. Usilujú sa o taký režim dňa, v ktorom je všetko presne zorganizované. Ak niečo nie je podľa ich predstáv sú podráždení. Pedant má vytvorenú predstavu o tom, ako treba žiť, netaktne ju vnucuje všetkým okolo seba. Môžete ho však spoznať podľa toho, že svoj spôsob života pokladá za jediný správny a nenápadne ho vnucuje aj partnerovi.

Voľbou životného partnera človek rozhoduje o celkovej kvalite a perspektíve svojho budúceho života, ako aj o jeho pokračovaní v podobe potomstva. Je to veľmi závažné a zodpovedné rozhodnutie. Musíme postupovať rozvážne a nenáhľivo, s vedomím zodpovednosti za bližšie i vzdialenejšie následky svojej voľby. Pri tomto rozhodovaní človek zvyčajne nie je osamotený. Je dobré, ak pri výbere má možnosť poradiť sa s niekým, komu dôveruje a koho pokladá za skúsenejšieho. Prívetké zasahovanie rodičov, súrodencov, prípadne ďalších príbuzných a priateľov do voľby partnera však nepokladáme za žiaduce, pretože zodpovednosť za výber nesú samotní partneri, nikto iný.

*„Rozhodnutie, či mať dieťa alebo nie - je momentálne.
Je to však rozhodnutie navždy,
pretože od tej chvíle bude vaše srdce vždy kráčať po vašom boku.“*

Elizabeth Stoneová

⁷⁵

PLAŇAVA, I.: *Manželství a rodiny*. Brno : 2000. ISBN 80-7239-039-2

4. Rodičovstvo

Rodičovstvo je jedna z najsociálnejších úloh človeka. Zahŕňa v sebe biologicko-reprodukčnú stránku a sociálno-mravnú. „*Rodičovstvo je zo sociálno-psychologického hľadiska prostriedkom sebauplatnenia, osobnej spokojnosti a šťastia*“⁷⁶. Jeho obsahom sú určité práva a povinnosti voči deťom a rodine. Do povinností zahrňujeme výchovnú, psychologickú a ekonomickú oblasť, vo vzájomnej spätosti. Kvalita plnenia týchto povinností je závislá od morálnej kvality rodiča, vzdelanostnej úrovne, životných skúseností, pedagogicko-psychologických vedomostí, od manželského spolužitia rodičov a materiálno-spoločenských podmienok v ktorých rodina žije. Rodičovstvo oprávňuje rodiča k láske, úcte. Rodič je z biologickej stránky pokrvným príbuzným dieťaťa. Morálnou povinnosťou biologického rodiča je plniť sociálnu rolu rodiča, čo znamená poskytovať dieťaťu rodičovskú lásku, starostlivosť, ochranu a dobrú rodinnú výchovu. Plnenie sociálnej role rodiča je obojstranný proces, v ktorom sa vo vzájomnej interakcii formuje nielen dieťa, ale aj samotný rodič, pretože rodičovské úlohy vyžadujú humánnosť, pracovitosť, obetavosť a lásku voči dieťaťu.

4.1 Rodina

Rodinu definujeme ako spoločensky schválenú formu stálego spolužitia osôb spojených manželskými, pokrvnými alebo adoptívnymi zväzkami. Tieto zväzky zvyčajne majú silnú citovú väzbu. Rodina môže mať viacero podôb. Väčšina z nás si pod pojmom rodina predstaví jej najrozšírenejšiu formu – tzv. **základnú rodinu**, tvorenú manželským párom a deťmi. Rodina, ktorú tvorí len jeden z rodičov spolu so svojimi deťmi je **neúplnou rodinou**.

⁷⁶ ROZINAJOVÁ, H.: *Matrimoniagogika, pedagogika rodinného života pre učiteľov*. Bratislava : 1992. ISBN 80-08-01768-6

Čoraz častejšie sa následkom rozvodov stretávame aj s inými, netypickými formami rodinného spolužitia, keď povedzme v rodine okrem vlastných detí žijú aj deti z predchádzajúcich manželstiev ⁷⁷.

Rodina zohráva *primárnu úlohu* pri vytváraní a formovaní vzťahov jedinca sociálnemu okoliu. Odovzdáva deťom základné hodnotové vzorce, normy a spôsoby správania, komunikácie, postoje k partnerom opačného pohlavia, názory na rodičovstvo, vzťah k vlastníctvu, čo má veľký vplyv na dieťa ako na budúceho partnera, manžela, rodiča.

Nejeden z nás sa určite zamýšľal nad svojou rodinou. Rodinou, ktorá je základom života. Je mnoho rodín, ktoré ani nevedia, čo je to harmonický zväzok. Žiaľ žijeme v dobe, ktorá na ňu kladie mnohé starosti. Myslíme si, že rodina by mala obsahovať predovšetkým citovosť ⁷⁸.

Deti, ktoré vyrastajú a nedostáva sa im citu trpia týmto nedostatkom do konca života. Rodičia často krát nemajú na svoje deti vôbec čas. Dieťa len počuje: „**daj pokoj, nezavadzaj tu, nemám čas, neotravuj nás ...**“ V srdci dieťaťa sa utvorí prázdne miesto. Miesto, ktoré nikto nikdy nenaplní. Mnoho ľudí si však myslí, že utvoriť rodinu je to najdôležitejšie. Myslíme si, že biologicky stvoriť dieťa, ktoré je súčasťou rodiny je to „najjednoduchšie“. Postarať sa však o ňu, dať jej pevné základy, zabezpečiť ju po finančnej, sociálnej stránke je omnoho dôležitejšie a náročnejšie.

Je však mnoho detí, ktoré nemajú rodinu. Nemajú otca, nemajú mamu, súrodencov. Sú sami. Vyrastajú v detských domovoch, na miestach, ktoré nie sú domovom. Načo potom stvorí ľudia, ktorý sú vraj dospelí dieťa? Aby mu vzali rodinu, vzali základ a dali ho do detského domova? Prečo sa ľudia trochu nezamyslia? My sme mladí ľudia, sme základom ľudskej spoločnosti. Preto, porozmýšľajte či krok, ktorý v živote spravíme je ten správny, pretože späť sa už ťažko vracia.

⁷⁷ PREVENDÁROVÁ, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2000. ISBN 80-08-02933-1

⁷⁸ PLAŇAVA, I.: *Manželství a rodiny*. Brno : 2000. ISBN 80-7239-039-2

4.2 Výchova v rodine

Výchova predstavuje protirečivý proces a preto sa stáva, že vytýčené výchovné ciele sa nepodarí v plnosti dosiahnuť. Aj najlepšie rady, poučenia nemusia vždy zabezpečovať úspech. Nemusia správne vystihovať, aké metódy a prostriedky v procese výchovy dieťaťa využívať. K tomu, aby bola rodina šťastná, musí predovšetkým prispievať každý člen rodiny, matka aj otec, každý človek, ktorý sa hrdí tým, že je rodič. Ako? Predovšetkým svojim spôsobom života, postojom, svojimi vedomosťami a poznatkami v tejto oblasti. Výchova detí je jedným zo zdrojov ľudského šťastia, naplnením života, hlbokým uspokojením, ale i zdrojom silných citových zážitkov a starostí. V rodinnom prostredí sa formujú aj charaktery ľudí, ich postoje k ostatným ľuďom, k práci, k spoločnosti. Rodina je prostredím, v ktorom dieťa trávi väčšinu svojho života. V nej sa vytvára hodnotová orientácia človeka, dieťa získava základné poznatky, dieťa sa pripravuje na školu, formujú sa vzťahy k iným ľuďom. V rodinnom živote je potrebné rešpektovať určité pravidlá spolužitia rodinných príslušníkov, ktoré sa budú do určitej miery prejavovať vo vzťahoch k iným ľuďom. Treba však brať do úvahy, že vplyv na mládež sa v rodine stretáva aj s nemorálnym správaním a konaním samotných rodičov, s ich pokrytectvom, zlým vzťahom k práci, k spoločenskému vlastníctvu a pod. Toto neostáva bez vplyvu na ich mravné formovanie. Niektorí rodičia preháňajú materiálne zabezpečenie svojich detí a myslia si, že tým splnili svoju rodičovskú povinnosť, iní si zase neplnia ani svoje základné vyživovacie povinnosti. Výchova detí v rodine pri jej veľkom vplyve na mládež, si vyžaduje teoretické rozpracovanie a zabezpečenie systematickej a cieľavedomej pedagogickej výchovy rodičov, lebo dnešná rodinná výchova má dosť veľké nedostatky. Vo výchove by nemala v žiadnom prípade chýbať láska. Láskou sa rodina utvára, rozvíja a udržuje. V žiadnej rodine by zároveň nemala chýbať **dobrosrdečnosť, ohľaduplnosť, vzájomná tolerancia medzi partnermi**. Jedným z dôležitých znakov lásky je trpezlivosť. Treba zhovievavo čakať, kedy dieťa, žena, muž pochopí a prijme čo sa od neho očakáva. Tam kde je láska nie je napätie medzi manželmi, rodičmi a deťmi. Vzájomná dôvera, otvorenosť tu má mať svoje popredné miesto. Dôležitú úlohu v živote rodiny zohráva spolupráca matky a otca.

Vzájomné vzťahy medzi rodičmi veľmi pôsobia na psychiku dieťaťa, na postoj, ktorý nadobudne dieťa k svojmu okoliu. Pokojné rodinné prostredie je prvým predpokladom na to, aby deti vyrástli vyrovnané, spokojné ⁷⁹.

4.3 Význam rodiny a jej funkcie

V rodine sa učíme základom spoločenského kontaktu. Prvý raz sa tu stretávame s obsahom pojmov, ako deľba práce, financie, vzťahy podriadenosti a nadriadenosti, prvý raz sme svedkami konfliktov, učíme sa im rozumieť, a tým rozumieť aj iným ľuďom. Zážitky z detstva, skúsenosti a postrehy zostávajú v človeku istým spôsobom zakódované celý život. Preto je potrebné, aby sme sa na svoju budúcu manželskú a rodičovskú rolu dôkladne a včas pripravili.

Kto sa rozhodne uzavrieť manželstvo a mať deti, nesie za svoje rozhodnutie plnú zodpovednosť. Bremeno zodpovednosti za seba a za rodinu, dočasné prekážky i prípadné sklamanie sú vyvážené mnohými šťastnými a radostnými chvíľami, ktoré manželský a rodinný život prináša. Každá stabilná a „*životaschopná*“ rodina plní viacero funkcií ⁸⁰:

Ekonomická funkcia - každá rodina hospodári podľa vlastného rozpočtu, ktorý závisí od príjmov jednotlivých jej členov a z ktorého sa kryjú ich potreby v oblasti výživy, odievania, bývania a uspokojovania iných potrieb.

Emocionálna funkcia - rodina človeku zároveň poskytuje dôležité citové zázemie, ktoré je nevyhnutné pre zdravý vývoj detí a psychickú stabilitu dospelých osôb žijúcich v rodine.

⁷⁹ PREVENDÁROVÁ, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2000. 131 s. ISBN 80-08-02933-1

⁸⁰ HRONCOVÁ, J. – EMMEROVÁ, I.: *Sociálna pedagogika*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2004. ISBN 80-8083-028-2

Pocit, že „*niekam patrím*“, „*niekomu sa môžem so svojimi problémami zdôveriť*“, „*niekto na mňa pri návrate domov čaká*“, je pre človeka významnou hodnotou ⁸¹.

Výchovná funkcia – predstavuje ťažisko socializačného pôsobenia rodiny. Rodičia sú pre deti prvé výchovné vzory, ktoré majú spravidla u detí veľkú autoritu, čo umožňuje efektívnosť rodinnej výchovy. Ide vlastne o dve navzájom úzko späté funkcie. Výchovnou funkciou rodiny je utváranie osobnosti človeka, predovšetkým dieťaťa, a poskytovanie výchovných, resp. seba výchovných impulzov dospelým členom rodiny. Rodina formuje vlastnosti, názory a postoje jedinca, usmerňuje jeho záujmy, návyky a zvyky, správanie i konanie, a to buď v súlade, alebo protiklade so spoločensky uznávanými normami a hodnotami. Pojem **socializácia** znamená zospoločenšenie, prechod od vedomia JA k vedomiu MY, učenie sa žiť spolu s inými ľuďmi. Kvalitná, najmä úplná rodina (s oboma rodičmi) poskytuje vhodné podmienky na socializáciu a výchovu dieťaťa ⁸².

Odpočinková a regeneračná funkcia – rodina má veľký význam aj z hľadiska odpočinku a regenerácie síl. Poskytuje pocit intimity a bezpečia, dôležitý pre psychickú rovnováhu človeka. Poskytuje duševnú podporu a oporu v ťažkých životných chvíľach. Pomáha prekonávať stres a čiastkové neúspechy, s ktorými sa každý človek na svojej životnej ceste stretáva.

Biologicko - reprodukčná funkcia - súvisí s uspokojovaním sexuálnych potrieb manželov a rozmnožovacích procesov. V procese historického vývoja prekonala táto funkcia – tak ako ostatné funkcie veľké zmeny. Na rozdiel od minulosti dnes sa väčšmi doceňuje význam sexuálneho života, jeho vplyv na citový vzťah partnerov, ako aj na celkovú atmosféru v rodine. V súvislosti so zmenami v postavení ženy sa dnes kladie väčší dôraz aj na jej sexuálne prežívanie a uspokojenie.

⁸¹ PLAŇAVA, I.: *Manželství a rodiny*. Brno : 2000. ISBN 80-7239-039-2

⁸² HRONCOVÁ, J. – EMMEROVÁ, I.: *Sociálna pedagogika*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2004. 279 s. ISBN 80-8083-028-2

Deti majú pre rodinu veľký citový význam a vysokú hodnotu. V našich podmienkach sa ich rodí iba toľko, koľko rodina vzhľadom na svoje hodnoty, ciele a očakávania pokladá za primerané⁸³.

4.4 Úloha matky

MATKA. Slovo, ktoré vari každý človek vyslovuje s nehou a úctou. Matka plní jednu z najsociálnejších úloh a prejavov človeka voči človeku. Vyžaduje si veľa odriekania, nezištnosti a lásky, práve preto je slovo matka tým najkrajším slovom, symbolom lásky a obetavosti⁸⁴.

Vzťah matky k dieťaťu je neobyčajne mocný. Nič podobné človek v živote už nestretne. Vyviera z prirodzenej potreby matky i dieťaťa. Matka je pre duševný vývin dieťaťa nesmierne dôležitá. Všetko to, čo sa s dieťaťom deje po narodení zanecháva stopy na jeho citovom živote. Reagovanie matky na jeho správanie od prvých dní jeho života ovplyvňuje ďalší vývin dieťaťa. Preto je veľmi dôležité, aby dieťa od malička dostávalo čo najviac príjemných pocitov (pohladenie, úsmev, pochopenie). Úloha dnešnej matky nie je ľahká. Ak má zladit' úlohu matky, manželky, pracovníčky, ak chce vytvoriť ozajstný domov, a nezabúdať pritom aj na seba, na to, ako vyzerá a čo vie, musí si prácu dobre zorganizovať, múdro hospodáriť s časom a vychovávať všetkých členov rodiny k tomu, že si treba navzájom pomáhať.

4.5 Úloha otca

*„Otom by sa mal nazývať ten, kto skutočne dieťa vychováva,
a nie ten, kto ho len splodil.“*

Jack Confield

⁸³ PLAŇAVA, I.: *Manželství a rodiny*. Brno : 2000. ISBN 80-7239-039-2

⁸⁴ SATIROVÁ, V.: *Kniha o rodině*. Praha : Prah, 2006. 357 s. ISBN: 8072521500

Mužovi odpradávná pripadla úloha starať sa o živobytie svojej rodiny. Dnes sa už väčšinou na materiálnom zabezpečení podieľajú obaja rodičia, takže otec by mal mať viac času na výchovu svojich detí. Je rovnako dôležitý ako matka. Tak ako si výchovu v najútlejšom veku ťažko predstaviť bez matky, práve tak ťažko si možno odmyslieť úlohu otca najmä počas puberty a dospievania. Práve v tomto období si dieťa všíma predovšetkým otca. Je hrdé na jeho pracovné úspechy, na jeho silu a schopnosti, na jeho úsilie chrániť rodinu a starať sa o ňu, a to mu dodáva zdravé sebavedomie a pocit vyrovnanosti. Otcovskú autoritu nemôže a nevie nič nahradiť. Je potrebná ako materinská láska. Obe sa navzájom dopĺňajú a vytvárajú jednotu nevyhnutnú pre zdravý vývin dieťaťa⁸⁵.

Úloha otca sa prejaví najviac vtedy keď ju otec prestane plniť. Je rovnako dôležitý pre výchovu syna i dcéry. Syn vidí v otcovi svoj vzor, dcéra hľadá u otca ochranu a oporu a vzor pre výber svojho budúceho partnera⁸⁶.

Rodičia nesmú zabúdať na prejavy vzájomnej úcty, na slušné správanie voči sebe, lebo ono je samo osebe výchovou. Vo výchove niet maličkostí. Dieťa si všíma, napodobňuje, zapamätá si, odnesie si do života. Ani jedného rodiča nepoteší rozvod detí a predsa neraz ne jeden z nás pri výchove zabúda na dobrú prípravu detí na manželstvo, na úlohy vyplývajúce z rodičovstva. Náš príklad je mocný, účinný, preto práve na to treba pamätať v celom svojom konaní doma i mimo domu. Všetko čo na mladých kritizujeme i kvitujeme je aj naša zásluha⁸⁷.

⁸⁵ ROZINAJOVÁ, H.: *Matrimoniagogika, pedagogika rodinného života pre učiteľov*. Bratislava : 1992. ISBN 80-08-01768-6

⁸⁶ MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha : 1993. ISBN 80-901424-7-8

⁸⁷ SATIROVÁ, V.: *Kniha o rodině*. Praha : Prah, 2006. 357 s. ISBN: 8072521500

5. Manželstvo

„Manželstvo je trvalý zväzok muža a ženy, založený na princípe dobrovoľnosti, vzájomnej lásky, vzájomnej vernosti a rovnoprávnosti muža a ženy“⁸⁸. V našom rodinnom práve je založené na zásade monogamie, t.j. zväzku jedného muža s jednou ženou. Manželstvo je zväzok právne inštitucionalizovaný spoločnosťou a takto chápaný aj verejnou mienkou. Cieľom manželstva je vzájomná láska, reprodukcia obyvateľstva, pohlavné nažívanie a vzájomná pomoc.

Vzájomné poskytovanie lásky vychádza z prirodzenej potreby človeka a je neodmysliteľnou súčasťou jeho osobného šťastia a spokojnosti.

Vyvrcholením vzájomnej lásky manželov je aj ich sexuálne spolužitie. Manželský zväzok zvyšuje pohlavný život a dáva mu právne i mravné oprávnenie. Neodmysliteľnou súčasťou manželstva je vzájomná vernosť.

Prirodzeným dôsledkom pohlavného spolužitia a zároveň a zároveň aj jedným z hlavných cieľov manželstva je potomstvo. Dlhodobá genéza ukázala, že najoptimálnejšie podmienky výchovy, zdravého duševného a telesného vývinu dieťaťa poskytuje úplná rodina, založená na harmonickom manželskom zväzku.

Manželstvo je chápané ako celoživotný zväzok uzatvorený pred príslušnou autoritou. Do tohto zväzku vstupujú slobodný muž a slobodná žena, spojený láskou, ktorá chce byť plodná, aby spolu prežívali všetky radosti a starosti, ktoré prináša výchova detí a spoločný život⁸⁹.

Podľa zákona o rodine manželstvo v našej spoločnosti spočíva na pevných citových vzťahoch medzi mužom a ženou. Obaja partneri sú si v manželstve rovní, jeho hlavným spoločenským poslaním je založenie rodiny a riadna výchova detí.

⁸⁸ ROZINAJOVÁ, H.: *Matrimoniagogika, pedagogika rodinného života pre učiteľov*. Bratislava : 1992. ISBN 80-08-01768-6

⁸⁹ SATIROVÁ, V.: *Kniha o rodině*. Praha : Prah, 2006. 357 s. ISBN 8072521500

Právo chápe manželstvo ako trvalé životné spoločenstvo muža a ženy, ktoré vzniká a zaniká spôsobom ustanoveným v zákone. Tým, že sa muž a žena rozhodnú žiť spolu a svoju vôľu prejavia v zákonom určenej forme, vzniká manželský právny vzťah.

Manželstvo sa teda uzatvára na základe slobodného a dobrovoľného rozhodnutia muža a ženy, vytvoriť harmonické pevné a trvalé spoločenstvo. V širšom slova zmysle sa príprava na manželstvo začína v základnej rodine, v spôsobe spolužitia rodičov, vo výchove. A vo vzájomných vzťahoch v rodine. Už v detstve sa totiž začínajú vytvárať základné predstavy o spôsobe manželského spolužitia, o úlohách muža a ženy. Vzťah k rodičom a k deťom určuje základ vzťahov k ich vlastným deťom. Príprava na manželstvo sa zameriava na vypestovanie vlastností potrebných pre spoločný život a pre život vo dvojici, ktoré nám napomáhajú rešpektovať aj toho druhého, učia nás byť šťastným z toho, že sú šťastní aj iní, lebo v manželstve je radosť, šťastie ale aj bolesť vždy pre dvoch⁹⁰.

Do manželstva by sa malo vstupovať s vedomím, že sa začína etapa samostatného riešenia a prekonávania životných ťažkostí a problémov. Je to osobitý vzťah dvoch dospelých ľudí, ktorí našli v sebe zaľúbenie, cítia voči sebe vzájomnú náklonnosť a príťažlivosť a na základe vzájomnej lásky sa dobrovoľne rozhodli stať manželmi. Sobášom sa partneri stávajú novou rodinou. Ich vzájomný vzťah už nie je výsledkom nerozvážneho flirtu, erotickej príťažlivosti, ale čosi viac. Kým predošlé vzťahy bolo možné zrušiť, manželské vzťahy sa rušia veľmi komplikovane. Manželstvo je trvalý zväzok muža a ženy, teda nie skúška či to pôjde, alebo onak. Vstupovať do manželstva ako spolužitia na skúšku je veľmi nesprávne pochopenie poslania manželstva, úloh, ale i povinností ku ktorým nás manželstvo zaväzuje. Dobrý vzťah medzi manželmi – životnými partnermi nie je ani vecou náhody, ani vecou osudu, závisí predovšetkým od samotných partnerov a ich výberu. Každý z manželov potrebuje svojho partnera ako spoľahlivého životného druhu, ako oporu v každej situácii, ako človeka, ktorý je vždy verným spojencom, priateľom, poradcom i spoločníkom.

⁹⁰

HARGAŠOVÁ, M.: *Ruka v ruke*. Bratislava : SPN, 1991. 159 s. ISBN 80-08-00338-3

Preto manželstvo treba chápať ako inštitúciu na spoločné zvládnutie životných úloh, i menej príjemných a neraz aj veľmi ťažkých ⁹¹.

Podstata manželstva spočíva v tom, že sa utvára rámec a priestor, v ktorom manželia chcú, majú chcieť a môžu prežívať svoj obsahovo bohatý zmysluplný a citovo maximálne uspokojivý život. V manželskom spolužití je veľmi dôležité rešpektovať individualitu svojho partnera. Podmienkou toho, aby sa partneri mali radi nie je to, aby boli rovnaký. Skutočná láska býva pravidelne sprevádzaná vzájomným pochopením, a to aj pochopením odlišností a rozdielov medzi partnermi. Preto je potrebné oznamovať si navzájom rozdielne pocity, zážitky a túžby, či už ide o postoj k susedom, dojmy s prečítanej knihy alebo o potrebu sexu. V záujme zhody a spolupatričnosti sa v období veľkej zaľúbenosti potláčajú rozdiely medzi partnermi. Určitý čas sa to zaľúbeným párom aj darí, čo však môže byť pre nich riskantné, ak si namýšľajú, že táto pohoda a súlad môžu trvať večne. Silná citová väzba, ktorá im bráni posudzovať partnera objektívne, časom začína strácať pôvodnú intenzitu a neskôr sa dostaví sklamanie, rozčarovanosť a vytriezvenie ⁹².

Silný cit a náklonnosť k partnerovi sťažuje rozlíšiť rozdiel medzi zamilovanosťou a láskou. Rozdiel medzi nimi je najviac v stupni, v hĺbke a stálosti citu. Zamilovanosť je krásny, ale veľmi nestáli cit. Zriedka vydrží v nezmenenej podobe viac ako osemnásť mesiacov. Zamilovaný človek nie je schopný odpútať sa od partnera ani v myšlienkach. Často býva k nemu nekritický. Zaľúbený človek sa nespráva tak, ako mu je to vlastné, ale podľa toho, ako si predstavuje, že to partner chce. To býva zdrojom sklamaní a rozchodov. Preto je veľmi dôležité ešte pred manželstvom mať istotu, že cit ktorý nás viaže k partnerovi je pravá láska. Je to zrejme najintenzívnejšie kladné citové prežívanie, akého je človek schopný. Je to hlboký, úprimný, nezištný a trvalý vzťah k milovanému človeku. Ak chceme, aby nám láska k jednému partnerovi vydržala celý život, musíme ju pestovať a kultivovať, pretože neustále mení podoby, v súvislosti s tým, ako sa mení a rozvíja sám človek, jeho okolie.

⁹¹ SATIROVÁ, V.: *Kniha o rodině*. Praha : Prah, 2006. 357 s. ISBN 8072521500

⁹² HARGAŠOVÁ, M.: *Ruka v ruke*. Bratislava : SPN, 1991. 159 s. ISBN 80-08-00338-3

Manželstvo je život v láske, no aj život plný rozmanitých povinností, ako je plánovanie, príprava spoločného bývania, zabezpečenie rodinného rozpočtu, zadelenie prác v domácnosti a vzájomnej pomoci a otázok výchovy detí atď. Manželstvo je dovŕšením a spečatením vzájomnej úcty a lásky medzi dvoma rovnocennými partnermi mužom a ženou. Šťastné manželstvo je také, ktoré pretrvá všetky búrky, v ktorom prevládajú pocity šťastia a spokojnosti oboch partnerov⁹³.

5.1 Príprava na manželstvo

Dnes je už vari každému čímsi zrejmým, že sa už v mladosti pripravuje na budúce povolanie, že získava kvalifikáciu na svoju budúcu prácu. Už sme hovorili o tom, že povolanie a manželstvo sú pre človeka najdôležitejšie ukazovatele a podmienky životného šťastia. Povolanie vykonávame 25 až 35 rokov, možno i dajaký ten rok navyše, no v manželstve ostávame naďalej. Na povolanie sa každý usiluje pripraviť sa dobre a svedomite, lebo vie, že iba tak bude mať v ňom úspech. A do manželstva väčšina ľudí doslova skočí bez akejkoľvek prípravy. Možno aj okolo seba vidíme, že ľudia veľmi úspešní v povolaní sú v manželstve neúspešní, nespokojní. A je to celkom adekvátne tomu, ako sa na to pripravovali⁹⁴.

Príprava na manželstvo nie je jednoduchá - nie je o nič jednoduchšia ako príprava na vykonávanie toho ktorého povolania. Manželský život si nevyžaduje iba určitú odbornosť - tú si napokon možno za určitý čas osvojiť. Vonkoncom nestačí absolvovať trojročnú alebo aj päťročnú školu. Príprava naň sa začína od narodenia a kvalifikácia preň sa dopĺňa až do konca života. Začína sa ešte skôr, ako si mladé človečka uvedomí, že je chlapec alebo dievčaťko.

Nejeden z nás si pod prípravou na manželstvo nesprávne predstaví iba prípravu na sexuálny život v manželstve. Ťažko povedať, v čom vlastne korení tento jednostranný názor.

⁹³ PREVENDÁROVÁ, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2000. 131 s. ISBN 80-08-02933-1

⁹⁴ HARGAŠOVÁ, M.: *Ruka v ruke*. Bratislava : SPN, 1991. 159 s. ISBN 80-08-00338-3

Všetci sme žili a žijeme s rodičmi a máme dosť možností pozorovať a posúdiť, či v ich spoločnom živote sex dominuje alebo či je dokonca jediným obsahom ich života. Iba na sexe manželstvo a rodičovstvo ťažko vybudovať. Najdôležitejšiu úlohu v celom manželskom živote hrajú charakterové vlastnosti oboch partnerov. A tu sme pri samom koreni veci: prípravu na manželstvo ťažko obmedziť iba na absolvovanie nejakého kurzu v predmanželskej poradni, charakter sa nedá vybudovať pol roka pred sobášom. Pri takejto krátkodobej príprave sa dá skôr zamerať len na všeobecné poučenie o sexuálnom živote manželov, aj to len pokiaľ ide o biologickú stránku. Sexuálnu výchovu človeka musí nevyhnutne sprevádzať výchova mravná. Biologickú stránku sexuálneho života má človek spoločnú s ostatnými tvormi v prírode. Tá druhá časť sexuálneho života - etická je vlastná iba človeku. Sexuálny pud slúžiaci na obnovovanie života, na zachovanie rodu je v prírode veľká vec a vyžaduje si neobyčajnú úctu. Iba medzi ľuďmi sa tak často o ňom hovorí bez úcty. A pritom práve sexuálny život človeka neslúži iba na zachovanie rodu, ale je aj telesným prejavom lásky a „*milujúcich sa*“ bytostí, muža a ženy. V slovách „*lásky*“ a „*milujúcich sa*“ je kus ľudskej etiky. To je to výsostne ľudské v sexuálnom živote človeka. To je tá odlišnosť od sexuálneho života zvierat ⁹⁵.

Príprava na sexuálne spolužitie v manželstve nespočíva na bohatej predmanželskej pohlavnej skúsenosti; skôr je potrebné pripravovať sa sebadisciplinovanosťou a pohlavnou zdržanlivosťou. Veď sexuálny život v manželstve si vyžaduje zachovanie celoživotnej manželskej vernosti - a to je úloha, na ktorú sa treba pripravovať a privykať už pred manželstvom ⁹⁶.

Manželstvo vzniká na základe lásky, spojením životných ciest dvoch milujúcich sa ľudí. Sexuálny život, to je iba časť manželského života. V manželstve však žijeme nepretržite, stále, aj keď sme mimo domova. Aj mimo domova sa manželský partner správa ako polovica manželského celku. To ho zaväzuje k manželskej vernosti. Ako sme už spomenuli, dobrý manželský partner je vlastne aj dobrý človek. Tieto slová majú hlboký obsah, ktorý sa buduje a rozvíja celý život, ktorý sa nedá získať v skrátenej dobe a nezískava ani neudržiava sa ľahko.

⁹⁵ HARGAŠOVÁ, M.: *Ruka v ruke*. Bratislava : SPN, 1991. 159 s. ISBN 80-08-00338-3

⁹⁶ PREVENDÁROVÁ, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2000. 131 s. ISBN 80-08-02933-1

Vyžaduje si veľa úsilia od vychovávaného, ale aj od vychovávateľa. Reprezentujú ho vzácne duševné hodnoty, vlastnosti, návyky, získavané len dlhou výchovou a uvedomeným úsilím.

Ale iba statočnou prípravou sa dobré manželstvo ešte nedá vyhrať. Manželské šťastie závisí aj od toho, ako sa na manželský život pripravoval i ten druhý. Len ak obaja mali to šťastie, že vyrastali pod dohľadom a láskou rovnako starostlivých rodičov, že sa obaja na spoločný život pripravovali rovnako starostlivo a vážne, len vtedy možno predpokladať a dúfať, že sa im sen a predstava o šťastnom manželstve splnia.

Treba však dodať, že ani pri dobrej príprave oboch manželských partnerov manželské šťastie nepadá do lona samo od seba. „*Ak chceš byť milovaný,*“ hovorí staroveký Seneca, „*miluj*“. Nebojme sa dávať manželskému partnerovi lásku, šťastie, porozumenie, ochotu, pomoc. Hlboká, úprimná láska k manželskému partnerovi má byť naplnená úctou. Do manželstva vstupuje každý dobrovoľne. Sám si vyberá partnera a sám ho povyšuje za najlepšieho priateľa. Podľa toho by sa mal aj správať. K priateľom sa odjakživa správame ohľaduplne, jemne, taktne, úprimne a láskavo. Tešíme sa na stretnutie s nimi. Sme radi v ich spoločnosti. Zdôverujeme sa im so svojimi radosťami a ťažkosťami. Uvažujeme preto včas o tom či partner, ktorého si chceme vybrať má predpoklady na to, aby sa stal našim celoživotným, najmilším a najvernejším priateľom, s ktorým budeme radi tráviť svoj voľný čas, vymieňať si názory na život, rodinu, výchovu detí, prácu, zábavu a podobne. Tak ako v dobrom priateľovi, aj v dobrom manželskom partnerovi by sme mali mať istú záruku, že nás neopustí ani v ťažkých chvíľach, že bude ochotný s nami žiť, aj keď nás postihnú životné neúspechy a jeho zas obšťastnia úspechy⁹⁷.

Výchova k manželstvu sa teda začína alebo má začať veľmi skoro, doslova v kolíske, a týka sa i chlapca i dievčaťa.

⁹⁷ PREVENDÁROVÁ, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2000. 131 s. ISBN 80-08-02933-1

Zameriava sa na vypestovanie vlastností potrebných pre spoločný život, pre život v páre, ktoré nám pomáhajú rešpektovať aj toho druhého, učia nás byť šťastnými z toho, že sú šťastní aj iní. Lebo v manželstve je radosť, šťastie, ale aj bolesť vždy pre dvoch ⁹⁸.

5.2 Čo očakávajú manželia jeden od druhého a od manželstva?

Takmer každý človek túži po šťastnom manželstve, po zdravých deťoch s milovaným partnerom a harmonickom rodinnom kruhu. Nie každý si uvedomuje, že to závisí najmä od neho samého. Každý manželský partner, manžel i manželka sa vyvíjal a vyrastal v inom spoločenskom prostredí, každý je biologicky iný, neopakovateľný. V manželstve sa majú partneri jeden druhému prispôbiť, tak aby to vnútorne obidvoch uspokojovalo, aby sa obidvaja cítili spokojní a šťastní. Aká je osobnosť každého z nich, to závisí od predchádzajúcej výchovy a prostredia, v ktorom vyrastali a pohybovali sa⁹⁹.

Mladá manželka, ktorej chýbajú životné skúsenosti a ktorá nebola na manželstvo dostatočne pripravená, sa v nie jednom prípade správa ku svojmu manželovi tak, ako sa správala jej matka voči jej otcovi. Tajomstvo spokojnosti a radostného spolužitia v manželstve závisí od umenia partnerovu lásku si nielen získať, ale aj natrvalo udržať.

5.3 Čo očakáva manžel od manželky?

Mnoho závisí aj od povahy manžela, od toho, čo pokladá za svoje osobné šťastie, ktorú partnerkynú vlastnosť najvyššie hodnotí, akú má hierarchiu hodnôt, aké má vzdelanie, inteligenciu, aký bol jeho doterajší vývin, aký má temperament, sebavedomie a v akom prostredí vyrastal. Podľa toho sa utvárajú v manželove požiadavky, na správanie, konanie a postoje manželky v jeho manželstve. Šťastie je vlastne vždy to, čo zaň považujeme.

Takmer každý manžel u svojej manželky vysoko hodnotí, keď je schopná spolu s ním vytvoriť z ich spoločnej domácnosti milý, príťažlivý rodinný kozub, domov, do ktorého sa každý príslušník rodiny rád vracia.

⁹⁸ ROZINAJOVÁ, H.: *O láske, sexe, manželstve, rodičovstve*. Martin : 1990. ISBN 80-217-0113-7
⁹⁹ PLAŇAVA, I.: *Manželsví a rodiny*. Brno : 2000. ISBN 80-7239-039-2

Veľmi dôležitý je manželkin postoj k práci manžela, k jeho vzdelaniu, ich spoločenskému postaveniu a zaradeniu. Keď manželka správne hodnotí manžela, upevňuje jeho sebadôveru a sebavedomie, resp. tlmí ich preháňanie. Tak manželka veľmi pomáha svojmu partnerovi duševne rásť, rozvíjať tvorivé sily a schopnosti, pomáha mu sebarealizovať sa. Správnym prístupom môže žena odstrániť niektoré negatívne črty partnera.

Manželka by svojho partnera nemala nikdy pred nikým ohovárať ani kritizovať nemala by sa naň ponosovať pred inými osobami, vynášať manželské a rodinné tajomstvá a nemala by zasahovať do rodinnej atmosféry ani svoje najbližšie príbuzenstvo. Nezasvätené osoby nemôžu objektívne hodnotiť pozadie manželských sporov a nedorozumení, preto ich zásahy do cudzieho manželstva bývajú takmer vždy na škodu rodinného súladu a manželský rozvrat obyčajne ešte viac prehlbujú ¹⁰⁰.

Manželskému vzťahu prospieja, keď si manželka rozumie s manželovými príbuznými. Ako sa tento vzťah vyvinie často závisí aj na rodičoch manžela a hlavne na manželovej matke, ktorá si myslí, že jej „ukradli“ syna. Nechce sa s týmto stavom zmieriť a preto sa snaží syna udržať čo najdlhšie vo svojej závislosti.

Manželovi sa páči ak jeho manželka vie hospodáriť v domácnosti a nie je egoistická a nemyslí len na svoje potreby, ale na potreby celej rodiny ¹⁰¹.

Manželka by nemala byť puntičkárska a hašterivá. Malichernosti, ktoré spôsobujú hašterenie a neustále upozorňovanie manžela, sú často dôvodom pre rozchod.

Muži si postupne viac a viac uvedomujú, že ženy sú s nimi rovnoprávne, že zaujímajú v našom spoločenskom živote dôležité postavenia a úspešne vykonávajú mnohé práce, ktoré predtým vykonávali oni. Veľa žien dnes dosahuje vysokoškolské vzdelanie.

¹⁰⁰ ROZINAJOVÁ, H.: *O láske, sexe, manželstve, rodičovstve*. Martin : 1990. ISBN 80-217-0113-7
¹⁰¹ PLAŇAVA, I.: *Manželsví a rodiny*. Brno : 2000. ISBN 80-7239-039-2

Manželia prestali byť výlučnými živiteľmi svojich manželiek, čo má nesporne vplyv na utváranie manželských vzťahov na voľnejšom, no mravnejšom základe.

Postupným uvedomovaním si svojich práv, najmä svojej hospodárskej nezávislosti a rovnoprávnosti vo všetkých oblastiach verejného života ženy zvyšujú svoje nároky voči manželom a mužom vôbec.

5.4 Čo očakáva manželka od svojho manžela?

Ženy potrebujú a vyžadujú manželovu lásku, vernosť, oddanosť, dodržania slova a rešpektovanie svojich želaní. Každá manželka si cení manželove slušné správanie voči sebe, aspoň v takej miere ako voči cudzím ženám, zdvorilosť, ohľaduplnosť, úctu, pozornosť aj v maličkostiach. Manželka si cení ak sa jej manžel pred cudzím vždy zastane, ak ju nikdy pred iným nekritizuje, neohovára, neponižuje a nepoukazuje na jej chyby. Lásku utužuje ak má muž pre ženu vždy slová uznania, oceňuje jej domáce práce, rovnomerne sa na nich zúčastňuje. Manželka si cení ak polovicu svojho voľného času venuje manžel rodine, ak je zodpovedný a rieši rodinné problémy z vážnosťou¹⁰².

Ženy neznášajú diktátorov, lakomosť, vydeľovanie peňazí, žiarlivosť, tajnostkárov a pôžitkárov. Obidvaja manželskí partneri očakávajú, že v manželstve nájdu vnútorné uspokojenie, rodinný súlad a šťastie, a to každý podľa svojich predstáv. Ak sa očakávanie niektorého partnera nesplní a sklame sa, príčinou môžu byť jeho neadekvátne požiadavky na druhého partnera alebo jeho neschopnosť prispôbiť sa mu. Manželia by si mali uvedomiť, že sú sami tvorcami svojho šťastia alebo nešťastia, harmónie alebo rozvratu svojho spolunažívania. Ak sa obaja pokúsia vžiť do postavenia toho druhého, postaviť sa v mysli na jeho miesto a z jeho stanoviska posúdiť vzájomné vzťahy a jeho požiadavky, partneri si budú lepšie rozumieť, budú sa menej škriepiť, a čo je hlavné, bude menej rozvodov. A o to nám ide¹⁰³!

¹⁰²

PLAŇAVA, I.: *Manželství a rodiny*. Brno : 2000. ISBN 80-7239-039-2

¹⁰³

ROZINAJOVÁ, H.: *O láske, sexe, manželstve, rodičovstve*. Martin : 1990. ISBN 80-217-0113-7

PRIESKUMNÁ ČASŤ

1. Predmet, cieľ a úlohy prieskumu

1.1 Predmet prieskumu

Predmetom prieskumu bolo oboznámiť sa s úrovňou výchovy k manželstvu a rodičovstvu na stredných školách, ako sú študenti oboznámený s problematikou a aký majú názor na zavedenie povinného predmetu sexuálna výchova na stredných školách.

1.2 Cieľ prieskumu

Cieľom prieskumu bolo zistiť názory a postoje adolescentov na manželstvo, rodičovstvo a sexuálnu výchovu.

1.3 Úlohy prieskumu

Úlohy prieskumu:

V súlade s predmetom a cieľom prieskumu sme sme si stanovili nasledujúce úlohy:

- zistiť postoje mladých ľudí k otázkam výchovy k manželstvu a rodičovstvu
- zistiť od koho čerpajú informácie z tejto oblasti
- zistiť či považujú mladí ľudia zavedenie vyučovacieho predmetu sexuálna výchova za potrebné
- zistiť čo by malo byť obsahom predmetu sexuálna výchova
- zistiť, ktoré kritériá považujú za podstatné pri voľbe životného partnera
- zistiť aký je vplyv rodiny a školy, pri výchove k manželstvu a rodičovstvu

2. Metodika a hypotézy prieskumu

2.1 Metodika prieskumu

V prieskume bola použitá metóda dotazníka. Dotazníková metóda umožňuje získať v pomerne krátkom čase s malými nákladmi množstvo faktov od veľkého počtu osôb. Dotazník je súbor otázok zostavený na účely štatistického zberu údajov. Poskytuje bádateľovi sprostredkované údaje, t.j. nemusí dochádzať k priamej interakcii výskumníka s respondentom, čo zvyšuje pocit anonymity.

V prieskume sme použili dotazník vlastnej konštrukcie, ktorý bol anonymný a celé znenie dotazníka prikladáme v prílohe č. 1. Dotazník obsahoval 21 otázok, 19 zatvorených, 2 otvorené. Otázky číslo 1 - 7 sú zamerané na manželstvo a rodičovstvo, otázky číslo 7 - 14 sú zamerané na oblasť sexuálnej výchovy a posledná časť otázok, číslo 15 - 21 bolo zameraná na voľbu životného partnera.

2.2 Hypotézy prieskumu

V súlade s cieľom prieskumu sme si stanovili nasledovné hypotézy:

1.hypotéza - *Predpokladáme, že väčšina respondentov považuje zavedenie vyučovacieho predmetu sexuálna výchova za potrebné.*

2.hypotéza - *Predpokladáme, že väčšina respondentov zastáva názor, že sexuálnu výchovu má realizovať osoba mimo školy.*

3.hypotéza - *Predpokladáme, že väčšina chlapcov neprejaví záujem o získanie informácií o starostlivosti a výchove detí.*

4.hypotéza - *Predpokladáme, že väčšina respondentov bez rozdielu pohlavia by sa obrátila v otázkach problémov sexuality na priateľov.*

3. Analýza výsledkov prieskumu

3.1 Prieskumná vzorka a realizácia prieskumu

Prieskum prebiehal v mesiaci február 2011 na Strednej odbornej škole poľnohospodárskej v Topoľčanoch. Dotazník bol predložený študentom v počte 100 kusov, z toho 50 dievčat a 50 chlapcov. Návratnosť dotazníka bola 100 %. Vyplnenie dotazníka bolo dobrovoľné, otázky boli zamerané, len na ich vedomosti, skúsenosti, prípadne postoje z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu.

3.2 Analýza a interpretácia výsledkov prieskumu

Na základe vyhodnotenia výsledkov z odpovedí respondentov v dotazníkoch interpretujeme výsledky nasledovne:

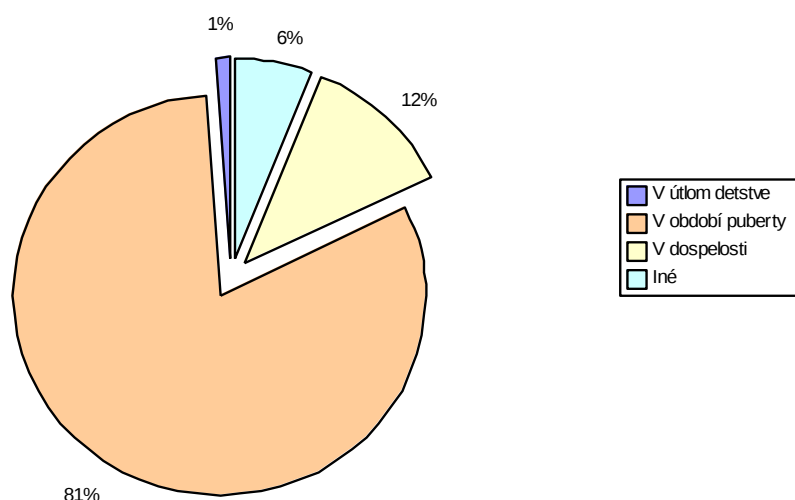
Na otázku číslo 1: „V ktorom období je podľa vášho názoru vhodné začať s výchovou k manželstvu a rodičovstvu?“ Odpovedalo 100 % respondentov, z toho 81 % odpovedalo, že s výchovou k manželstvu a rodičovstvu treba začať v období puberty, 12 % si myslí, že s výchovou je treba začať v dospelosti, 6 % respondentov nepovažuje výchovu k manželstvu a rodičovstvu za potrebnú a iba 1 % odpovedalo, že s výchovou k manželstvu a rodičovstvu treba začať v detstve.

Napriek tomu, že väčšina opýtaných respondentov zastáva názor, že s výchovou k manželstvu a rodičovstvu je vhodné začať v období puberty, s týmto názorom nemôžeme súhlasiť, pretože utváranie ľudskej osobnosti je ťažký, komplikovaný, mnohorozmerný a zdĺhavý proces, a nevyhnutné je s ním začať už v útlom detstve.

Obrázok 1: V ktorom období je podľa vášho názoru vhodné začať s výchovou k manželstvu a rodičovstvu?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
V útlom detstve	1	2%	0	0%	1%
V období puberty	44	88%	37	74%	81%
V dospelosti	4	8%	8	16%	12%
Iné	1	2%	5	10%	6%
Spolu :	50		50		100%

Graf č.1

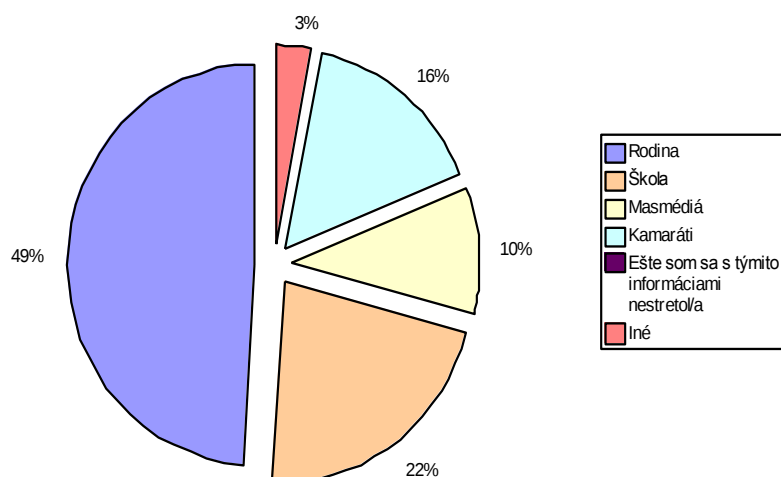
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 2: „Z akých zdrojov čerpáte informácie z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu?“ Odpovedalo 100 % respondentov. 49 % respondentov odpovedalo, že informácie z tejto oblasti čerpá v rodine, 22 % uviedlo školu, 10 % masmédiá. 16 % čerpá informácie od kamarátov. 3 % v otázke iné uvádza, že seba vzdelávaním. Z uvedeného vyplýva, že hlavným zdrojom informácií z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu je rodina, čo považujeme za pozitívne zistenie, lebo práve rodina formuje vlastnosti, názory a postoje jedinca, usmerňuje jeho záujmy, návyky a zvyky, správanie a konanie v súlade so spoločensky uznávanými hodnotami.

Obrázok 2: Z akých zdrojov čerpáte informácie v oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Rodina	29	58	20	40	49%
Škola	10	20	12	24	22%
Masmédiá	6	12	4	8	10%
Kamaráti	4	8	12	24	16%
Ešte som sa s týmito informáciami nestretol/a	0	0	0	0	0%
Iné	1	2	2	4	3%
Spolu :	50		50		100%

Graf č.2

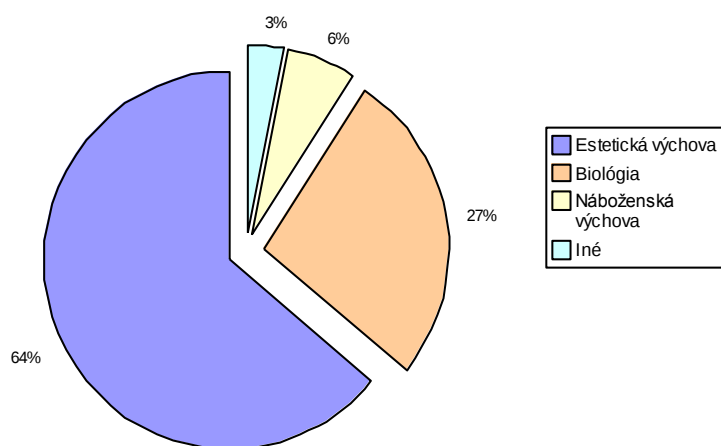
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 3: „V rámci ktorého vyučovacieho predmetu ste sa stretli s výchovou k manželstvu a rodičovstvu?“ Odpovedalo 100 % respondentov, z toho 64 % opýtaných sa stretlo s danou problematikou na predmete etická výchova, 27 % respondentov na vyučovacom predmete biológia. 6 % uviedlo náboženskú výchovu. 3 % opýtaných v otázke iné uviedlo predmet právna náuka. Na základe získaných výsledkov môžeme konštatovať, že predmet na ktorom sa najčastejšie stretávajú s touto problematikou je etická výchova, táto výchova zastáva významné miesto vo výchove mladých ľudí pre rodinný život, ovplyvňuje nielen cítenie estetické, ale aj mravné, vzťahy človeka k ľuďom k prírode, k sebe samému. Zúčastňuje sa na utváraní mravného profilu človeka a zušľachtení všetkých stránok jeho osobnosti.

Obrázok 3: V rámci ktorého vyučovacieho predmetu ste sa stretli s výchovou k manželstvu a rodičovstvu?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Estetická výchova	37	74	27	54	64%
Biológia	9	18	18	36	27%
Náboženská výchova	2	4	4	8	6%
Iné	2	4	1	2	3%
Spolu :	50		50		100%

Graf č.3

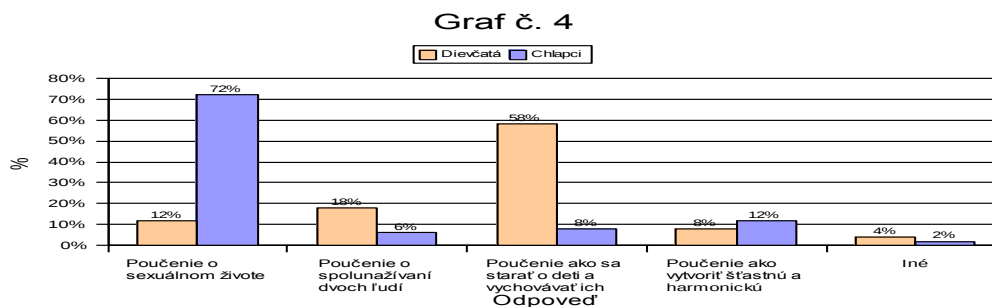

Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 4: „O ktorých otázkach z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu by ste uvítali informácie?“ Odpovedalo 100 % respondentov. Z toho 58 % dievčat by uvítalo poučenie ako sa starať o deti a vychovávať ich, 8 % opýtaných dievčat poučenie ako vytvoriť šťastnú a harmonickú rodinu, 12 % poučenia o sexuálnom živote. 18 % dievčat by uvítalo poučenie o spolunažívaní dvoch ľudí rozdielneho pohlavia a 4 % opýtaných dievčat v možnosti iné uvádza, že by uvítalo poučenie ako nadväzovať kontakty s opačným pohlavím. Chlapci odpovedali nasledovne: 72 % by uvítalo poučenie o sexuálnom živote, 12 % opýtaných chlapcov by uvítalo poučenie ako vytvoriť šťastnú a harmonickú rodinu, 8 % ako sa starať a vychovávať deti, 6 % poučenie o spolunažívaní dvoch ľudí rozdielneho pohlavia a 2% v možnosti iné uvádza záujem poučenia v oblasti zvládania krízových situácií. Z výsledkov vyplýva, že dievčatá prejavujú väčší záujem poučenia z oblasti starostlivosti a výchovy detí, kým u chlapcov to bolo len 8 % opýtaných. Rodičom sa stáva takmer každý mladý človek a na túto zodpovednú úlohu sa, len málokto cieľavedome pripravuje, preto je pozitívnym zistením, že mladé dievčatá majú záujem o tento druh výchovy.

Obrázok 4: O ktorých otázkach z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu by ste uvítali informácie?

Odpoveď	Dievčatá	Dievčatá	Chlapci	Chlapci	Spolu %
Poučenie o sexuálnom živote	6	12%	36	72%	42%
Poučenie o spolunažívaní dvoch ľudí rozdielneho pohlavia	9	18%	3	6%	12%
Poučenie ako sa starať o deti a vychovávať ich	29	58%	4	8%	33%
Poučenie ako vytvoriť šťastnú a harmonickú rodinu	4	8%	6	12%	10%
Iné	2	4%	1	2%	3%
Spolu :	50		50		100%

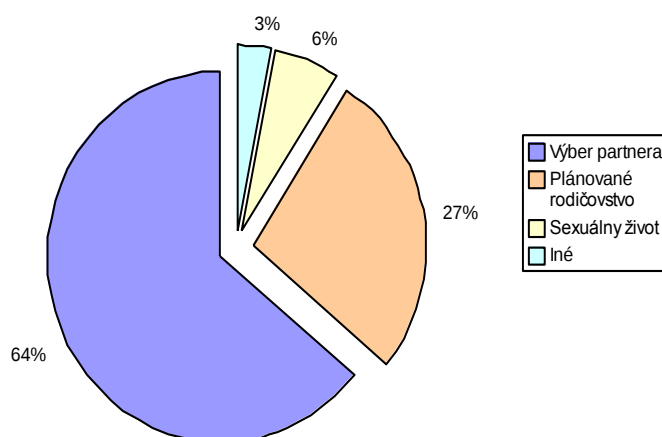
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 5: „Ktoré informácie z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu vám poskytla rodina?“ Respondenti odpovedali voľne. Odpovedalo 100 % respondentov. 64 % opýtaných uviedlo, že rodina im poskytla informácie, týkajúce sa výberu partnera. 27 % respondentov sa v rodine dozvedeli o plánovanom rodičovstve, 6 % opýtaných rodina poučila o sexuálnom živote. 3 % sa naučili úcte k rodičom, partnerovi a ľuďom vôbec. Z uvedeného vyplýva, že dnešná rodina zodpovedne pristupuje k otázkam výchovy k manželstvu a rodičovstvu a svojim deťom sprostredkovala všetky dôležité informácie, čo je potešiteľná skutočnosť, lebo práve rodina je miestom výchovy a socializácie človeka, starostlivosti o jeho zdravotný, duševný a telesný vývoj a práve ona má byť sprostredkovateľom najdôležitejších informácií z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu.

Obrázok 5: Ktoré informácie z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu vám poskytla rodina

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Výber partnera	24	48%	25	50%	64%
Plánované rodičovstvo	16	32%	12	24%	27%
Sexuálny život	7	14%	9	18%	6%
Iné	3	6%	4	8%	3%
Spolu :	50		50		100%

Graf č.5

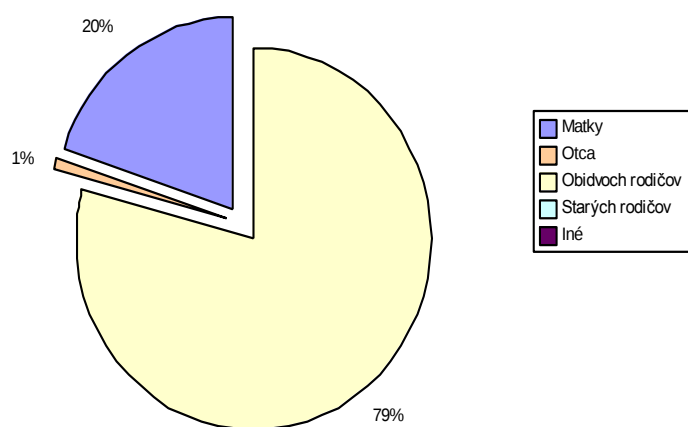
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 6: „Myslíte si, že výchova detí je záležitosťou“. Odpovedalo 100 % respondentov, z toho 79 % respondentov považuje výchovu detí za záležitosť obidvoch rodičov. 20 % opýtaných sa domnieva, že výchova detí je záležitosťou matky a 1 % si myslí, že výchova detí v rodine je záležitosťou otca. Na základe výsledkov môžeme konštatovať, že väčšina mladých ľudí k otázke výchovy detí pristupuje zodpovedne a výchovu detí považujú za záležitosť obidvoch rodičov. Rodičovské práva a povinnosti vznikajú narodením dieťaťa a patria obidvom rodičom, výchovný vplyv obidvoch rodičov má veľký význam, pri formovaní osobnosti dieťaťa. To čo dieťa dostane výchovným pôsobením oboch rodičov, nemôže nahradiť nijaká iná výchovná inštitúcia.

Obrázok 6: Myslíte si, že výchova detí je záležitosťou:

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Matky	9	18%	11	22%	20%
Otca	0	0%	1	2%	1%
Obidvoch rodičov	41	82%	38	76%	79%
Starých rodičov	0	0%	0	0%	0%
Iné	0	0%	0	0%	0%
Spolu :	50		50		100%

Graf č.6

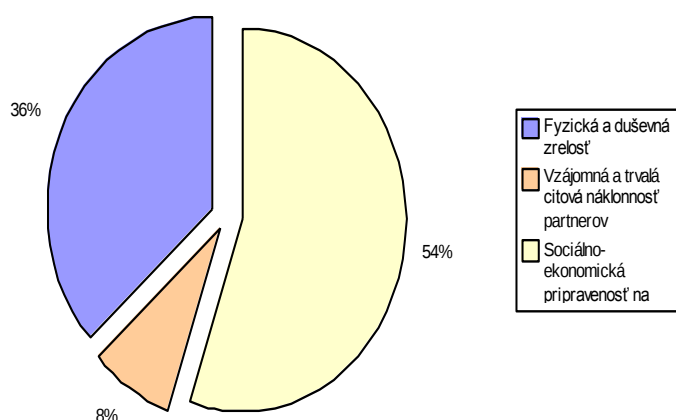
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 7: „Podľa vášho názoru na zvládnutie role rodiča je potrebná“. Odpovedalo 100 % respondentov. 54 % opýtaných sa domnieva, že na zvládnutie role rodiča je potrebná predovšetkým sociálno-ekonomická pripravenosť, 36 % považuje za potrebnú fyzickú a duševnú zrelosť a 8 % považuje za potrebnú vzájomnú a trvalú citovú náklonnosť partnerov. Z výsledkov vyplýva, že respondenti pristupujú zodpovedne k otázke rodičovstva a za prvoradú považujú sociálno-ekonomickú pripravenosť. Až keď získajú primerané vzdelanie, uplatnia sa v pracovnom procese, vyriešia si bytovú otázku, až potom vezmú na seba jednu z najdôležitejších sociálnych rolí, rolu rodiča.

Obrázok 7: Podľa vášho názoru na zvládnutie role rodiča je potrebná:

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Fyzická a duševná zrelosť	14	28%	24	48%	36%
Vzájomná a trvalá citová náklonnosť partnerov	3	6%	5	10%	8%
Sociálno-ekonomická pripravenosť na rodičovstvo	33	66%	21	42%	54%
Spolu :	50		50		100%

Graf č. 7

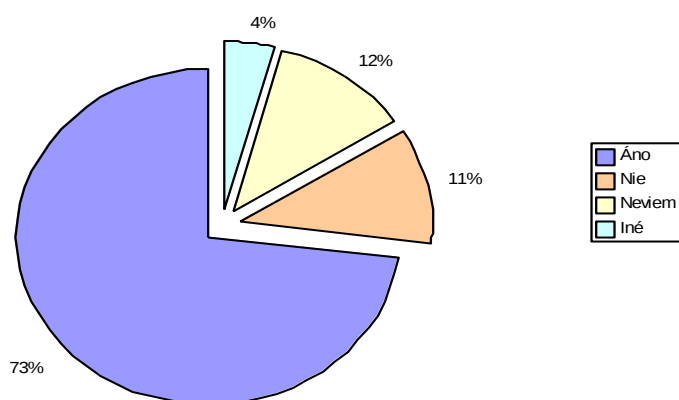
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 8: „Považujete za vedenie povinného vyučovacieho predmetu sexuálna výchova za potrebné“? Odpovedalo 100 % respondentov, z toho 73 % považuje za vedenie povinného vyučovacieho predmetu sexuálna výchova za potrebné, 12 % respondentov sa nevie vyjadriť k otázke, 11 % považuje sexuálnu výchovu za nepotrebnú a 4 % respondentov uvádza, že predmet sexuálna výchova by mal byť predmetom povinne voliteľným. Z výpovedí je možné konštatovať, že mladí ľudia majú záujem o zavedenie povinného vyučovacieho predmetu sexuálna výchova na školách. Školy sú dôležitým formálnym aj neformálnym zdrojom informácií o sexualite, sú jediným miestom, kde možno kontaktovať mladých ľudí a viesť diskusie. I my sa prikláňame k návrhu zaviesť povinný vyučovací predmet sexuálna výchova na školách, lebo prostredníctvom neho môžu študenti získať podstatné informácie a poznatky od ľudí znalých sexuálnej problematiky.

Obrázok 8: Považujete za vedenie povinného vyučovacieho predmetu sexuálna výchova za potrebné?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Áno	32	64%	41	82%	73%
Nie	9	18%	2	4%	11%
Neviem	6	12%	6	12%	12%
Iné	3	6%	1	2%	4%
Spolu :	50		50		100%

Graf č. 8

Zdroj: vlastný

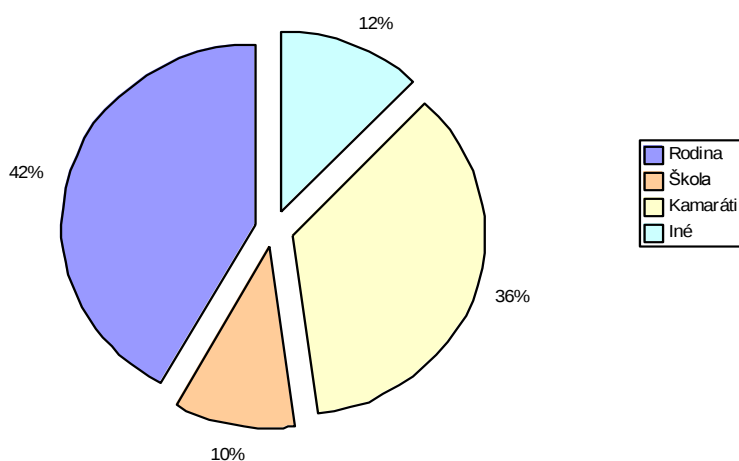
Na otázku číslo 9: „Kto vás poučil o intímnych otázkach sexuálneho života“?

Odpovedalo 100 % respondentov. Z toho 42 % opýtaných uvádza, že o intímnych otázkach sexuálneho života ich poučila rodina, 36 % opýtaných získalo poučenie na tieto otázky od kamarátov, 10 % respondentov uviedlo ako hlavný zdroj informácií školu. 12 % odpovedalo v možnosti iné ako zdroj informácií označili literatúru a médiá. Z uvedeného vyplýva, že i keď prvotné informácie o otázkach sexuálneho života pochádzajú priamo z rodiny, ešte vždy vysoké percento mladých ľudí získava informácie z oblasti sexuálneho života od kamarátov, čo môže často vyvolať falošné a skreslené predstavy. Zavedenie predmetu sexuálna výchova na školách, môže významnou mierou pomôcť mladým ľuďom pri získavaní prvotných informácií a poznatkov z oblasti sexuálneho života.

Obrázok 9: Kto vás poučil o intímnych otázkach sexuálneho života?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Rodina	24	48%	18	36%	42%
Škola	4	8%	6	12%	10%
Kamaráti	19	38%	17	34%	36%
Iné	3	6%	9	18%	12%
Spolu :	50		50		100%

Graf č. 9

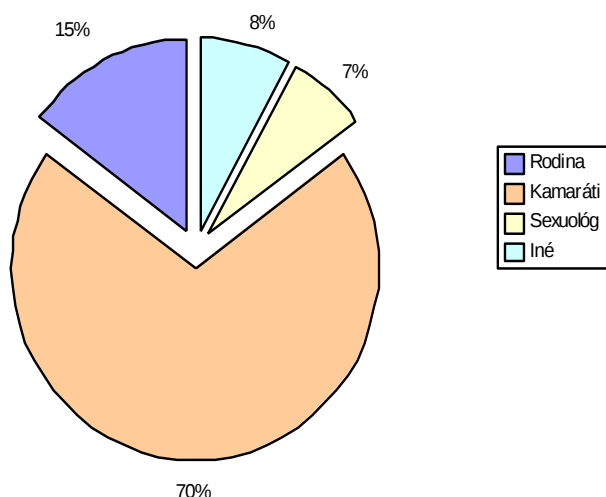
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 10: „Na koho by ste sa obrátili s problémom týkajúcim sa sexuálnej oblasti?“ Odpovedalo 100 % respondentov. 7 % respondentov by o pomoc požiadalo odborníka - sexuológa alebo psychológa. 15 % opýtaných by sa problém pokúsili vyriešiť v rodine, 70 % respondentov sa domnieva, že by pomoc našlo u kamarátov a 8 % respondentov nedôveruje nikomu a problém by sa snažili vyriešiť sami. Z odpovedí je možné konštatovať, že väčšina respondentov by sa s problémom obrátila na kamarátov.

Obrázok 10: Na koho by ste sa obrátili s problémom týkajúcim sa sexuálnej výchovy?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Rodina	11	22%	4	8%	15%
Kamaráti	31	62%	39	78%	70%
Sexuológ	5	10%	2	4%	7%
Iné	3	6%	5	10%	8%
Spolu :	50		50		100%

Graf č. 10

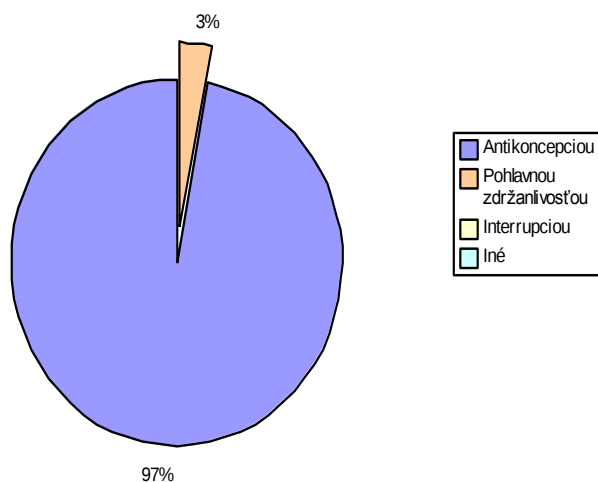
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 11: „Ako by ste sa vyhli v partnerskom vzťahu neželanému tehotenstvu?“ Odpovedalo 100 % respondentov. 97 % respondentov uviedlo, že neželanému tehotenstvu v partnerskom vzťahu by sa vyhli antikoncepciou a 3% pohlavnou zdržanlivosťou. V tejto otázke sa prevažná väčšina zhodla na základe čoho môžeme konštatovať zodpovední prístup mladých ľudí k problematike neželaného počatia, pretože, len plánované rodičovstvo napomáha regulácii potomstva v kvantitatívnom i kvalitatívnom zmysle. Umožňuje plánovať narodenie detí do podmienok optimálnych pre vývin, rast a výchovu.

Obrázok 11: Ako by ste sa vyhli v partnerskom vzťahu neželanému tehotenstvu?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Antikoncepciou	47	94%	50	100%	97%
Pohlavnou zdržanlivosťou	3	6%	0	0%	3%
Interrupciou	0	0%	0	0%	0%
Iné	0	0%	0	0%	0%
Spolu :	50		50		100%

Graf č. 11

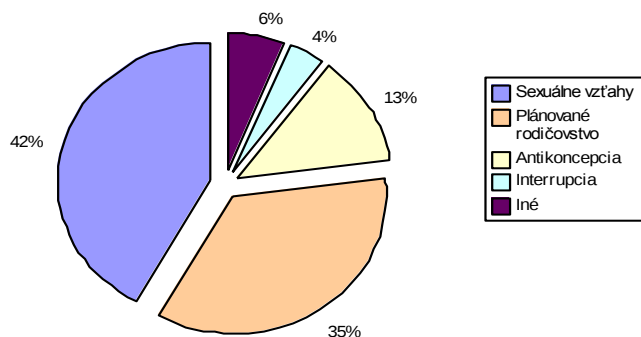
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 12: „Ktoré témy z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu by podľa vášho názoru mali byť obsahom vyučovacieho predmetu sexuálna výchova?“ Na otázku odpovedalo 100 % respondentov. 42 % opýtaných by uvítalo témy z oblasti sexuálnych vzťahov, 35 % respondentov zaujíma oblasť plánovaného rodičovstva, 13 % opýtaných antikoncepcia, 4 % by sa chcelo niečo bližšie dozvedieť o interrupcii a 6 % respondentov si myslí, že všetky uvedené témy majú byť obsahom predmetu sexuálna výchova. Z uvedeného vyplýva, že mladých ľudí najviac zaujímajú sexuálne vzťahy. Podľa nášho názoru, i keď otázky pohlavia a pohlavného života sú späté s prirodzenosťou človeka, dôležitejšie v zmysle výchovy sú témy k zodpovednému a plánovanému rodičovstvu.

Obrázok 12: Ktoré témy z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu by podľa vášho názoru mali byť obsahom vyučovacieho predmetu sexuálna výchova?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Sexuálne vzťahy	14	28%	28	56%	42%
Plánované rodičovstvo	24	48%	11	22%	35%
Antikoncepcia	7	14%	6	12%	13%
Interrupcia	3	6%	1	2%	4%
Iné	2	4%	4	8%	6%
Spolu :	50		50		100%

Graf č.12

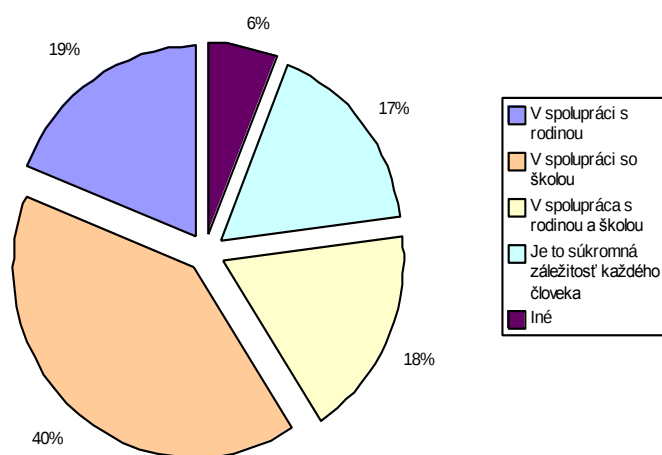
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 13: „Podľa vášho názoru sexuálna výchova by mala byť realizovaná?“ Odpovedalo 100 % respondentov. 40 % respondentov odpovedalo, že sexuálna výchova má byť realizovaná v spolupráci so školou. 17 % respondentov si myslí, že sexuálna výchova je súkromnou záležitosťou každého človeka, 19 % odpovedalo, že sexuálna výchova by mala byť realizovaná v spolupráci s rodinou a 18 % respondentov by sexuálnu výchovu realizovalo v spolupráci s rodinou a školou. Z odpovedí vyplýva, že sexuálna výchova by mala byť realizovaná v spolupráci so školou, čo môže vychádzať z poznatkov, že rodičia pri rozhovoroch o sexualite sa svojimi deťmi, nemajú také dobré pocity, akoby chceli sú v rozpakoch, obávajú sa, alebo sa tomu vyhýbajú. Ale i napriek týmto skutočnostiam by sa mohla rodina a škola pokúsiť o partnerský vzťah pri realizácii sexuálnej výchovy.

Obrázok 13: Podľa vášho názoru sexuálna výchova by mala byť realizovaná?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
V spolupráci s rodinou	9	18%	10	20%	19%
V spolupráci so školou	21	42%	19	38%	40%
V spolupráci s rodinou a školou	8	16%	10	20%	18%
Je to súkromná záležitosť každého človeka	10	20%	7	14%	17%
Iné	2	4%	4	8%	6%
Spolu :	50		50		100%

Graf č. 13

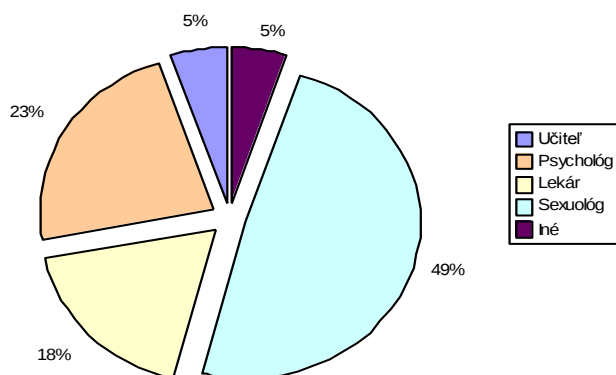
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 14: „Kto by mal podľa vášho názoru realizovať sexuálnu výchovu na škole?“ Odpovedalo 100 % respondentov. 49 % opýtaných odpovedalo, že sexuológ, 18 % respondentov uviedlo možnosť lekár, 23 % psychológ a 5 % respondentov si myslí, že vyučovanie predmetu sexuálna výchova je v kompetencii učiteľa. V možnosti iné 5 % respondentov uviedlo, že by sexuálnu výchovu mal vyučovať pekný muž alebo skúsená žena. Na základe uvedených výsledkov môžeme konštatovať, že respondenti by si za učiteľa sexuálnej výchovy predstavovali sexuológa, ich názor vychádza pravdepodobne z presvedčenia, že odborné znalosti a praktické skúsenosti, ktorými sexuológ disponuje, budú najväčším prínosom pri objasňovaní otázok z oblasti sexuálnej výchovy.

Obrázok 14: Kto by mal podľa vášho názoru realizovať sexuálnu výchovu na škole?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Učiteľ	3	6%	2	4%	5%
Psychológ	6	12%	17	34%	23%
Lekár	11	22%	7	14%	18%
Sexuológ	26	52%	23	46%	49%
Iné	4	8%	1	2%	5%
Spolu :	50		50		100%

Graf č. 14

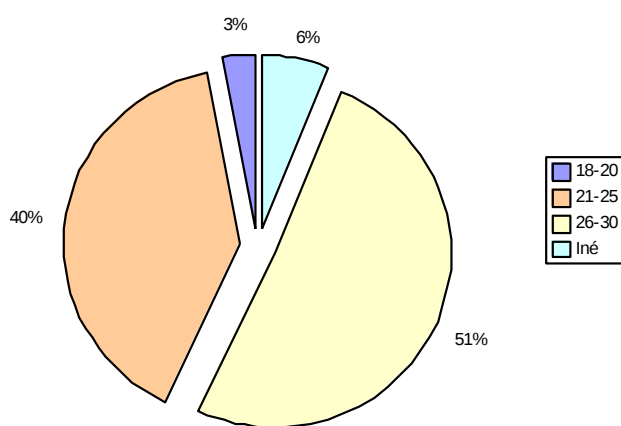
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 15: „Ktorý vek pre uzavretie manželstva považujete za optimálny?“ Odpovedalo 100 % respondentov. Z toho 51 % respondentov považuje za optimálny vek na vstup do manželstva 26-30 rokov, 40 % opýtaných považuje za optimum 21-25 rokov, 6 % opýtaných odpovedalo v možnosti iné, že u každého jedinca je to individuálne a každý je na vstup do manželstva zrelý v inom veku. 3 % respondentov za optimálny vek považuje 18-20 rokov. Z uvedeného môžeme konštatovať, že respondenti považujú za optimálny pre vstup do manželstva 26-30 rokov, vyšší vek pri uzatváraní manželstva potvrdzuje nielen súčasný trend, ale napovedá, že neistá ekonomická situácia v spoločnosti ovplyvňuje rozhodnutie vstúpiť do manželstva v rannej dospelosti. I my sa stotožňujeme s názorom respondentov.

Obrázok 15: Ktorý vek pre uzavretie manželstva považujete za optimálny?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
18-20	2	4%	1	2%	3%
21-25	31	62%	9	18%	40%
26-30	14	28%	37	74%	51%
Iné	3	6%	3	6%	6%
Spolu :	50		50		100%

Graf č. 15

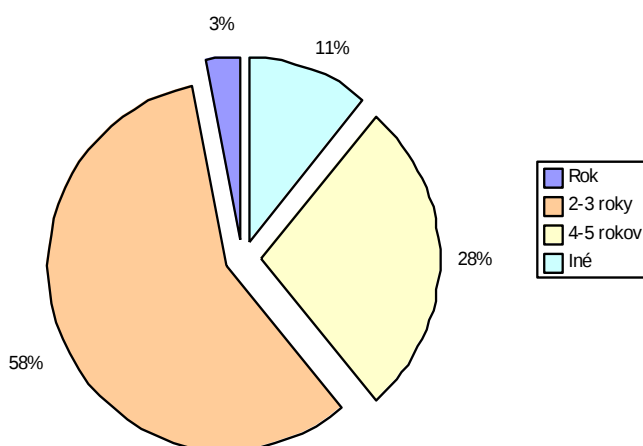
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 16: „Ako dlho sa majú poznať partneri pred uzavretím manželstva?“ Odpovedalo 100 % respondentov. Z toho 58 % opýtaných uviedlo, že partneri sa majú poznať pred vstupom do manželstva 2-3 roky, 11 % opýtaných odpovedalo v možnosti iné, že u každého človeka je to individuálne. 28 % respondentov považuje dobu 4-5 rokov za optimálnu na spoznanie partnera a 3 % respondentov by uzavrelo manželstvo po známosti trvajúcej jeden rok. Na základe výpovedí vyplýva, že respondenti chcú vstúpiť do manželstva po dlhodobej známosti, ktorá by mala trvať od dvoch do piatich rokov. Voľbou životného partnera človek rozhoduje o celkovej kvalite a perspektíve svojho budúceho života, a preto je nutné postupovať rozvážne a nenáhľivo s vedomím zodpovednosti za následky svojej voľby.

Obrázok 16: Ako dlho sa majú poznať partneri pred uzavretím manželstva?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Rok	2	4%	1	2%	3%
2-3 roky	32	64%	26	52%	58%
4-5 rokov	11	22%	17	34%	28%
Iné	5	10%	6	12%	11%
Spolu :	50		50		100%

Graf č. 16

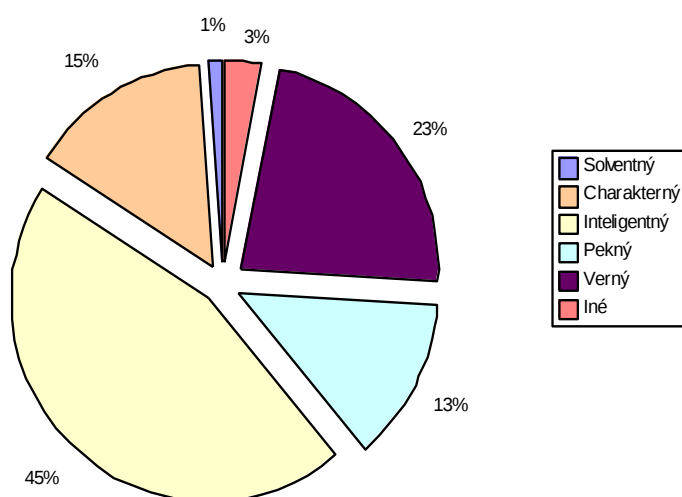
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 17: „Váš budúci partner by mal byť predovšetkým:“ Odpovedalo 100 % respondentov. 45 % respondentov uviedlo, že ich partner by mal byť predovšetkým inteligentný, 23 % opýtaných považuje za najdôležitejšiu vernosť, 15 % opýtaných charakter, 13 % respondentov uviedlo možnosť pekný, 3 % opýtaných odpovedalo v možnosti iné, ich partner by mal byť vtipný, spoločenský a galantný. 1 % opýtaných považuje za najdôležitejšiu solventnosť. Na základe uvedených výsledkov je možné konštatovať, že inteligencia a vernosť sú rozhodujúce vlastnosti, ktoré by budúcemu partnerovi nemali chýbať, a že ani v moderných časoch sa bez vernosti v manželstve nedá žiť šťastne a spokojne.

Obrázok 17: Váš budúci partner by mal byť predovšetkým:

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Solventný	1	2%	0	0%	1%
Charakterný	6	12%	9	18%	15%
Inteligentný	20	40%	25	50%	45%
Pekný	7	14%	6	12%	13%
Verný	14	28%	9	18%	23%
Iné	2	4%	1	2%	3%
Spolu :	50		50		100%

Graf č. 17

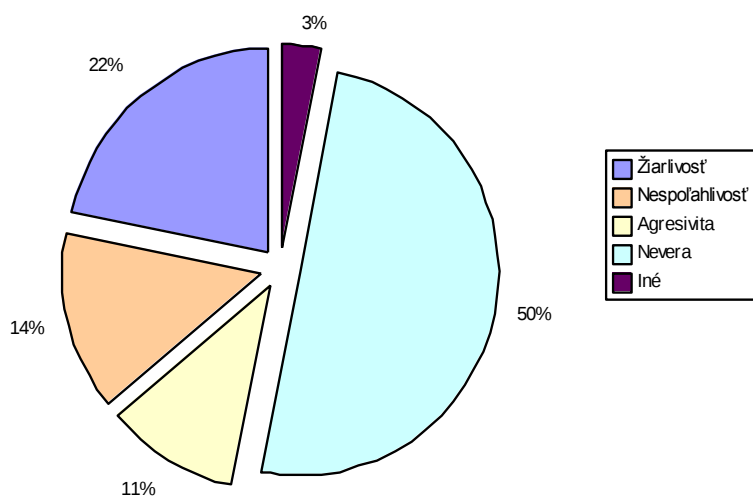
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 18: „Ktoré vlastnosti by vám na vašom partnerovi prekážali?“ Odpovedalo 100 % respondentov voľne. 50 % opýtaných by na partnerovi prekážala nevera, 22 % opýtaných by nechcelo žiarlivého partnera, 14 % nespoľahlivého a 11 % respondentov by na partnerovi prekážala agresivita a hrubosť. Na základe zistených skutočností je zrejmé, že v rebríčku nežiadúcich vlastností prvé miesta zaujali nevera, žiarlivosť a agresivita. Tieto požiadavky respondenti neuviedli náhodne, pretože všetky sú hlavnými príčinami rozpadu manželstva. Najväčším umením manželstva je schopnosť a ochota partnerov navzájom zladať svoje individuálne očakávania a predpoklady.

Obrázok 18: Ktoré vlastnosti by vám na vašom partnerovi prekážali?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Žiarlivosť	4	8%	18	36%	22%
Nespoľahlivosť	8	16%	6	12%	14%
Agresivita	7	14%	4	8%	11%
Nevera	29	58%	21	42%	50%
Iné	2	4%	1	2%	3%
Spolu :	50		50		100%

Graf č. 18

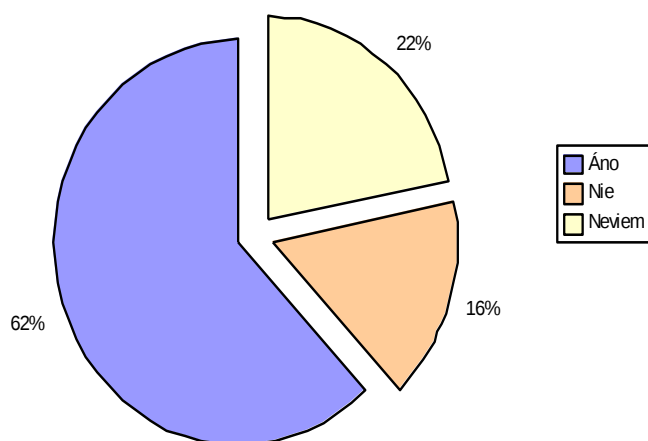
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 19: „Uzavreli by ste manželstvo s rozvedeným partnerom?“ Odpovedalo 100 % respondentov. 62 % opýtaných nepovažuje rozvod za prekážku uzavretia manželstva, 22 % opýtaných sa nevie k otázke vyjadriť a 16 % respondentov považuje rozvedeného partnera za neprijateľného. Na základe uvedeného je možné konštatovať, že rozvod dnes nie je nijakou zvláštnosťou, ľudia ho prijímajú ako nevyhnutnosť pri riešení rodinných problémov a respondenti nepovažujú rozvedeného partnera za neprijateľného. Tento názor poukazuje na nezainteresovanosť mladých ľudí, ktorí nepredpokladajú určité ťažkosti, ktoré by mohli vzniknúť z takéhoto manželstva.

Obrázok 19: Uzavreli by ste manželstvo s rozvedeným partnerom?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Áno	35	70%	27	54%	62%
Nie	4	8%	12	24%	16%
Neviem	11	22%	11	22%	22%
Spolu :	50		50		100%

Graf č. 19

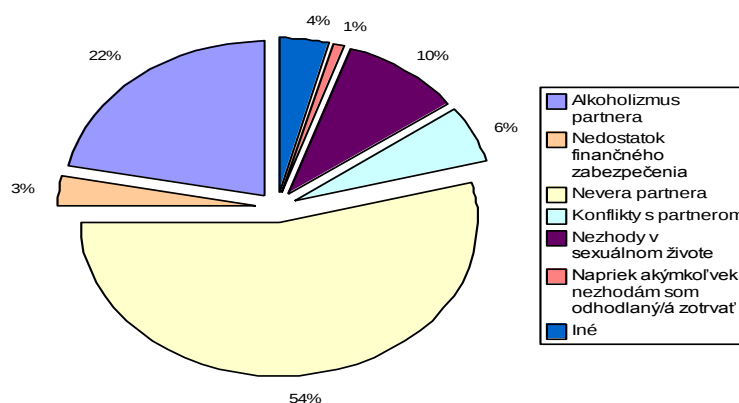
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 20 : „Aká príčina by bola pre vás dostatočná na rozvod manželstva?“ Odpovedalo 100 % respondentov. 54% opýtaných považuje za dostatočnú príčinu na rozvod manželstva neveru, 22% opýtaných považuje alkoholizmus partnera, 10% nezhody v sexuálnom živote. 6% respondentov by požiadalo o rozvod pre konflikty s partnerom a taktiež 3% opýtaných by sa rozviedli z dôvodu nedostatočného finančného zabezpečenia. Na otázku iné 4% respondentov uviedlo, že by nežilo s agresívnym partnerom. Len 1% opýtaných je napriek akýmkoľvek nezhodám odhodlaný zotrvať v manželskom vzťahu. Výsledky ukázali, že ani v moderných časoch sa bez vernosti nedá žiť šťastne, lebo práve nevera je pre najväčšiu časť opýtaných hlavným dôvodom rozpadu manželstva. Mnohí ľudia zastávajú názor, že rozvod je liek na nevydarené manželstvo, no my sme zástancami názoru, že správnou voľbou životného partnera možno predísť takejto traumatizujúcej skutočnosti a zotrvať po boku partnera celý život a spolu s ním a deťmi vytvoriť šťastnú a harmonickú rodinu.

Obrázok 20: Aká príčina by bola pre vás dostatočná na rozvod manželstva?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Alkoholizmus partnera	13	26%	9	18%	22%
Nedostatok finančného zabezpečenia	2	4%	1	2%	3%
Nevera partnera	25	50%	29	58%	54%
Konflikty s partnerom	3	6%	3	6%	6%
Nezhody v sexuálnom živote	4	8%	6	12%	10%
Napriek akýmkoľvek nezhodám som odhodlaný/á zotrvať v manželskom vzťahu	1	2%	0	0%	1%
Iné	2	4%	2	4%	4%
Spolu :	50		50		100%

Graf č. 20

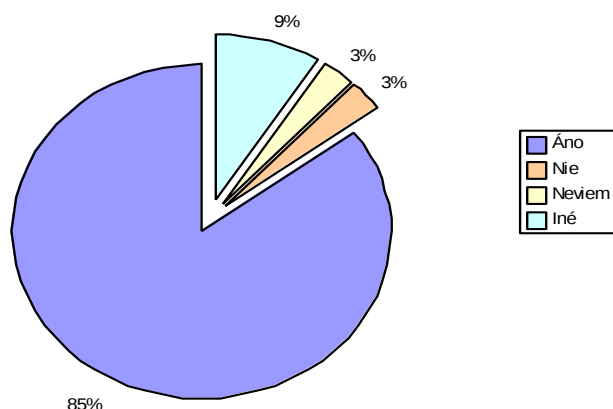
Zdroj: vlastný

Na otázku číslo 21: „**Ste za rovnocenný vzťah muža a ženy?**“ Odpovedalo 100 % respondentov. Z toho 85% opýtaných považuje rovnocenný vzťah muža a ženy za samozrejmosť. 3% opýtaných je proti rovnocennému vzťahu a 9% opýtaných uviedlo možnosti iné, že muž má byť hlava rodiny. Na základe získaných údajov môžeme konštatovať, že väčšina respondentov považuje rovnocenný vzťah muža a ženy za neodmysliteľnú súčasť vyspelej spoločnosti. V minulosti nie takej dávnej, neboli nadradené pohľady na ženu zriedkavosťou. A sú na svete ešte krajiny, v ktorých je žena menejcenná, a jej osude rozhoduje muž. No v kultúrnej spoločnosti je rovnocennou partnerkou muža. Dnešné ženy dokazujú svoje schopnosti, realizujú sa nielen v rodinnom kruhu, ale pracujú v náročných povolaniach rovnako dobre ako muži, zastávajú rozličné verejné funkcie, a ešte im ostáva dostatočne veľký priestor aj pre lásku a rodinu.

Obrázok 21: Ste za rovnocenný vzťah muža a ženy?

Odpoveď	Dievčatá	%	Chlapci	%	Spolu %
Áno	42	84%	43	86%	85%
Nie	1	2%	2	4%	3%
Neviem	2	4%	1	2%	3%
Iné	5	10%	4	8%	9%
Spolu :	50		50		100%

Graf č. 21

Zdroj: vlastný

3.3 Overenie hypotéz

1. hypotéza - *Predpokladáme, že väčšina respondentov považuje zavedenie vyučovacieho predmetu sexuálna výchova za potrebné.*

73 % respondentov považuje zavedenie povinného vyučovacieho predmetu sexuálna výchova za potrebné, 12 % respondentov sa nevie vyjadriť k otázke, 11 % považuje sexuálnu výchovu za nepotrebnú a 4 % respondentov uvádza, že predmet sexuálna výchova by mal byť predmetom povinne voliteľným. Z výpovedí je možné konštatovať, že mladí ľudia majú záujem o zavedenie povinného vyučovacieho predmetu sexuálna výchova na školách. Školy sú dôležitým formálnym aj neformálnym zdrojom informácií o sexualite, sú jediným miestom, kde možno kontaktovať mladých ľudí a viesť diskusie. I my sa prikláňame k návrhu zaviesť povinný vyučovací predmet sexuálna výchova na školách, lebo prostredníctvom neho môžu študenti získať podstatné informácie a poznatky od ľudí znalých sexuálnej problematiky.

Na základe odpovedí môžeme konštatovať, že ***hypotéza č. 1 sa potvrdila.***

2. hypotéza - *Predpokladáme, že väčšina respondentov zastáva názor, že sexuálnu výchovu má realizovať osoba mimo školy.*

49 % opýtaných odpovedalo, že **sexuológ**, **18 %** respondentov uviedlo možnosť **lekár**, **23 %** **psychológ** a 5 % respondentov si myslí, že vyučovanie predmetu sexuálna výchova je v kompetencii učiteľa. V možnosti iné 5 % respondentov uviedlo, že by sexuálnu výchovu mal vyučovať pekný muž alebo skúsená žena. Na základe uvedených výsledkov môžeme konštatovať, že respondenti by si za učiteľa sexuálnej výchovy predstavovali osobu mimo školy, ich názor vychádza pravdepodobne z presvedčenia, že odborné znalosti a praktické skúsenosti, ktorými odborníci (sexuológ, psychológ, lekár) disponujúce, budú najväčším prínosom pri objasňovaní otázok z oblasti sexuálnej výchovy.

Na základe odpovedí môžeme konštatovať, že ***hypotéza č. 2 sa potvrdila.***

3. hypotéza - Predpokladáme, že väčšina chlapcov neprejaví záujem o získanie informácií o starostlivosti a výchove detí.

58 % dievčat by uvítalo poučenie ako sa starať o deti a vychovávať ich, 8 % opýtaných dievčat poučenie ako vytvoriť šťastnú a harmonickú rodinu, 12 % poučenia o sexuálnom živote. 18 % dievčat by uvítalo poučenie o spolunažívaní dvoch ľudí rozdielneho pohlavia a 4 % opýtaných dievčat v možnosti iné uvádza, že by uvítalo poučenie ako nadväzovať kontakty s opačným pohlavím. **Chlapci** odpovedali nasledovne: 72 % by uvítalo poučenie o sexuálnom živote, 12 % opýtaných chlapcov by uvítalo poučenie ako vytvoriť šťastnú a harmonickú rodinu, **8 % ako sa starať a vychovávať deti**, 6 % poučenie o spolunažívaní dvoch ľudí rozdielneho pohlavia a 2 % v možnosti iné uvádza záujem poučenia v oblasti zvládania krízových situácií. Z výsledkov vyplýva, že dievčatá prejavujú väčší záujem poučenia z oblasti starostlivosti a výchovy detí, kým u chlapcov to bolo len 8 % opýtaných. Rodičom sa stáva takmer každý mladý človek a na túto zodpovednú úlohu sa, len málokto cieľavedome pripravuje, preto je pozitívnym zistením, že mladé dievčatá majú záujem o tento druh výchovy. Na základe odpovedí môžeme konštatovať, že **hypotéza č. 3 sa potvrdila.**

4. hypotéza - Predpokladáme, že väčšina respondentov bez rozdielu pohlavia by sa obrátila v otázkach problémov sexuality na priateľov.

7 % respondentov by o pomoc požiadalo odborníka - sexuológa alebo psychológa. 15 % opýtaných by sa problém pokúsili vyriešiť v rodine, **70 % respondentov sa domnieva, že by pomoc našlo u kamarátov** a 8 % respondentov nedôveruje nikomu a problém by sa snažili vyriešiť sami. Z odpovedí je možné konštatovať, že väčšina respondentov by sa s problémom obrátila na kamarátov.

Na základe odpovedí na otázku môžeme konštatovať, že **hypotéza č. 4 sa potvrdila.**

ZÁVER A ODPORÚČANIA PRE PRAX

Cieľom našej práce bolo zistiť ako sú študenti štvrtých ročníkov stredných škôl oboznámení z problematikou výchovy k manželstvu a rodičovstvu, aký majú názor na zavedenie povinného vyučovacieho predmetu „sexuálna výchova“ na školy, a ako zodpovedne pristupujú k otázkam voľby životného partnera. Odpovede na otázky dotazníka ukázali, že u mladých ľudí pretrváva vysoký status pri výbere životného partnera a k otázkam manželstva a rodičovstva pristupujú zodpovedne. Do popredia stavajú také hodnoty, ktoré sú pre manželstvo dôležité, hoci uvoľnená spoločenská morálka a vplyv masovokomunikačných prostriedkov čiastočne ohrozujú tieto hodnoty. Správnym výchovným pôsobením rodiny a školy môžeme ovplyvniť mylné alebo skreslené informácie a názory mladých ľudí a ukázať im správnu cestu. Vzhľadom k tomu, že výskumná vzorka zahŕňala len 100 respondentov, výsledky nie je možné objektivizovať a preto môžu byť len ilustratívne, bez všeobecnej platnosti.

Na základe výsledkov výskumu si dovoľíme navrhnúť nasledovné návrhy pre prax:

- > poskytnúť mladým ľuďom čo najviac informácií k otázkam výchovy k manželstvu a rodičovstvu,
- > pomáhať mladým ľuďom získať všetky potrebné informácie z oblasti rodinnej a sexuálnej výchovy, aby boli schopní čo najefektívnejšie sa rozhodovať v dôležitých životných situáciách,
- > pomôcť mladým ľuďom pochopiť, ako ich sexualita zapadá do rámca života
- > dať mladým ľuďom príležitosť rozprávať o dôležitých veciach rodinného a sexuálneho života, tak že zistia, že s dospelými môžu hovoriť rovnako otvorene, ako so svojimi vrstovníkmi,
- > poskytnúť mladým ľuďom čo najviac informácií o partnerských vzťahoch, sexuálnom správaní, a to čo najzrozumiteľnejšou formou, aby ich mohli chápať.

- > pomôcť mladým ľuďom rozvinúť pozitívne sebavedomie, aby sa mohli rozhodovať podľa morálnych zásad, učiť ich byť dôrazní, rozhodní a angažovaní na zdravom a konštruktívnom správaní či už v rodinnom, alebo sexuálnom živote,
- > zintenzívniť spoluprácu a komunikáciu školy a rodiny a to nielen formou rodičovských združení, ale i pomocou pravidelných prednášok z oblasti rodinnej a sexuálnej výchovy,
- > viesť výchovné stretnutia s rodičmi, pri ktorých im odborník z oblasti psychológie a sexuológie poskytne rady a informácie, potrebné na čo najúčinnnejšiu komunikáciu so svojimi deťmi na tému sexuality,
- > informovať rodičov o prístupných zdrojoch, ktoré by im poskytli informácie, príležitosti pre diskusiu s deťmi na rôzne témy z oblasti rodinnej a sexuálnej výchovy,
- > plánovať spoločné výchovné programy pre študentov a rodičov. Tieto programy potom uľahčia v rodinách otvorenú diskusiu,
- > posielat' rodičom spravodaj sčasti sa zaoberajúci problematikou rodinnej a sexuálnej výchovy o ktorej sa diskutuje v triede, s aktualizovanými informáciami a odkazom na zdroje, ktoré by im pomohli (knihy, časopisy),
- > vypracúvať také témy domácich úloh o sexualite, ktoré by žiakov nútili diskutovať s členmi rodiny,
- > povzbudiť školské, respektíve miestne noviny publikovať články o rodine, sexualite, ktoré môžu byť dôležité pre rodinu a verejnosť,
- > povzbudiť miestne zoskupenia, študentské organizácie, či náboženské krúžky, ktoré navštevujú mladý ľudia, aby zaviedli programy rodinnej a sexuálnej výchovy (najlepšie pre rodičov a deti),

- > požiadať miestne či školské knižnice, aby mali k dispozícii knihy, ktoré sa zaoberajú rodinnou a sexuálnou výchovou a ktoré môžu mať výchovnú hodnotu pre mladých ľudí.

Rodičia sú nadovšetko dôležitým vzorom a rozhodujúcim činiteľom v sociálnom, etickom a emocionálnom vývoji detí, s ktorými sa pedagógovia stretávajú každý deň. To znamená, že rodiny a školy by sa mali pokúsiť o partnerský vzťah pri výchovnom pôsobení v oblasti rodinnej a sexuálnej výchovy.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

- BARTÁK, V.: *Rozhovory pred manželstvom*. Bratislava : Vydavateľstvo politickej literatúry, 1967. 239 s.
- BUDA, B.: *Empatia*. Nové Zámky : 1994. ISBN 80-967148-0-5
- BÚTOROVÁ, Z. a kol.: *Ona a on na Slovensku*. Bratislava : 1996. ISBN 80-88717-11-6
- DRLÍKOVÁ, E. a kol.: *Učiteľská psychológia*. Bratislava : 1992. ISBN 80-08-00433-9
- DUNOVSKÝ, J. a kol.: *Sociálni pediatrie*. Praha : 1999. ISBN 80-7169-254-9
- EYREOVI, L. a R.: *Tři kroky k pevné rodině*. Olomouc : 1996. ISBN 80-85885-51-4
- FIALOVÁ, L. a kol.: *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha : 2000. ISBN 80-85850-87-7
- FRANCOIS DE SINGLY. : *Sociologie současné rodiny*. Praha : 1999. ISBN 80-7178-249-1
- FÍŠER, J.: *Školní zdravotnictví*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1982. 190 s.
- GORDON, T.: *Úspešná rodičovská výchova*. Bratislava : 1995. ISBN 963-04-5138-7
- HAMAROVÁ, J. – HOLKOVIČ, Ľ.: *Rodina, spoločnosť, výchova*. Bratislava : 1987.
- HARGAŠOVÁ, M.: *Ruka v ruke*. Bratislava : 1991. 159 s. ISBN 80-08-003383
- HRONCOVÁ, J. – EMMEROVÁ, I.: *Sociálna pedagogika*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, 2004. 279 s. ISBN 80-8083-028-2
- CHODAKOV, N. M.: *Mladým manželom*. Martin : Osveta, 1984. 163 s.
- KAČINI, V. a kol.: *Základy učiteľskej psychológie*. Bratislava : 2004. ISBN 80-10-00429-4
- KLIMENT, V. a kol.: *Zodpovednosť rodičovstvo*. Martin : 1990. ISBN 80-217-0125-0
- KOHOUTEK, R.: *Poznávaní a utváření osobnosti*. Brno : 2001. ISBN 80-7204-200-9
- KRÁLÍKOVÁ, M. – SINGEROVÁ - NEČESANÁ, J.: *Rodina a škola ve výchovné spolupráci*. Praha : 1985.
- KRATOCHVÍL, S.: *Manželská terapie*. Praha : Portál, 2000. 255 s. ISBN 8071783323

- LÁSZLÓ, K.: *Ako písať seminárnu, záverečnú a diplomovú prácu..* Žilina : 2003. ISBN 80-8070-143-1
- MATĚJČEK, Z.: *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní.* Praha : 1994. ISBN 80-85282-83-6
- MATOUŠEK, O.: *Rodina jako instituce a vztahová síť.* Praha : 1993. 235. ISBN 80-901424-7-8
- MOJŽÍŠEK, L.: *Vyučovací a diagnostické metody.* Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1975. 264 s.
- MOŽNÝ, I.: *Moderní rodina mýty a skutečnosti.* Brno : 1990. ISBN 80-7029-018-8
- ORVIN, G. H.: *Dospívání, kniha pro rodiče.* Praha : 2001. ISBN 80-247-0124-3
- PARDEL, T. – BOROŠ, J.: *Základy všeobecnej psychológie* Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1979. 562 s.
- PLAŇAVA, I.: *Manželství a rodiny.* Brno : 2000. ISBN 80-7239-039-2
- PODMANICKÝ, I. - GLASA, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu.* Bratislava : Metodické centrum Bratislava, 1999. 96 s. ISBN 80-8752-070-4
- POSSE, R. – MELGOSA, J.: *Umenie výchovy.* Vrútky : 2002. ISBN 80-88960-89-4
- POLIAKOVÁ, E. a kol.: *Výchova k rodičovstvu, manželstvu a etike intímnych vzťahov.* Nitra : SlovDidac, 1996. 237 s. ISBN 80-967339-8-2
- POLIAKOVÁ, E. – KONEČNÝ, P.: *Učiteľ a sexuálna výchova.* Nitra : SlovDidac, 1996. 121 s. ISBN 80-967339-7-4
- PREVENDÁROVÁ, J. a kol.: *Základy rodinnej a sexuálnej výchovy.* Bratislava: 1996. 83 s. ISBN 80-08-01212-9
- PREVENDÁROVÁ, J.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu.* Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2000. 121 s. ISBN 80-08-02933-1
- ROGGE, J. U.: *Rodiče určují hranice.* Praha : 2005. ISBN 80-7178-990-9
- ROZINAJOVÁ, H.: *Matrimoniagogika, pedagogika rodinného života pre učiteľov.* Bratislava : 1992. ISBN 80-08-01768-6
- ROZINAJOVÁ, H.: *O láske, sexe, manželstve, rodičovstve.* Martin : 1990. ISBN 80-217-0113-7
- SATIROVÁ, V.: *Kniha o rodině.* Praha : Prah, 2006. 357 s. ISBN 8072521500

UČEBNÉ OSNOVY.: *Výchova k manželstvu a rodičovstvu*. Bratislava : 1998. ISBN 80-967734-9-6

VELIKANIČ, J.: *Pedagogika pre pedagogické fakulty vysokých škôl*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1978. 529 s.

VIŠŇOVSKÝ, Ľ.: *Teória výchovy (vybrané kapitoly)*. Banská Bystrica : 1998. ISBN 80-8055-135-9

VÍTEK, K.: *Manželská a rodičovská výchova*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 149 s.

ZOZNAM OBRÁZKOV A GRAFOV

Zoznam obrázkov

Obrázok 1: V ktorom období je podľa vášho názoru vhodné začať s výchovou k manželstvu a rodičovstvu?

Obrázok 2: Z akých zdrojov čerpáte informácie v oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu?

Obrázok 3: V rámci ktorého vyučovacieho predmetu ste sa stretli s výchovou k manželstvu a rodičovstvu?

Obrázok 4: O ktorých otázkach z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu by ste uvítali informácie?

Obrázok 5: Ktoré informácie z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu vám poskytla rodina?

Obrázok 6: Myslíte si, že výchova detí je záležitosťou:

Obrázok 7: Podľa vášho názoru na zvládnutie role rodiča je potrebná:

Obrázok 8: Považujete za vedenie povinného vyučovacieho predmetu sexuálna výchova za potrebné?

Obrázok 9: Kto vás poučil o intímnych otázkach sexuálneho života?

Obrázok 10: Na koho by ste sa obrátili s problémom týkajúcim sa sexuálnej výchovy?

Obrázok 11: Ako by ste sa vyhli v partnerskom vzťahu neželanému tehotenstvu?

Obrázok 12: Ktoré témy z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu by podľa vášho názoru mali byť obsahom vyučovacieho predmetu sexuálna výchova?

Obrázok 13: Podľa vášho názoru sexuálna výchova by mala byť realizovaná?

Obrázok 14: Kto by mal podľa vášho názoru realizovať sexuálnu výchovu na škole?

Obrázok 15: Ktorý vek pre uzavretie manželstva považujete za optimálny?

Obrázok 16: Ako dlho sa majú poznať partneri pred uzavretím manželstva?

Obrázok 17 : Váš budúci partner by mal byť predovšetkým:

Obrázok 18: Ktoré vlastnosti by vám na vašom partnerovi prekážali?

Obrázok 19: Uzavreli by ste manželstvo s rozvedeným partnerom?

Obrázok 20: Aká príčina by bola pre vás dostatočná na rozvod manželstva?

Obrázok 21: Ste za rovnocenný vzťah muža a ženy?

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha A – Dotazník postoja adolescentov k manželstvu a rodičovstvu 103

PRÍLOHY

Príloha A – Dotazník postoja adolescentov k manželstvu a rodičovstvu

Milý študent, študentka

Máte pred sebou dotazník, týkajúci sa výchovy mládeže k manželstvu a rodičovstvu. Pri každej otázke vyberte jednu z možných odpovedí, podľa vlastného výberu. Získané výsledky budú spracované a použité v diplomovej práci. Dotazník je anonymný, možnosť zneužitia vylúčená. Vyplnenie dotazníka je dobrovoľné.

Za spoluprácu vopred ďakujeme.

Pohlavie :

- a) dievča
- b) chlapec

1. V ktorom období je podľa vášho názoru vhodné začať s výchovou k manželstvu a rodičovstvu ?

- a) v útlom detstve
- b) v období puberty
- c) v dospelosti
- d) iné _____

2. Z akých zdrojov čerpáte informácie z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu ?

- a) rodina
- b) škola
- c) masmédiá
- d) kamaráti
- e) ešte som sa s týmito informáciami nestretol/a
- f) iné _____

3. V rámci ktorého vyučovacieho predmetu ste sa stretli s problémom výchovy k manželstvu a rodičovstvu v škole ?

- a) etická výchova
- b) biológia
- c) náboženská výchova
- d) iné _____

4. O ktorých otázkach z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu by ste uvítali informácie ?

- a) poučenie o sexuálnom živote
- b) poučenie o spolunažívaní dvoch ľudí rozdielneho pohlavia
- c) poučenie ako sa starať o deti a vychovávať ich
- d) poučenie ako vytvoriť šťastnú a harmonickú rodinu
- e) iné _____

5. Ktoré informácie z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu vám poskytla rodina?

6. Myslíte si, že výchova detí je záležitosťou :

- a) matky
- b) otca
- c) obidvoch rodičov
- d) starých rodičov
- e) iné _____

7. Podľa vášho názoru na zvládnutie role rodiča je potrebná:

- a) fyzická a duševná zrelosť
- b) vzájomná a trvalá citová náklonnosť partnerov
- c) sociálno-ekonomická pripravenosť na rodičovstvo

8. Považujete zavedenie vyučovacieho predmetu sexuálna výchova na škole za potrebné ?

- a) áno
- b) nie
- c) neviem
- d) iné _____

9. Kto vás poučil o intímnych otázkach sexuálneho života?

- a) rodina
- b) škola
- c) kamaráti
- d) iné _____

10. Na koho by ste sa obrátili s problémom týkajúcim sa sexuálnej oblasti?

- a) rodina
- b) kamaráti
- c) sexuológ, psychológ

d) iné _____

11. Ako by ste sa vyhli v partnerskom vzťahu neželanému tehotenstvu?

a) antikoncepciou

b) pohlavnou zdržanlivosťou

c) interrupciou

d) iné _____

12. Ktoré témy z oblasti výchovy k manželstvu a rodičovstvu by podľa vášho názoru mali byť obsahom vyučovacieho predmetu sexuálna výchova?

a) sexuálne vzťahy

d) interrupcia

b) plánované rodičovstvo

e) iné _____

c) antikoncepcia

13. Podľa vášho názoru sexuálna výchova by mala byť realizovaná:

a) v spolupráci s rodinou

b) v spolupráci so školou

c) v spolupráci s rodinou a školou

d) je to súkromná záležitosť každého človeka

e) iné _____

14. Kto by mal podľa vášho názoru realizovať sexuálnu výchovu na škole?

a) učiteľ

d) sexuológ

b) psychológ

e) iné _____

c) lekár

15. Ktorý vek pre uzavretie manželstva považujete za optimálny?

- a) 18-20
- b) 21-25
- c) 26-30
- d) iné _____

16. Ako dlho sa majú poznať partneri pred uzatvorením manželstva?

- a) rok
- b) 2-3 roky
- c) 4-5 rokov
- d) iné _____

17. Váš budúci partner by mal byť predovšetkým :

a) solventný	d) pekný
b) charakterný	e) verný
c) inteligentný	f) iné _____

18. Ktoré vlastnosti by vám na vašom partnerovi prekážali?

19. Uzavreli by ste manželstvo s rozvedeným partnerom?

- a) áno
- b) nie
- c) neviem

20. Aká príčina by bola pre vás dostatočná na rozvod manželstva?

- a) alkoholizmus partnera
- b) nedostatok finančného zabezpečenia
- c) nevera partnera

- d) konflikty s partnerom
- e) nezhody v sexuálnom živote
- f) napriek akýmkoľvek nezhodám som odhodlaný/á zotrvať v manželskom vzťahu
- g) iné _____

21. Ste za rovnocenný vzťah muža a ženy?

- a) áno
- b) nie
- c) neviem
- d) iné _____

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Jozef Čižmár

Odbor: Andragogika

Forma štúdia: kombinovaná

Názov práce: Výchova k manželstvu a rodičovstvu

Rok: 2012

Počet strán textu bez príloh: 92

Celkový počet strán príloh: 6

Počet titulov slovenskej literatúry a prameňov: 23

Počet titulov zahraničnej literatúry a prameňov: 18

Počet internetových zdrojov: 0

Vedoucí práce: PhDr. Eva Živčicová